ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2017
ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΝΕΟΥ ΔΕΛΧΙ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΝΔΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΟΙΚ. & ΕΜΠ. ΣΧΕΣΕΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ-ΙΝΔΙΑΣ

EP-32 Chanakyapuri, Dr. RadhakrishnanMarg, 110021-NewDelhi
Tel: +91 11 2688 0700
E-mail: ecocom-newdelhi@mfa.gr
www.agora.mfa.gr

Νέο Δελχί, Οκτώβριος 2018

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ	Σελ.
Α. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	4
1. Γεωγραφία και Ορυκτός πλούτος	4
2. Πληθυσμός*,Δημογραφία, Εισόδημα και Νόμισμα	5
3. Πολιτικό Σύστημα	7
4. Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης	8
5. Συμμετοχή σε Διεθνείς Οργανισμούς και πολιτική στην Ν.Α. Ασία	10
Β. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΙΝΔΙΑΣ	11
1. Γενική Επισκόπηση της Οικονομίας*	11
2. Βασικά Οικονομικά μεγέθη*	15
3. Εξέλιξη και ανάλυση βασικών οικονομικών μεγεθών*	18
3.1 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν*	18
3.2 Κατά Κεφαλή ΑΕΠ*	18
3.3 Δημοσιονομικό ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης*	18
3.4 Δημόσιο Χρέος*	19
3.5 Πληθωρισμός*	19
3.6 Ανεργία και αγορά εργασίας*	20
3.7 Εξωτερικό εμπόριο*	20
3.8 Εσωτερικό εμπόριο	21
3.9 Συναλλαγματικά αποθέματα – Συναλλαγματική ισοτιμία*	21
4. Κρατικός Προϋπολογισμός	22
5. Διάρθρωση της ινδικής Οικονομίας και τομεακές πολιτικές	24
5.1 Πολιτική της Ινδίας στον Τομέα των Υπηρεσιών	24
5.1.1 Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα	24
5.1.2 Χρηματιστήριο*	26
5.1.3 Ασφάλειες*	27
5.1.4 Τουρισμός*	28
5.2 Βιομηχανική πολιτική	28
5.3 Αγροτική πολιτική*	29
6. Ξένες επενδύσεις	30
6.1 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (Α.Ξ.Ε.)	30
6.1.1 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις-Franchising-Joint Ventures	30
6.1.2 Εμπόριο Λιανικής	31

6.1.3 Ηλεκτρονικό Εμπόριο*	31
6.2 Ξένες Επενδύσεις σε υπάρχουσες ινδικές εταιρείες	32
6.2.1 Ινδικές Επενδύσεις στο Εξωτερικό	32
7. Υποδομές – Μεταφορές	33
8. Κανονιστικό Πλαίσιο – Νομικά Χαρακτηριστικά Ινδικών Εταιρειών – Φορολόγηση	33
8.1 Είσοδος στην αγορά και επενδύσεις	33
8.2 Μορφές επιχειρείν	34
8.3 Νομικό πλαίσιο επενδύσεων	34
8.4 Φορολόγηση	34
9. Επιχειρηματικό Περιβάλλον*	36
9.1 Κύρια εμπόδια πρόσβασης ελληνικών, κοινοτικών κά προιόντων στην αγορά της Ινδίας	36
10. Αναπτυξιακά Προγράμματα	37
Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΙΝΔΙΑΣ	38
1. Γενική Επισκόπηση	38
2. Εμπορικές Σχέσεις Ελλάδας – Ινδίας	38
3. Τουρισμός	40
4. Άμεσες ελληνικές επενδύσεις στην Ινδία (ΑΞΕ)	41
5. Διμερές Θεσμικό Πλαίσιο	42
5.1 Εκκρεμείς Συμφωνίες Ελλάδος-Ινδίας	42
5.2 Συμφωνίες εν ισχύ μεταξύ Ελλάδος και Ινδίας	43
5.3 Προτάσεις για εμπ. και οικ. διείσδυση της Ελλάδος στην Ινδία	45
Δ. Η ΙΝΔΙΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟ ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ	53
1. Γενική Επισκόπηση	53
2. Ενεργειακή παραγωγή από ορυκτά καύσιμα	55
2.α. Άνθρακας	55
2.β. Πετρέλαιο και προϊόντα πετρελαίου	56

2.γ. Φυσικό αέριο	58
3. Εναλλακτικές Πηγές Ενέργειας	60
3.α. Ηλιακή Ενέργεια	61
3.β. Αιολική Ενέργεια	62
3.γ. Υδροηλεκτρική Ενέργεια	63
4. Άλλες Πηγές Ενέργειας	64
4.α. Βιοενέργεια	64
4.β. Πυρηνική Ενέργεια	65

ΒΑΣΙΛΗ ΣΚΡΟΝΙΑ, Γενικού Συμβούλου ΟΕΥ Β'
και με την συνδρομή σε ορισμένα κεφάλαια(*)
του ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΜΑΡΚΙΑΝΟΥ, Γραμματέα ΟΕΥ Α΄

Α. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. Γεωγραφία και Ορυκτός Πλούτος

Με συνολική έκταση 32,8 εκ. τετρ. χιλιομέτρων, η Ινδία αποτελεί την 7η μεγαλύτερη χώρα στον κόσμο, ενώ είναι δεύτερη σε πληθυσμό. Αποτελεί **υπο-ήπειρο**, καθώς είναι αποκομμένη από την υπόλοιπη Ασία. Οριοθετείται από τα Ιμαλάϊα στον βορά και εκτείνεται έως τον Τροπικό του Καρκίνου στο Νότο, ενώ περιβάλλεται από τον Ινδικό Ωκεανό στα ανατολικά και την Αραβική Θάλασσα στα δυτικά.

- Συνολική έκταση: 32,8 εκ. τετρ. χλμ.
- Μήκος συνόρων: 15.200 χλμ.
- Συνορεύουσες χώρες:
  - Δυτικά: Πακιστάν (2.912 χλμ.)
  - Βόρεια: Κίνα (3.380 χλμ.), Νεπάλ (1.690 χλμ.), Μπουτάν (605 χλμ.)
  - Ανατολικά: Μπαγκλαντές (4.053 χλμ.), Μυανμάρ (1.463 χλμ.)
- Ακτογραμμή: 7.516,6 χλμ., Ινδικός Ωκεανός (Νότια), Αραβική Θάλασσα (Νοτιοδυτικά) και Κόλπος της Βεγγάλης (Νοτιοανατολικά)
- Διοίκηση: 29 κρατίδια

Με **ορυκτό πλούτο**, που δεν έχει ακόμα διερευνηθεί, εκτιμηθεί και αξιοποιηθεί πλήρως, η Ινδία παρουσιάζει γεωλογική εικόνα όμοια με αυτή χωρών με πλούσιο υπέδαφος, όπως ο Καναδάς, η Αυστραλία, η Βραζιλία, η Νότια Αφρική, η Χιλή, το Μεξικό κλπ. Διαθέτει σημαντικά μεγάλες ποσότητες σιδηρομεταλλεύματος, βωξίτη, χρωμίου,

μεταλλεύματος μαγγανίου, σπανίων γαιών και ανόργανων αλάτων. Η χώρα διαθέτει λίγα κοιτάσματα ουρανίου, κάτι που αποτελεί εμπόδιο στην ανάπτυξη της πυρηνικής της ενέργειας. Με περίπου 3.318 ορυχεία, παράγει 90 ορυκτά, τα οποία περιλαμβάνουν 4 ορυκτά καύσιμα, 5 ατομικά μέταλλα, 10 μεταλλικά και 71 μη μεταλλικά ορυκτά, ενώ στον συγκεκριμένο τομέα απασχολούνται περίπου 1,5 εκ. άτομα.

Τα ινδικά νοικοκυριά κατέχουν τα μεγαλύτερα αποθέματα χρυσού στον κόσμο (24.000 τόνοι).

Ο τομέας των ορυκτών αντιπροσωπεύει το 11,5% της βιομηχανικής παραγωγής της χώρας και σχεδόν το 3% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ).

2. Πληθυσμός[1], Δημογραφία, Εισόδημα και Νόμισμα

Το 2011, σύμφωνα με την απογραφή του ίδιου έτους, ο ινδικός πληθυσμός ανερχόταν σε 1,21 δις. Το έτος 2017 υπολογίζεται ότι ανήλθε σε 1,32 δις. Η έκταση της χώρας καταλαμβάνει το 2,4% της επιφάνειας της γης, οι κάτοικοι της στο σύνολό τους αντιπροσωπεύουν το 17,99% του παγκόσμιου πληθυσμού, ενώ η μέση πυκνότητα ανέρχεται σε 398 κατοίκους/τετρ. χιλιόμετρο. Η αναλογία γυναικών/ανδρών είναι δυσμενής για τις γυναίκες και ανέρχεται σε 1,08 άνδρες/1 γυναίκα.

- 1,310,000,000 κάτοικοι
- Μερίδιο παγκόσμιου πληθυσμού: 17,99%, 2η πολυπληθέστερη χώρα στον κόσμο
- Ετήσια αύξηση πληθυσμού: 1,19 %
- Κύριες θρησκείες: Ινδουισμός (80,5%), Μουσουλμανισμός (13,4%), Χριστιανισμός (2,3%), Σιχ (1,9%), Βουδισμός και λοιπές θρησκείες (1,9%)
- Δυνατότητα ανάγνωσης: Συνολικά: 59,5%, άνδρες: 70,2%, γυναίκες: 48,3%
- Εθνική γλώσσα: Χίντι (ομιλείται από το 30% του πληθυσμού)
- Λοιπές επίσημες γλώσσες: Bengali, Telugu, Marathi, Tamil, Urdu, Gujarati, Malayalam, Kannada, Oriya, Punjabi, Assamese, Kashmiri, Sindhi και Sanskrit
- Τα αγγλικά είναι η επίσημη γλώσσα της διοίκησης και των επιχειρήσεων, αλλά χρησιμοποιούνται ευρέως και σε καθημερινή βάση (τα σχολεία που απευθύνονται στην μικροαστική ή ανώτερες τάξεις είναι αγγλόφωνα)
- Μέση ηλικία: 27,6 έτη
- Προσδόκιμο ζωής: 68,3 έτη
- Παιδιά ανά γυναίκα: 2,45
- Πυκνότητα: 398 κάτοικοι ανά τετρ.χλμ.
- Αστικός πληθυσμός: 33,1% (IMF)
- Πληθυσμός κάτω από το όριο της φτώχιας ($1,90/ημέρα):21,2%

[1] Πηγές: Ministry of Statistics, Planning & Program Implementation, CIA World Factbook, World Bank

- Υποσιτιζόμενος πληθυσμός:14,5%

Κύριες πόλεις

- 10 πολυπληθέστερες πόλεις: Μουμπάι (πρώην Βομβάη), Κολκάτα (πρώην Καλκούτα), Δελχί, Χαϊντεραμπάντ, Τσεννάϊ (πρώην Μαντράς), Μπεγκαλούρου (πρώην Μπάγκαλορ), Αχμανταμπάντ, Πούνε, Βαντοτάρα και Κάνπουρ
- Το Δελχί είναι η πρωτεύουσα της χώρας και σημαντικό επιχειρηματικό κέντρο
- Η Μουμπάι είναι το σημαντικότερο εμπορικό-χρηματιστηριακό-διαμετακομιστικό κέντρο της χώρας, καθώς και πρωτεύουσα της μόδας ή της κινηματογραφικής βιομηχανίας (Μπόλλυγουντ)
- Το Τσεννάι (πρώην Μαντράς) είναι η οικονομική πρωτεύουσα της Νότιας Ινδίας με ισχυρή αυτοκινητοβιομηχανία
- Η Μπεγκαλούρου και το Χάιντεραμπαντ είναι τα σημαντικότερα κέντρα του τομέα της Πληροφορικής και νέων τεχνολογιών
- Η Καλκούτα είναι σημαντικό βιομηχανικό και εμπορικό κέντρο, καθώς και μεγάλης σημασίας λιμάνι στην Ανατολική Ασία.

Δημογραφικά στοιχεία

0-14 ετών	27,71%
15-64 ετών	66,02%
65 και άνω	6,09%
Κάτω των 25 ετών	50,09%
Κάτω των 35 ετών	περισσότεροι από 65%
Αναλογία ανδρών/γυναικών	
Κατά τη γέννηση	1,12 αρρ./γυναίκα
Κάτω των 15 ετών	1,13 αρρ./γυναίκα
15-64 ετών	1,06 αρρ./γυναίκα
65 ετών και άνω	0,90 αρρ./γυναίκα

Εισοδηματικές κατηγορίες πληθυσμού

	2015	Πρόβλεψη 2025
Φτωχοί	35%	22%
Μικροαστοί	43%	36%
Ανώτερη μεσοαστική τάξη	19%	32%
Πλούσιοι	1%	9%
Πολύ πλούσιοι	1%	2%

(Πηγή: MGI Report)

Γεωγραφική κατανομή του πληθυσμού με εισοδηματικά κριτήρια - ανισότητες

Η εγχώρια παραγωγή υπήρξε ο κύριος μοχλός οικονομικής ανάπτυξης της Ινδίας τις τελευταίες δεκαετίες. Σύμφωνα με την Credit Suisse Global Wealth Report 2014, 0,3% του πληθυσμού της χώρας (2,4 εκ.) έχει περιουσία μεγαλύτερη του $1 εκ., ενώ 254.000 ινδοί συγκαταλέγονται στο 1% των πλουσιότερων παγκοσμίως, από τους οποίους 2.080 έχουν περιουσία που ξεπερνά τα $50 εκ. και 940 διαθέτουν περισσότερα από $100 εκ. περιουσιακά στοιχεία.

Ποσοστό 10% των ινδών (128 εκ.) εκπροσωπούν 30% των συνολικών εισοδημάτων, 23% των εξόδων των νοικοκυριών και 64% του εισοδηματικού πλεονάσματος της Ινδίας.[2] Αντίθετα, το 10% των φτωχότερων ινδών αναγκάζονται να δανείζονται για να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες.

Σχεδόν 63% των πλουσιότερων ινδών (βλ. 10%) ζουν σε αστικές περιοχές, ενώ 85% των φτωχότερων στρωμάτων ζουν σε αγροτικές περιοχές. Από τους πλούσιους των αστικών περιοχών (85 εκ.), περίπου 2/3 διαβιούν σε μητροπόλεις και 1/3 σε μικρότερες πόλεις.[3] Τέλος, η Ινδία είναι η πατρίδα του 3ου μεγαλύτερου πληθυσμού δισεκατομμυριούχων (111 το 2016) και του 4ου μεγαλύτερου αριθμού πλούσιων νοικοκυριών με περιουσία μεγαλύτερη των 100 εκ. δολαρίων.

[2] ICE 360 Survey 2014
[3] Financial Express, 6.11.2015

Νόμισμα και συναλλαγματική ισοτιμία

Το εθνικό νόμισμα της Ινδίας είναι η ρουπία. Το φθινόπωρο του 2017, η συναλλαγματική ισοτιμία της ρουπίας έχει ως ακολούθως: 1€ = 86 ρουπίες, 1$ = 73,34 ρουπίες. Τα τελευταία χρόνια οι μέσες ετήσιες συναλλαγματικές ισοτιμίες δολαρίου/ρουπίας ($1= Χ ρουπίες) ήταν οι κάτωθι: 53,44 (2012), 61,03 (2013), 61,03 (2014), 64,73 (2015) 67(2016) και 65,7 το 2017.

3. Πολιτικό σύστημα

Με πληθυσμό 1,32 δις και εκλογικό σώμα 814 εκ. (εκλογές 2014), η Ινδία αποτελεί τη **μεγαλύτερη Δημοκρατία στον κόσμο**. Πρόκειται για Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία με επικεφαλής της Κυβέρνησης τον Πρωθυπουργό, ο οποίος είναι ο Πρόεδρος του κόμματος που καταλαμβάνει την πρώτη θέση στις Γενικές Εκλογές, οι οποίες διεξάγονται κάθε τέσσερα χρόνια.

Το ισχύον Σύνταγμα ετέθη σε ισχύ στις 26 Ιανουαρίου 1950 και αποτελεί το μεγαλύτερο Σύνταγμα του κόσμου με 444 άρθρα και 120.000 λέξεις στην αγγλική του έκδοση. Από την αρχή της ισχύος του έχει τροποποιηθεί περισσότερες από 100 φορές.

Το **Ινδικό Κοινοβούλιο** (Sansad Bhavan, Νέο Δελχί) αποτελείται από τον πρόεδρο της Δημοκρατίας και τις δύο Βουλές: την Rajya Sabha (Συμβούλιο Κρατιδίων) και την Lok Sabha (Σπίτι του Λαού-Κάτω Βουλή). Ο Πρόεδρος μπορεί να συγκαλέσει και να αναβάλλει συνεδρίαση των δύο σωμάτων, καθώς και να διαλύσει την Κάτω Βουλή, μόνο μετά από συνεννόηση με τον Πρωθυπουργό και το Υπουργικό Συμβούλιο. Τα μέλη της Κάτω Βουλής (543) εκλέγονται απευθείας από το εκλογικό σώμα σε μονοεδρικές **εκλογικές** περιφέρειες, ενώ τα μέλη της Rajya Sabha (245) εκλέγονται από τα μέλη των Κοινοβουλίων των επιμέρους κρατιδίων με αναλογική εκπροσώπηση.

Τα **πολιτικά κόμματα** της Ινδίας χωρίζονται σε **Εθνικά** (παίρνουν μέρος στις Εθνικές Εκλογές) και σε **Κρατικά** (μετέχουν στις εκλογές των κρατιδίων για την ανάδειξη των τοπικών Κοινοβουλίων). Τα Εθνικά κόμματα, που εκπροσωπούνται στην Κάτω Βουλή είναι:

No.	Όνομα	Συντομογραφία	Έτος ίδρυσης	Αρχηγοί
1	Bharatiya Janata Party	BJP	1980	Amit Shah
2	Indian National Congress	INC	1885	Rahul Gandhi
3	Communist Party of India (Marxist)	CPI-M	1964	Sitaram Yechury
4	Communist Party of	CPI	1925	Suravaram

No.	Όνομα	Συντομογραφία	Έτος ίδρυσης	Αρχηγοί
	India			Sudhakar Reddy
5	Bahujan Samaj Party	BSP	1984	Mayawati
6	Nationalist Congress Party	NCP	1999	Sharad Pawar

4. Μέσα μαζικής ενημέρωσης

Στην Ινδία κυκλοφορούν πάρα πολλές εφημερίδες σε τοπικό επίπεδο και σε διάφορες γλώσσες. Οι μεγαλύτερες σε κυκλοφορία αγγλόφωνες πολιτικές και οικονομικές εφημερίδες ευρύτερης κυκλοφορίας είναι:

Πολιτικές

- The Times of India
- The Hindu
- The Indian Express
- Hindustan Times
- Deccan Chronicle
- The Tribune
- DNA

Οικονομικές

- Economic Times
- Financial Express
- Business Line
- Business Stardard

Πολύ μεγάλος, επίσης, είναι ο αριθμός των τηλεοπτικών σταθμών, όπως και των ραδιοφωνικών σταθμών.

Κύριοι ιδιωτικοί τηλεοπτικοί σταθμοί ειδήσεων πανεθνικής εμβέλειας:

- NDTV 24x7
- Headlines Today
- CNNNews18
- Times Now
- News X

Κρατικοί σταθμοί ειδήσεων:

- DD News
- Lok Sabha Television (LSTV)

- Rajya Sabha Television (RSTV)

Κύριοι ιδιωτικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί – περιοχή Δελχί

- Radio Mirchi 98.3 FM
- Red FM 93.5
- Radio One 104 FM
- Big FM 92.7
- 94.3 Radio One (English)

Κρατικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί (περιοχή Δελχί)

- All India Radio (AIR) – Κρατικός Οργανισμός Ραδιοφωνίας, στον οποίο ανήκουν πολλοί ραδιοφωνικοί σταθμοί, όπως Rainbow 102.6 & FM, Gold 106.4 κλπ.

5. Συμμετοχή σε διεθνείς οργανισμούς και πολιτική στη Ν.Α. Ασία

Η Ινδία αποτελεί ιδρυτικό μέλος των Ηνωμένων Εθνών. Επιπλέον, είναι μέλος σε πολλούς από τους επιμέρους Οργανισμούς των ΗΕ και συγκεκριμένα:

- Οργανισμός Η.Ε. για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό (**UNESCO**),
- Διεθνής Οργανισμός Ατομικής Ενέργειας (**IAEA**),
- Διεθνής Οργανισμός Εργασίας (**ILO**),
- Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας (**FAO**),
- Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (**WHO**),
- Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (**WTO**),
- Οργανισμός Βιομηχανικής Ανάπτυξης Η.Ε. (**UNIDO)**,
- Ύπατη Αρμοστεία Η.Ε. για τους Πρόσφυγες **(UNHCR)** και
- Παγκόσμια Ταχυδρομική Ένωση (**UPU**).

Επίσης, είναι μέλος στους παρακάτω Διεθνείς Οργανισμούς:

- Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (**IMF**),
- Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (**World Bank**),
- Διεθνής Οργανισμός Ανάπτυξης **(IDA)**

Σε περιφερειακό επίπεδο, η Ινδία είναι μέλος του Συνδέσμου Περιφερειακής Συνεργασίας της Νοτίου Ασίας (**SAARC)**, ενώ δεν συμμετέχει σε περιφερειακούς οργανισμούς ασφάλειας εξαιτίας της πολιτικής της από την εποχή του Μ. Γκάντι, πρωτεργάτη του Κινήματος των Αδεσμεύτων (**Non Alignment Movement**).

Τέλος, η Ινδία αποτελεί μέλος της **Κοινοπολιτείας των Εθνών**, καθώς και των **BRICS** (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα και Ν. Αφρική).

Η στάση της Ινδίας στην **κινεζική πρωτοβουλία BRI (Belt and Road Initiative)**, τον νέο οικονομικό δρόμο του μεταξιού, είναι **επιφυλακτική** έως και **αρνητική** για διάφορους λόγους, αλλά κυρίως **λόγω του μεταξύ τους ανταγωνισμού** ως προς την άσκηση επιρροής στην περιοχή. Η Ινδία ανησυχεί για τη **διείσδυση της Κίνας** στον γεωπολιτικό χώρο της Ν. Ανατολικής Ασίας που μέχρι σήμερα θεωρούσε ως οικονομική ενδοχώρα, ενώ αναμένεται να δημιουργηθούν υπεραξίες για την Ν. Ασία από την υλοποίηση των σχεδίων του BRI.

Ο λεγόμενος Κινεζο-Πακιστανικός Οικονομικός Διάδρομος (**China-Pakistan Economic Corridor-CPEC**), αφορά αναπτυξιακά προγράμματα ύψους 46 δις δολ. σε μήκος 3.000 χλμ. διασυνδέοντας το λιμάνι του Gwadar στο Ν. Πακιστάν με τη Δ. Κίνα. Άλλος ένας λόγος είναι ότι ο CPEC συμπεριλαμβάνει στο επενδυτικό πλαίσιο υλοποίησής του το υπό πακιστανική διοίκηση **Κασμίρ**, περιοχή για την οποία η Ινδία έχει διατυπώσει εδαφικές διεκδικήσεις. Κατά την Ινδία το σχέδιο αυτό φαίνεται ν'αποτελεί προσπάθεια διείσδυσης του Πεκίνου στην εν λόγω περιοχή μέσω αναπτυξιακών πρωτοβουλιών. Αξίζει να τονιστεί ότι ο **BRI θεωρείται ανταγωνιστικός των Ινδικών σχεδίων «Neighbour First» και «Act East»**. Το Νέο Δελχί υποψιάζεται ότι η κινεζική ηγεσία προωθεί το σχεδιασμό της αυτό ώστε τελικά να δημιουργήσει **συνθήκες ανάσχεσης των σχεδίων της Ινδίας να καταστεί ηγέτιδα θαλάσσια δύναμη** στην περιοχή. Τέλος, βασικά επενδυτικά σχέδια του BRI αφορούν αναβάθμιση λιμένων στον κόλπο της Βεγγάζης και στην Αραβική Θάλασσα.

Η Ινδία θεωρεί ότι η χρηματοδότηση που κατευθύνεται από την Κίνα προς τις χώρες του BRI θα οδηγήσει σε υπερχρέωσή τους και κατά συνέπεια θα καταστούν πολιτικά ελέγξιμες από την Κίνα που θα τις εντάξει στη σφαίρα επιρροής της. Το πρόβλημα όμως της Ινδίας ως προς την προώθηση των δικών της επενδυτικών προγραμμάτων στην περιοχή είναι η έλλειψη πόρων. Αντίθετα η Κίνα εμφανίζεται να διαθέτει 3 τρις δολ. ΗΠΑ για την υλοποίηση των σχετικών δράσεών της.

Ινδία και Κίνα έχουν ολοένα αναπτυσσόμενες εμπορικές σχέσεις (το διμερές εμπόριο υπερβαίνει τα 71 δις δολ.), αλλά η Κίνα υπερκαλύπτει συντριπτικά τις εμπορικές ροές.

Β. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΙΝΔΙΑΣ

1. Γενική επισκόπηση της οικονομίας

Η Ινδία συγκαταλέγεται τα τελευταία χρόνια μεταξύ των ταχύτερα αναπτυσσόμενων οικονομιών στον κόσμο, με ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης άνω του 7%. Το οικονομικό έτος 2017-18 όπου η οικονομία υπέστη τους τριγμούς της απονομισματοποίησης (Νοέμβριος 2016) και της εφαρμογής σημαντικών μεταρρυθμίσεων, το ΑΕΠ σημείωσε μικρότερο ρυθμό ανάπτυξης του συνήθους (6,7%) από 7,1% το 2016-17.

Η **ινδική Οικονομία είναι η 7η μεγαλύτερη στον κόσμο** σε απόλυτα νούμερα και η 3η μεγαλύτερη σύμφωνα με τον δείκτη Ισοτιμίας Αγοραστικής Δύναμης (PPP-Purchasing Power Parity). Μεταξύ άλλων, η χώρα είναι μέλος της ομάδας G-20 και γνωρίζει αδιάλειπτη ανάπτυξη την

τελευταία εικοσαετία με ετήσιους ρυθμούς που κυμαίνονται μεταξύ του 7% και 8 %.

Από το έτος 1991, οι αρχές έχουν προβεί σε σημαντικές **διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις** για να καλύψει η χώρα τη διαφορά της από τις πιο ανεπτυγμένες οικονομίες. Τα ανωτέρω αποτελέσματα, έως τώρα, είναι εντυπωσιακά.

Οι κυριότερες μεταρρυθμίσεις των τελευταίων δύο χρόνων περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τον έλεγχο του πληθωρισμού μέσω της νομισματικής πολιτικής, την αναδιάρθρωση του πτωχευτικού κώδικα, την επιβολή του φόρου αγαθών και υπηρεσιών (GST), την φιλελευθεροποίηση των ροών των ΑΞΕ, την βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος. Στον δε χρηματοπιστωτικό τομέα έχουν αναληφθεί μεταρρυθμίσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων ισολογισμού των τραπεζών καθώς και την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του συστήματος πιστώσεων (βλ. κεφ. 5.1.1) κλπ.

Δεν θα πρέπει, όμως, να λησμονείται το γεγονός ότι η Ινδία επί δεκαετίας ήταν μια πτωχή υπό ανάπτυξη χώρα, ο πληθυσμός της οποίας ζούσε σε βαθειά ανέχεια. Από τα μέσα της δεκαετίας του '50 έως το έτος 1991, όταν βρέθηκε στα πρόθυρα της κατάρρευσης, η τότε ''κλειστή'', γραφειοκρατικού τύπου ή ''σοβιετικής επιρροής'' ινδική οικονομία, παρουσίαζε ετήσια πενιχρή οικονομική ανάπτυξη που κυμαινόταν μεταξύ 2% έως 3,2%. **Το 1991 αποφασίστηκε το ''άνοιγμα'' της ινδικής οικονομίας** και έκτοτε, μέσω συνεχών μεταρρυθμίσεων μέχρι τώρα, ο μέσος όρος του διαχρονικού της ΑΕΠ ανήλθε σε 6,5% (την τελευταία δεκαετία υπερβαίνει το 7%). Η ανάπτυξη αυτή ήταν ανομοιογενής και ωφέλησε κυρίως την μέση και ανωτέρα-μέση τάξη. Αντίθετα το ετήσιο περιορισμένο εισόδημα των μικρο-καλλιεργητών που αποτελούν το 90% των αγροτών, κυμάνθηκε μεταξύ 2% (2017) από 3,2% το έτος 1991(βλ. ''India Transformed'', by Rakesh Mohan, Brookings India, Viking, Penguin Random House India, Gurgaon 2017, India).

Οι **μακροπρόθεσμες προοπτικές** της ινδικής Οικονομίας είναι θετικές χάρη στο μεγάλο ποσοστό νέων του πληθυσμού της, στις ικανοποιητικές ιδιωτικές τραπεζικές καταθέσεις, στον υψηλό ρυθμό επενδύσεων και στην αυξανόμενη ενσωμάτωση στην παγκόσμια οικονομία. Με την προϋπόθεση της συνέχισης της μεγέθυνσης της ινδικής οικονομίας με τους σημερινούς ρυθμούς, η Ινδία έχει τη δυνατότητα να γίνει η 3η μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο σε απόλυτους αριθμούς μέσα στην επόμενη δεκαετία. Το ΔΝΤ θεωρεί ότι από το έτος 2018 η Ινδία θα αναπτύσσεται ταχύτερα της Κίνας.

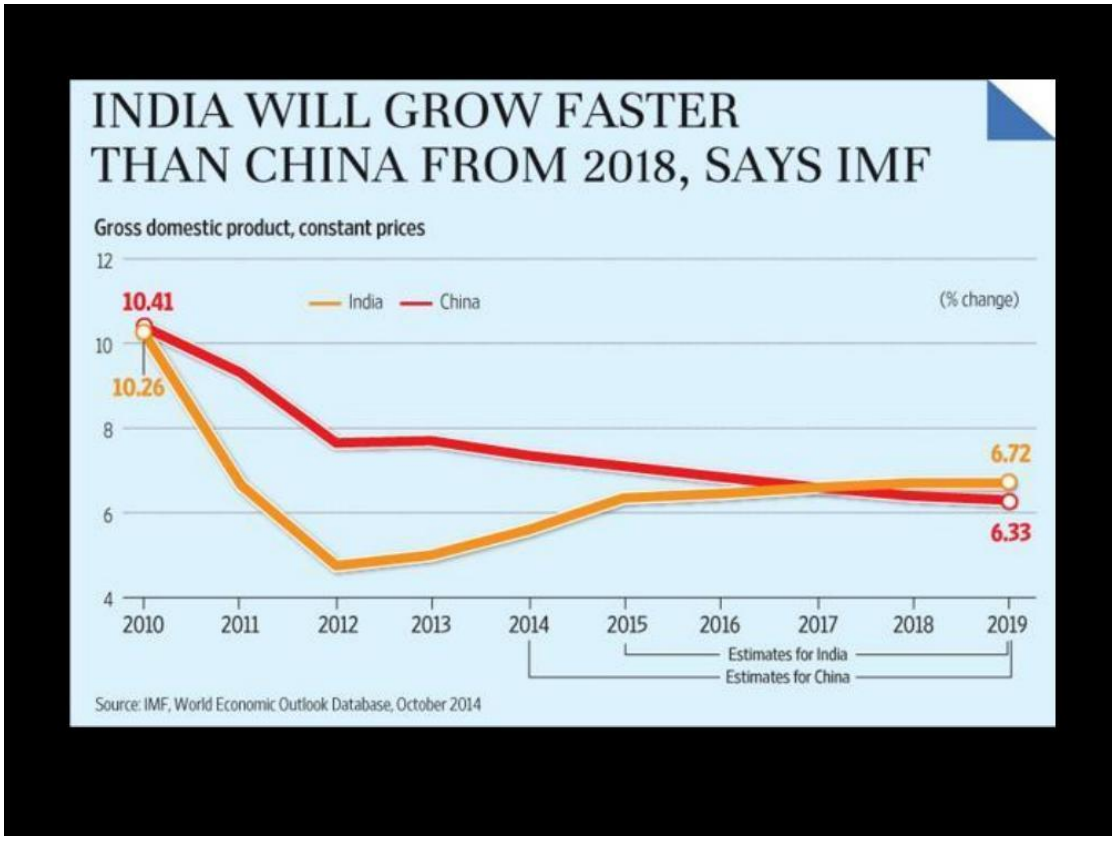

Όσον αφορά τις **βραχυπρόθεσμες προοπτικές**, η ανάπτυξη προβλέπεται να αυξηθεί στο 7,3 % το 2018-19 και σε 7,5% το 2019-20. Οι εξωτερικοί οικονομικοί κίνδυνοι παρουσιάζονται μειωμένοι. Οι κύριοι **εγχώριοι κίνδυνοι** σχετίζονται με τα ελλείμματα των φορολογικών εσόδων, εξαιτίας της ελλιπούς υλοποίησης της εφαρμογής και απόδοσης του GST, τις καθυστερήσεις στην αντιμετώπιση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που ενδέχεται να επηρεαστούν αρνητικά από τα διάφορα προστατευτικά μέτρα.

Οι **εξωτερικοί κίνδυνοι** περιλαμβάνουν μια περαιτέρω αύξηση στις διεθνείς τιμές του πετρελαίου, κάτι που αποτελεί την ‘’Αχίλλειο πτέρνα’’ της ινδικής οικονομίας, της αύξησης των περιφερειακών γεωπολιτικών εντάσεων και κυρίως τον κίνδυνο εξάπλωσης των πολιτικών προστατευτισμού. Ως προς το τελευταίο, πριν την ανάληψη της εξουσίας των ΗΠΑ από τον Πρόεδρο Ντ. Τραμπ, η Ινδία είχε ήδη εγκαινιάσει την δική της προστατευτική πολιτική. Τα παραδείγματα είναι αρκετά, όπως η υιοθέτηση δασμολογικών και μη δασμολογικών μέρων-εμποδίων ως προς την εισαγωγή αγαθών και υπηρεσιών, την συμμετοχή ξένων εταιρειών στους μειοδοτικούς δημόσιους διαγωνισμούς, την πνευματική ιδιοκτησία, την έλλειψη επαρκούς πολιτικής βούλησης για την σύναψη μιας Συμφωνίας Ελεύθερων Εμπορικών Συναλλαγών με την Ε.Ε. κλπ. Παρότι η επί δεκαετίες παραδοσιακή προστατευτική πολιτική της την είχε καταδικάσει στη υπανάπτυξη και ανέχεια, ενώ το ‘’άνοιγμα’’ της αγοράς της μετά το 1991, σε συνδυασμό με την παγκοσμιοποίηση, δημιούργησε το ινδικό οικονομικό θαύμα, αποτελεί προβληματισμό για τους διεθνείς αναλυτές η διαφαινόμενη **επιστροφή της στον προστατευτισμό**. Ο προβληματισμός τους αφορά τα μακροπρόθεσμα αποτελέσματα της ινδικής προστατευτικής πολιτικής με υπαρκτό τον κίνδυνο μείωσης της

ανταγωνιστικότητας των ινδικών εταιρειών, γενικότερα της οικονομίας της, τους ρυθμούς ανάπτυξής της (βλ. ‘’Rising Protectionism and Tariff Wars’’, Economy Matters, CII, vol. 22, no 06, Aug.2013).

Η Ινδία έχει έναν από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους στον κόσμο Τομέα Υπηρεσιών. Ο ετήσιος ρυθμός μεγέθυνσης του υπερβαίνει το 9% από το 2001 μέχρι σήμερα και συνέβαλε στο 46,6%% του ΑΕΠ κατά το οικ. έτος 2017-18. Η χώρα έχει καταστεί σημαντικός εξαγωγέας Υπηρεσιών Πληροφορικής, Υπηρεσιών Εξωτερικής Ανάθεσης (outsourcing) και Υπηρεσιών Λογισμικού. Επιπλέον, η Ινδία είναι το 4^{ο} μεγαλύτερο κέντρο εταιρειών start-up στον κόσμο.

Ο Αγροτικός Τομέας απασχολεί τον μεγαλύτερο αριθμό εργαζομένων, αλλά συνεισφέρει σε μόλις 16,8% του ΑΕΠ (οικ. έτος 2017-18). Η αγροτική παραγωγή της χώρας κατατάσσεται 2^{η} στον κόσμο.

Σταθερή είναι η συμβολή της Βιομηχανίας στο ΑΕΠ (28,9%) έναντι 29,8% το οικ. έτος 2016-17). Η ινδική αυτοκινητοβιομηχανία είναι η μεγαλύτερη στον κόσμο με ετήσια παραγωγή μεγαλύτερη των 21 εκ. οχημάτων (στην πλειοψηφία τους δίκυκλα και τρίκυκλα).

Τέλος, η αξία της Λιανικής Αγοράς της χώρας ανέρχεται σε $600 δις, ενώ ο Τομέας Ηλεκτρονικού Εμπορίου είναι από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους στον κόσμο.

Η **φορολογική μεταρρύθμιση** (δηλ. ενιαία φορολογία αγαθών και υπηρεσιών σε όλα τα κρατίδια της Ινδίας-**GST**- κλπ) που τέθηκε σ’ εφαρμογή την 1η.07.2017, καθώς και η ξαφνική απόσυρση από την νομισματική κυκλοφορία ή **’’demonetisation’’** (08.11.2016), δύο χαρτονομισμάτων ευρείας κυκλοφορίας, επηρέασαν αρνητικά τον ρυθμό της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας που επί χρόνια υπερέβαινε το 7%.

Σύμφωνα με το Δ.Ν.Τ. ο ρυθμός αύξησης του **Α.Ε.Π**. που ανήρθε σε 7.1% το έτος 2016, εφέτος **περιορίζεται** στο 6.7%. Φυσικά οι Ινδικές Αρχές προσπαθούν να ‘’ωραιοποιήσουν’’ τις ανάλογες προβλέψεις (πχ 6.9-7% για το 2017 και 7,5% ως προς το 2018).

Παρότι όμως τα ποσοστά αυτά φαίνονται απλησίαστα για τις περισσότερες χώρες του πλανήτη και μεσοπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα διατηρούν την εντυπωσιακή αναπτυξιακή τροχιά της ινδικής οικονομίας, η προαναφερθείσα μείωση της οικονομικής ανάπτυξης για το έτος 2017-18 και τα πρακτικά προβλήματα που εγείρονται στη καθημερινότητα από την για πρώτη φορά ενιαία εφαρμογή της φορολογικής μεταρρύθμισης στα 29 ινδικά κρατίδια, αποτελεί αντικείμενο πολιτικής εκμετάλλευσης κατά την προεκλογική περίοδο τοπικών ή εθνικών εκλογών.

Ο Τύπος της Ινδίας σχεδόν καθημερινά αναπαραγάγει την κριτική της αντιπολίτευσης για ‘’αποτυχία των μεταρρυθμίσεων’’ κλπ και τις απαντήσεις των κυβερνητικών αξιωματούχων (βλ. κατωτέρω σχετικούς ιστότοπους).

Θα πρέπει όμως να υπογραμμιστεί το προφανές, ήτοι σε μια χώρα 1.3 δις κατοίκων, όπου από αυτούς μόνο το 1/13 έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο, το 1/3 βρίσκεται κάτω από το όριο της πτώχειας ενώ οι οικονομικές συναλλαγές, μέχρι τώρα, στηρίζονταν στο ‘’ρευστό’’ χρήμα με τις ανάλογες επιπτώσεις (παραοικονομίας, φοροδιαφυγής κλπ), αποτελεί τεράστια πρόκληση η εφαρμογή και η επιτυχία τέτοιων μεταρρυθμίσεων. Η ανωτέρω φορολογική μεταρρύθμιση, που για πρώτη φορά εφαρμόζεται στο σύνολο της χώρας, απαιτεί πρόσβαση όλων των φορολογουμένων στο διαδίκτυο, εισοδηματική ικανότητα για την καταβολή φόρων, άπειρες διευκρινιστικές εγκύκλιους μεταξύ τόσο της κεντρικής κυβέρνησης, όσο και των αντίστοιχων τοπικών, ή των φορολογικών, τελωνειακών κλπ υπηρεσιών. Ανάλογα με το είδος των αγαθών ή υπηρεσιών, διαφορετικά φορολογικά καθεστώτα και διαδικασίες προβλέπονται για την φορολόγηση τους, όπως πρώτων υλών και τελικών προϊόντων προς εξαγωγή, εισαγόμενων κλπ.

1. http://www.thehindu.com/todays-paper/tp-national/jaitley-shows-report-card-says-economy-is-fine/article19915019.ece

2. http://www.thehindu.com/todays-paper/rs-211-lakh-crore-for-psu-banks-to-boost-lending/article19915075.ece

3. http://www.thehindu.com/news/national/535-lakh-crore-for-new-road-project/article19914240.ece

2. Βασικά οικονομικά μεγέθη

Οικονομικό έτος	**1η Απριλίου 2017– 31η Μαρτίου 2018**
ΑΕΠ	$2.602 τρις (ονομαστικό 2017) $9.45 τρις PPP- 2017- (ΔΝΤ)
Παγκόσμια κατάταξη ΑΕΠ	7η (Ονομαστική) /3η (PPP)
Μεγέθυνση ΑΕΠ (2017-	6.7% (ΔΝΤ)

18)	
Κατά κεφαλή ΑΕΠ (2016-17)	$1942 (ονομαστικό- ΔΝΤ) – Κατάταξη:129η $7,200 (PPP) - Κατάταξη: 108η
Ποσοστό Τομέων στο ΑΕΠ (2017)	Γεωργία: 15.5% Βιομηχανία: 23% Υπηρεσίες: 61.5% (Cia, World Fact Book-2017)
Πληθωρισμός	Τιμών Λιανικής: 3,6% (ΔΝΤ)
Βάση επιτοκίου δανεισμού	8,65% (Ιανουάριος 2018)
Πληθυσμός κάτω από το όριο της φτώχειας	21.2% (< $1.90/μέρα, 2011- ΔΝΤ)
Εργατικό Δυναμικό	520,2 εκ. (Παγκόσμια Τράπεζα 2017)
Εργαζόμενοι ανά τομέα	Γεωργία: 47% Βιομηχανία: 22% Υπηρεσίες: 31%
Ανεργία	8,8 % (2017)
Μέσο εισόδημα νοικοκυριού	$8,671/έτος
Κύριες Βιομηχανίες	Λογισμικό, χημικά, χάλυβας, επεξεργασμένα τρόφιμα , φαρμακευτικά, τσιμέντο κ.α.
Ευκολία Επιχειρείν	100η,Παγκόσμια Τράπεζα (έναντι 130ης θέσης τα έτι 2016-17)
Εξαγωγές αγαθών[4]	$309,0 δις (ΔΝΤ)
Κύριες Εξαγωγές	Πετροχημικά, πολύτιμοι λίθοι, σίδηρος και χάλυβας, μηχανήματα, φαρμακευτικά, χημικά, λογισμικό κ.α.
Κύριοι εξαγωγικοί εταίροι	ΕΕ: 16,9% ΗΠΑ: 15,3% ΗΑΕ: 11,5%

	Χονγκ Κονγκ: 4,6% Κίνα: 3,6%
Εισαγωγές αγαθών[5]	$469δις (ΔΝΤ)
Κύριες εισαγωγές	Αργό πετρέλαιο, χημικά, πολύτιμοι λίθοι, ηλεκτρονικά, μηχανολογικός εξοπλισμός κ.α.
Κύριοι εισαγωγικοί εταίροι	Κίνα: 17% Ε.Ε.: 11% ΗΠΑ: 5,8% ΗΑΕ: 5,4% Σ. Αραβία: 5,2%
Εισροές ΑΞΕ[6]	$30,3δις (9η θέση- 2017, ΔΝΤ)
Ακαθάριστο εξωτερικό χρέος	$514,4δις (31 Δεκεμβρίου 2017-ΔΝΤ)
Εξωτερικό χρέος	19,8% του ΑΕΠ (ή $514,4δις)
Δημόσιο χρέος (Γεν. Κυβ/ση)	70,4% του ΑΕΠ (2017, ΔΝΤ)
Δημοσιονομικό Έλλειμμα	3,2% του ΑΕΠ (οικ. έτος 2017–18)
Ισοζυγιο Τρεχ. Συν/γών	1,9% του ΑΕΠ
Κρατικά έσοδα Γεν. Κυβ.	20,5% του ΑΕΠ
Κρατικές Δαπάνες Γεν.Κυβέρνησης	27,5% του ΑΕΠ
Αναπτυξιακή Βοήθεια	$3,16 δις (2015)[7]
Πιστοληπτική ικανότητα	BBB- (S&P) Baa2- (Moody's) BBB- (Fitch)

[5] ΠΟΕ
[6] Department of Industrial Policy & Promotion
[7] Παγκόσμια Τράπεζα

Συναλλαγματικά αποθέματα	$424,5 δις[8]

Οι περισσότεροι από τους ανωτέρω δείκτες προέρχοναται από το ΔΝΤ και θεωρούνται οι πιο αξιόπιστοι μεταξύ όλων των διαθέσιμων αντίστοιχων δεικτών για την Ινδική οικονομία (βλ. IMF, Country Report No. 18/254-India 2018, Article IV Consultation-Pres Release;Staff Report;and Statement by the Executive Director for India-August 2018)

3. Εξέλιξη και ανάλυση βασικών οικονομικών μεγεθών

Κατά το έτος 2017, έτος των επιπτώσεων της απονομισματοποίησης και πρώτης εφαρμογής του GST (1.7.2018), οι μακροοικονομικοί δείκτες παρουσίασαν τις κάτωθι εξελίξεις:

3.1 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ της Ινδίας το 2017 παρέμεινε από τους μεγαλύτερους διεθνώς, αλλά ήταν μειωμένος σε σχέση με το προηγούμενο έτος, ανερχόμενος σε 6,7%. Η πιθανότερη αιτία της προαναφερθείσας πτώσης υπήρξε η αποκαλούμενη και «από-νομισματοποίηση», δηλαδή η απόσυρση τον Νοέμβριο 2016 του συνόλου των κυκλοφορούντων χαρτονομισμάτων των 500 και 1.000 ρουπιών, η οποία επηρέασε αρνητικά την οικονομική δραστηριότητα κατά τους τελευταίους μήνες του οικονομικού έτους 2016-17.

Μετά τις αναταράξεις που σχετίζονταν με την πρωτοβουλία ανταλλαγής νομισμάτων τον Νοεμβρίου του 2016 και την αύξηση του φόρου επί των αγαθών και υπηρεσιών (GST) τον Ιούλιο του 2017, η ανάπτυξη το 2018 επανακάμπτει εξαιτίας της αύξησης των επενδύσεων.

Σύμφωνα με το ΔΝΤ ο ρυθμός ανάπτυξης του το 2018 και 2019 αναμένεται να υπερβεί το 7,3% και 7.4% αντίστοιχα (βλ.World Economic Outlook, Oct.2018, IMF). Φυσικά οι Ινδικές Αρχές, εν όψει των εκλογών του 2019, εμφανίζονται πιο αισιόδοξες (+8,2 %).

3.2 Κατά Κεφαλή ΑΕΠ

Το 2017 το κατά κεφαλή ΑΕΠ της Ινδίας παρουσίασε μείωση ανερχόμενο σε $ 1.852, από $ 1.942 το 2016, $ 1.820 το 2015 και $1.596 το 2014.

3.3 Δημοσιονομικό ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης

Οι επιπτώσεις των εξωτερικών παραγόντων παραμένουν περιορισμένες. Το Δημοσιονομικό έλλειμμα της χώρας ανήλθε σε 3,2% του ΑΕΠ, από 3,5% το

[8] Αποθεματική Τράπεζα Ινδίας

2016, 3,9% το 2015 και 4,5% το 2014, εξαιτίας των αυξανόμενων εισαγωγών και των υψηλότερων τιμών του πετρελαίου.

Το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών προβλέπεται να διευρυνθεί κατά τη διάρκεια του οικ. έτους 2018-19 περαιτέρω στο 3% του ΑΕΠ λόγω της ανόδου των τιμών του πετρελαίου και της αύξησης της ζήτησης για εισαγωγές. Οι οικονομικοί αναλυτές αναμένουν όμως ότι θα αντισταθμιστεί μερικώς από την ελαφρά αύξηση των εμβασμάτων ενώ την περίοδο 2019-2020 θα μειωθεί στο 2,5% (βλ.World Economic Outlook, Oct.2018, IMF).

3.4 Δημόσιο Χρέος

Το Δημόσιο Χρέος μειώθηκε σε 50,1% του ΑΕΠ, έναντι 52,3% που ήταν το 2016 και 51,7% κατά τα έτη 2015 και 2014. Οι οίκοι αξιολόγησης κατέταξαν το ινδικό αξιόχρεο ως ακολούθως:

Οίκοι Αξιολόγησης	**2013/14**	**2014/15**	**2015/16**	**2016/17**	**2017/18**
Moody's Investor Services	Baa3	Baa3	Baa3	Baa3	Baa2
Standard and Poor's	BBB-	BBB-	BBB-	BBB-	BBB-
Fitch Ratings	BBB-	BBB-	BBB-	BBB-	BBB-

3.5 Πληθωρισμός

Όπως είχε αναφερθεί στην προηγούμενη Ετήσια Έκθεσή μας, η Κυβέρνηση εξέδωσε μέσα στο 2015 τον Ινδικό Οικονομικό Κώδικα (IFC), ανακοινώνοντας ότι εφεξής ο επίσημος στόχος της νομισματικής πολιτικής θα είναι «η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών παράλληλα με τον στόχο της ανάπτυξης». Η Αποθεματική Τράπεζα της Ινδίας κατέστησε τη συγκράτηση του Πληθωρισμού βασική παράμετρο της πολιτικής της, θέτοντας ως στόχο τον περιορισμό του σε 4% (+/- 2%). Το οικ. έτος 2017-18 σημειώθηκε και πάλι επίτευξη του προαναφερθέντος στόχου, καθώς ο πληθωρισμός ανήλθε σε 3,3% από 4,9% το 2016, 5% το 2015 και 6% το 2014.

Ο ονομαστικός πληθωρισμός αποτελεί χαμηλό 17ετίας, επηρεαζόμενος από τις χαμηλές τιμές των τροφίμων, τις μεταρρυθμίσεις στον τομέα της γεωργίας, την υποτονική ζήτηση, ιδιαίτερα κατά το ‘’κρίσιμο έτος’’ 2017 και την σταθερότητα του νομίσματος.

Ωστόσο με την ανάκαμψη της ζήτησης και την αύξηση των τιμών του πετρελαίου, ο γενικός πληθωρισμός αυξήθηκε σε 4,9% τον Μάιο του 2018, πάνω από τα μέσα όρια που έχουν τεθεί από την Κεντρική Τράπεζα της Ινδίας (RBI) για ονομαστικό πληθωρισμό 4% (+/- 2%).

Ο γενικός πληθωρισμός αναμένεται να αυξηθεί στο 5,2% το 2018-19, εξαιτίας της ζήτησης, της πρόσφατης υποτίμησης της ρουπίας, τις υψηλότερες τιμές πετρελαίου, την αύξηση των επιδομάτων στέγασης, και την αύξηση των τιμών στήριξης σε μια σειρά αγροτικών προϊόντων.

3.6 Ανεργία και αγορά εργασίας

Η Ανεργία αυξήθηκε στο 8,8% το 2017- 2018, έναντι 5% το 2016-17. Η απονομισματοποίηση αποτέλεσε πλήγμα για εκατοντάδες χιλιάδες ΜΜΕ που λειτουργούσαν επί δεκαετίες, αποκλειστικά και μόνο, σε μια αγορά ‘’ρευστού χρήματος’’ ενώ δεν διέθεταν ούτε καν φορολογικό μητρώο.

3.7 Εξωτερικό εμπόριο

Την 1η Απριλίου 2015 ανακοινώθηκε το πενταετές Πρόγραμμα Εξωτερικής Εμπορικής Πολιτικής 2015-20. Κύριοι στόχοι του προγράμματος είναι η αύξηση των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών, η αύξηση της απασχόλησης και η αύξηση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων που παράγονται στη χώρα, έτσι ώστε η συνολική αξία των εξαγωγών να ανέλθει από $465,9 δις το οικ. έτος 2013-14 σε $900 δις το 2019-20.

Όμως, παρά τα βήματα που έχουν γίνει προς εκσυγχρονισμό της ινδικής οικονομίας, αυτή παραμένει βαθιά **προστατευτική**, τόσο στη νοοτροπία όσο και στη πράξη. Τα δε ινδικά επιχειρηματικά ‘’λόμπυ’’ εξακολουθούν να επηρεάζουν τις αποφάσεις της Κυβέρνησης. Πάντως, διάφορες εξελίξεις, όπως η σχετικά μέτρια αύξηση των εξαγωγών για τα ινδικά δεδομένα, η υπογραφή της συμφωνίας TPP και το διάχυτο αίσθημα ότι η Ινδία απομονώνεται οικονομικά, αναμένεται να οδηγήσουν την Κυβέρνηση στη λήψη κάποιωνμέτρων εμπορικής πολιτικής. Το έτος 2018, ο Υπουργός Εμπορίου και Βιομηχανίας, κ. Suresh Prabhu, καθόρισε **εννέα τομείς** για την προώθησή τους μέσω της ινδικής εξαγωγικής στρατηγικής. Οι τομείς αυτοί είναι η κοσμηματοποιεία, το δέρμα, η κλωστουφαντουργία, η μηχανολογία, τα ηλεκτρονικά, τα χημικά και πετροχημικά, τα φαρμακευτικά, η γεωργία και η ιχθυοκαλλιέργεια. Ταυτόχρονα, η Ινδία προτίθεται να διερευνήσει το ενδεχόμενο εφαρμογής μερικών αρκετά παλαιών πρακτικών του εξωτερικού εμπορίου, με κάποιες χώρες των οποίων οι οικονομίες ελέγχονται σε μεγάλο βαθμό από το κράτος. Συγκεκριμμένα εξετάζει το ενδεχόμενο να εφαρμόσει το ‘’ανταλλακτικό εμπόριο’’(barter) με το Ιράν, τη Ρωσία και τη Βενεζουέλα.

Αναφορικά με τη Συμφωνία Εξωτερικού Εμπορίου ΕΕ-Ινδίας, παρά την συνάντηση Κορυφής ΕΕ-Ινδίας (Νέο Δελχί, Οκτ.2017) και τις έκτοτε περιορισμένες συναντήσεις Ο.Ε. εμπειρογνωμόνων για να ‘’ξεμπλοκάρουν’’ τις διαπραγματεύσεις που ‘’λημνάζουν’’ από το έτος 2013, δεν υπήρξε καμία πρόοδο μέχρι σήμερα και δεν φαίνεται να υπάρχουν θετικές προοπτικές. Υπενθυμίζεται ότι, στις αρχές του 2015, η ινδική κυβέρνηση αποφάσισε να προβεί στη μονομερή καταγγελία των διμερών συμφωνιών προστασίας επενδύσεων με τα Κ.-Μ. της Ε.Ε. Το γεγονός αυτό δυσχέρανε τις περιορισμένες συζητήσεις, που έκτοτε πραγματοποιήθηκαν.

Πρόσβαση αγοράς: Η Ινδία παραμένει δύσκολη αγορά με εμπόδια όπως: υψηλοί εισαγωγικοί δασμοί, φυτό-υγειονομικές απαιτήσεις, εισαγωγικές

διατυπώσεις, γενικότερα μη –δασμολογικά εμπόδια κλπ. Την τελευταία διετία, τα εμπόδια αυτά συνεχώς αυξάνονται και η Ινδία, χωρίς ενδοιασμούς (πχΠΟΕ), ασκεί πλέον προστατευτική πολιτική.

Τα αποτελέσματα των διαφόρων Διασκέψεων του ΠΟΕ από το 2015 και εντεύθεν (Ναϊρόμπι-Δεκ.2015, Μπουένος Αύρες-Δεκ. 2017 κλπ) κρίθηκαν μη ικανοποιητικά ως προς τη μη συνέχιση της Ατζέντας της Ντόχα. Όμως αξιολογήθηκαν ως θετικά ως προς το ζήτημα των δημοσίων αποθεμάτων τροφίμων και του ειδικού μηχανισμού διασφάλισης.

Στο εξωτερικό εμπόριο σημειώθηκε αύξηση σε ετήσια βάση τόσο στις εξαγωγές όσο και στις εισαγωγές.

Η αξία των εξαγωγών το 2017 αυξήθηκε στα $299,3 δις , έναντι $ 244,8 δις το 2016, $287,6 δις το 2015 και $329,6 δις το 2014, ενώ η αξία των εισαγωγών ‘’εκτινάχθηκε’’ στα $ 426,8 δις το 2017 έναντι μόλις $ 340,9 δις το 2016 , υπολειπόμενη ωστόσο των επιπέδων των προηγούμενων ετών ($432,3 δις το 2015 και $472,8 το 2014). Οι μεγαλύτερες ‘’αγορές-πελάτες’’ της Ινδίας κατά το έτος 2017 ήταν οι Ε.Ε. (47,16 δις δολ.ΗΠΑ), ΗΠΑ (42,21 δις δολ.ΗΠΑ), ΗΑΕ (31,17 δις δολ.ΗΠΑ), Χονγκ Κονγκ (14,04 δις δολ.ΗΠΑ),Λ.Δ. Κίνας (10,17 δις δολ.ΗΠΑ), Σιγκαπούρη (9,56 δις δολ.ΗΠΑ) κά. Στην ίδια περίοδοι οι κύριοι ‘’προμηθευτές’’ της ήσαν οι Λ.Δ. Κίνα (61,28 δις δολ.ΗΠΑ), Ε.Ε. (42,35 δις δολ.ΗΠΑ), ΗΠΑ (22,50 δις δολ.ΗΠΑ), ΗΑΕ (21,50 δις δολ.ΗΠΑ), Σαουδική Αραβία (20,30 δις δολ.ΗΠΑ), Ελβετία (17,24 δις δολ.ΗΠΑ) κά. Οι πέντε κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της Ινδίας κατά το 2017 ήταν οι Ε.Ε. (89,5 δις δολ.ΗΠΑ), Λ.Δ. Κίνας (71,4 δις δολ.ΗΠΑ), ΗΠΑ (64,5 δις δολ.ΗΠΑ), ΗΑΕ (52,6 δις δολ.ΗΠΑ) και Σαουδική Αραβία (25 δις δολ.ΗΠΑ)-βλ. ‘’The European Union and India-Trade & Investment-2018’’,Delegation of the European Union to India,2018- New Delhi-.

3.8 Εσωτερικό εμπόριο

Η ‘’Forward Market Commission-India’’ που εδρεύει στη Μουμπάι, αποτελεί την Ρυθμιστική Αρχή του εσωτερικού εμπορίου υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υποθέσεων Καταναλωτή, Τροφίμων και Δημόσιας Διανομής της ινδικής Κυβέρνησης. Η Επιτροπή αυτή επιτρέπει την πώληση εμπορευμάτων σε 22 χρηματιστήρια της χώρας.

Όμως γενικότερα, το εμπόριο από κρατίδιο σε κρατίδιο, δεν αντιμετωπίζει μια ενιαία κατάσταση αλλά ιδιαιτερότητες σε κάθε ένα από τα 29 ινδικά κρατίδια (πχ γραφειοκρατικές, φορολογικές-μη εφαρμογή με ενιαίο τρόπο της εθνικής νομοθεσίας όπως πχ στη περίπτωση του GST). Η **Ινδία δεν αποτελεί μια ενιαία εσωτερική αγορά**, αλλά **29 πολυπληθείς αγορές,** διαφόρων γλωσσικών, θρησκευτικών κλπ ιδιαιτεροτήτων, όπου οι τοπικές κυβερνήσεις και παράγοντες έχουν αποφασιστικό ρόλο στην οικονομική ζωή των κρατιδίων.

3.9 Συναλλαγματικά αποθέματα – Συναλλαγματική ισοτιμία

Τα συναλλαγματικά αποθέματα της Ινδίας (ξένο νόμισμα και χρυσός) σημείωσαν άνοδο και το 2017 ανερχόμενα σε $424,36 δις από $381,167

δις το 2016, $370,7 δις το 2015 και $322,8 δις το 2014. Τα ακαθάριστα συναλλαγματικά αποθέματα στα τέλη Ιουνίου 2018 ανήλθαν σε 407,5 δισ. Δολάρια ΗΠΑ, δηλαδή επαρκούν για περίπου 8 μήνες εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών.

Όπως προαναφέρθηκε, κατά την τελευταία πενταετία, οι μέσες ετήσιες συναλλαγματικές ισοτιμίες δολαρίου/ρουπίας ($1= Χ ρουπίες) ήταν οι κάτωθι: 53,44 (2012), 61,03 (2013), 61,03 (2014), 64,73 (2015) 67(2016) και 65,7 το 2017. Συνεπώς παρατηρείται μια σταθερή υποχώρηση της ρουπίας ιδιαίτερα από το 2017.

	Real GDP yoy%		Average Inflation yoy%		General govt deficit, % GDP		Current account, % GDP		General govt debt, % GDP	
	2013	2018	2013	2018	2013	2018	2013	2018	2013	2018
Advanced economies	1.3	2.4	1.4	2.2	-3.6	-2.6	0.4	0.7	104.4	102.9
United States (Aaa)	1.7	2.9	1.5	2.5	-4.4	-5.3	-2.1	-3.0	105.4	108.0
Euro area	-0.2	2.4	1.3	1.5	-3.0	-0.6	2.2	3.2	91.3	84.2
Japan (A1)	2.0	1.2	0.3	1.1	-7.9	-3.4	0.9	3.8	232.5	236.0
Emerging & developing	5.1	4.9	5.5	4.4	-1.7	-4.1	0.6	-0.1	38.3	51.0
China (A1)	7.8	6.6	2.6	2.5	-0.8	-4.1	1.5	1.2	37.0	51.2
India (Baa2)	6.4	7.3	9.4	5.0	-7.0	-6.5	-1.7	-2.3	68.5	68.9
Brazil (Ba2)	3.0	1.8	6.5	3.5	-3.0	-8.3	-3.0	-1.6	60.2	87.3
Russia (Ba1)	1.8	1.7	6.8	2.8	-1.2	0.0	1.5	4.5	12.7	18.7
Mexico (A3)	1.4	2.3	3.8	4.4	-3.7	-2.5	-2.4	-1.9	45.9	53.5
Indonesia (Baa2)	5.6	5.3	6.4	3.5	-2.2	-2.5	-3.2	-1.9	24.8	29.6
Turkey (Ba3)	8.5	4.4	7.5	11.4	-1.5	-2.9	-6.7	-5.4	31.4	27.8
South Africa (Baa3)	2.5	1.5	5.8	5.3	-4.3	-4.2	-5.9	-2.9	44.1	54.9
Philippines (Baa2)	7.1	6.7	2.9	4.2	0.2	-0.5	4.2	-0.5	45.7	37.3

4. Κρατικός Προϋπολογισμός

Την 1η Φεβρουαρίου 2018 κατατέθηκε στο ινδικό Κοινοβούλιο ο Προϋπολογισμός για το οικονομικό έτος 2018-19 (Απρίλιος 2018 – Μάρτιος 2019).

Ο Προϋπολογισμός προβλέπει οικονομικά οφέλη για τους **αγρότες** και τους **χαμηλόμισθους εργάτες**. Οι δύο αυτές κατηγορίες συνιστούν μεγάλο ποσοστό Ινδών ψηφοφόρων και η Κυβέρνηση χρειάζεται τη στήριξή τους

κατά τις τοπικές εκλογές σε ορισμένα κρατίδια κατά το έτος 2018 και τις Γενικές Εκλογές το επόμενο έτος (2019).

Ο Υπουργός Οικονομικών, κ. Arun Jaitley, αναθεώρησε την πρόβλεψη για το **Δημοσιονομικό Έλλειμμα** του οικ. έτους που έληξε τον Μάρτιο 2018 σε 3,5% από 3,2% του ΑΕΠ, γεγονός που σε σημαντικό βαθμό οφείλεται στην καταβολή αποζημιώσεων στις τοπικές Κυβερνήσεις λόγω των οικονομικών απωλειών τους εξαιτίας της εφαρμογής του Ενιαίου Φόρου Αγαθών και Υπηρεσιών (1.7.2018). Η Κυβέρνηση σκοπεύει να συνεχίσει την πολιτική Δημοσιονομικής Εξυγίανσης και το νέο οικονομικό έτος, αν και σε πιο βραδύ ρυθμό, στοχεύοντας σε Δημοσιονομικό Έλλειμμα ύψους 3,3% του ΑΕΠ.

Περαιτέρω, τα κυριότερα σημεία του Προϋπολογισμού ήταν:

- **Ελάχιστες Τιμές Στήριξης** για γεωργικά προϊόντα, ύψους τουλάχιστον 1,5 φορές του κόστους παραγωγής.
- Φιλόδοξο **πρόγραμμα Εθνικής Ασφάλισης Υγείας**, που θα καλύψει 10 εκ. οικογένειες.
- Αύξηση των δαπανών για τους **σιδηροδρόμους** και μείωση του φορολογικού συντελεστή για τις **Μικρές και Μεσαίες Επιχειρήσεις** (MSMEs) σε μια προσπάθεια στήριξης της ανάπτυξης και της απασχόλησης.
- Σταθερές ως ποσοστό του ΑΕΠ παραμένουν οι δαπάνες για τους **δρόμους και τον αγροτικό και κοινωνικό τομέα**.
- Φορολογία ύψους 10% επί των **κερδών ιδίου κεφαλαίου**, που ξεπερνούν τις 100.000 ρουπίες.
- Αύξηση των **βασικών τελωνειακών δασμών (BCD)** σε πολλά εισαγόμενα είδη, όπως κινητά τηλέφωνα (από 15% έως 20%), εξαρτήματα κινητών τηλεφώνων, φορτιστές, προσαρμογείς-‘’adaptors’’, μπαταρίες, μικρόφωνα, ενσύρματα ακουστικά, πληκτρολόγια κλπ αλλά ακόμη και στο ελαιόλαδο.

Στα **αρνητικά σχόλια** για τον Προϋπολογισμό 2018-19 περιλαμβάνεται η επίκριση ότι το **πρόγραμμα Ελάχιστης Τιμής Στήριξης** για τα αγροτικά προϊόντα είναι ιδιαίτερα δαπανηρό, ενώ δεν εξηγήθηκε από κυβερνητικής πλευράς με ποιο τρόπο θα καλυφθεί το συγκεκριμένο κόστος.

Ομοίως, αναφορικά με το νέο **Πρόγραμμα Εθνικής Ασφάλισης Υγείας**, αναλυτές επέκριναν τον κ. Jaitley ότι δεν εξήγησε ποτέ πως θα καταβληθεί το σχετικό κόστος, που ανέρχεται σε περίπου $7.800 ανά οικογένεια κατ’ έτος;

Επιπλέον, τονίζεται ότι δεν επιχειρείται μέσω του Προϋπολογισμού να λυθεί το διαχρονικό πρόβλημα της **έλλειψης επαρκών επενδύσεων**, που μπορούν να παράσχουν εργασία στο κατά **ένα εκατομμύριο ανά μήνα αυξανόμενο εργατικό δυναμικό της χώρας**. Η αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων απαιτεί **μεταρρυθμίσεις**. Οι τελευταίες θα πρέπει να απλουστεύσουν τους νόμους για την εργασία, τη φορολογία και την απόκτηση γης, βελτιώνοντας τη συνολική ευκολία της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Το πρόβλημα της **έλλειψης εκπαίδευσης** δεν τυγχάνει προσοχής από τον Προϋπολογισμό. Οι δαπάνες για την Παιδεία έχουν μειωθεί από 3,2% το 2012 σε 2,7% το 2018 και αυτό παρά το γεγονός ότι τα μισά παιδιά που φοιτούν στο δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας δεν μπορούν να ανταποκριθούν σε ένα ελάχιστο μαθησιακό πρότυπο.

Συμπερασματικά, μπορεί να ειπωθεί ότι η εντύπωση πολλών αναλυτών είναι ότι ο Προϋπολογισμός προσπαθεί να ισορροπήσει μεταξύ της **Δημοσιονομικής Εξυγίανσης** και της διατήρησης της **Οικονομικής Μεγέθυνσης**. Για τον λόγο αυτό, το πνεύμα του εμφορείται από δύο γενικότερες ιδέες: την **ενίσχυση της αγροτικής οικονομίας**, ώστε να δοθεί ώθηση στην κατανάλωση και τη **δημιουργία θέσεων απασχόλησης μέσω του προστατευτισμού**, που προσφέρει η αύξηση των εισαγωγικών δασμών σε τομείς έντασης εργασίας.

Οι επόμενες εκλογές θα διεξαχθούν το αργότερο τον Μάιο του 2019. Για το λόγο αυτό, οι κυβερνητικές πολιτικές προσπαθούν να επιταχύνουν την εφαρμογή του τρέχοντος προγράμματος και αποφεύγουν την υιοθέτηση νέων αλλαγών. Εξαιτίας των επόμενων εκλογών οι πιέσεις για διόγκωση του προϋπολογισμού θα μπορούσαν να αυξηθούν κατά την μακρά προεκλογική περίοδο που ανεπίσημα ξεκίνησε από τα μέσα του έτους 2018.

5.Διάρθρωση της ινδικής οικονομίας και τομεακές πολιτικές

5.1 Πολιτική της Ινδίας στον Τομέα των Υπηρεσιών

5.1.1 Το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα

Ο ινδικός τραπεζικός τομέας αποτελείται από 27 κρατικές τράπεζες και 26 ιδιωτικές που δραστηριοποιούνται σε εθνικό επίπεδο, 46 τράπεζες ξένων συμφερόντων, 56 αγροτικές στην περιφέρεια, 1.574 συνεργατικές στις αστικές περιοχές και 93.913 υποκαταστήματα συνεργατικών τραπεζών στις αγροτικές περιοχές.
Ο ανωτέρω τραπεζικός τομέας αντιμετώπισε με επιτυχία την διεθνή χρηματο-οικονομική κρίση του έτους 2008 και συνέχισε έκτοτε να σημειώνει σταθερή ανάπτυξη. Με τον ίδιο επιτυχή τρόπο αντιμετώπισε και την εμπειρία της απονομισματοποίησης κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2016, η οποία είχε σαν αποτέλεσμα κατά το έτος 2017, την αύξηση των καταθέσεων (+12,03%) που τελικά ανήλθαν σε 1,54 τρισεκατομμύρια ινδικές ρουπίες. Ο ρυθμός αύξησης των τραπεζικών πιστώσεων είναι αξιόλογος. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι μόνο για το Μάιο του 2018 ανήλθε στο 12,5%. Η χρηματοδότηση αφορούσε κυρίως τα νοικοκυριά και τον τομέα των υπηρεσιών, με τις πιστώσεις στην βιομηχανία να παραμένουν στάσιμες. Ο επιχειρηματικός τομέας αποπληρώνει τα χρέη του με αργούς ρυθμούς, με την ικανότητα αποπληρωμής να βελτιώνεται και την κερδοφορία να επανακάμπτει. Ταυτόχρονα η ‘’**ψηφιοποίηση**’’ της λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος μέσω διαδικτύου (e-banking), κινητής τηλεφωνίας (κά), τριπλασίασε τις τραπεζικές συναλλαγές (+48%) κατά την περίοδο 2017-18. Η προσαρμογή σε αυτή την εξέλιξη 36

τουλάχιστον εκατομμυρίων ΜΜΕ και εκατοντάδων εκατομμύριων ιδιωτών που υποχρεώνονται από την νομοθεσία να λαμβάνουν πλέον τη μισθοδοσία τους κλπ σε τραπεζικούς λογαριασμούς, συνήθως μέσω ‘’web banking’’, ακόμη και σε επίπεδο οικιακών βοηθών (κά), αναμένεται να αυξήσουν κατά 21% τον αριθμό των τραπεζικών λογαριασμών. Η εξέλιξη αυτή σε συνδυασμό και με την ταχεία ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου (e-commerce), θα οδηγήσουν σε ‘’εκθετική αύξηση’’ (exponential growth) των τραπεζικών συναλλαγών. Οι σχετικές εκτιμήσεις για το έτος 2023 αναφέρουν ότι η ‘’αγορά ψηφιακών πληρωμών’’ (digital market) θα ανέλθει σε 1 τρισεκατομμύριο δολ. ΗΠΑ (βλ.‘’Banking on Transformation’’, Business Digest, Vol no 15-issue no 6, Sept. 2018, FICCI). Οι δε ηλεκτρονικές πληρωμές μέσω κινητού τηλεφώνου (mobile payments) θα αυξηθούν από 10 δις. δολλ. ΗΠΑ (2017-18) σε 190 δις. δολλ. ΗΠΑ (2023).

Φυσικά ο ινδικός τραπεζικός τομέας δεν παρουσιάζει μόνο θετικές προοπτικές αλλά και προβλήματα, όπως τα **μη εξυπηρετούμενα δάνεια**. Μόνο οι 27 κρατικές τράπεζες διαθέτουν μη εξυπηρετούμενο ενεργητικό (non-performing assets) ύψους 8 τρισεκατομμυρίων ινδικών ρουπιών.

Η Κυβέρνηση ανακοίνωσε ένα τετραετές πρόγραμμα για την εξυγίανση των κρατικών τραπεζών, οι οποίες κατέχουν μεγάλο αριθμό μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Κατά τα τελευταία εξαετία σημειώθηκαν διάφορα σκάνδαλα στον τραπεζικό χώρο, ιδιαίτερα τα δύο προηγούμενα χρόνια, μετά την απονομισματοποίηση, με **φυγή τεράστιων κεφαλαίων** προς τους γνωστούς φορολογικούς παραδείσους (πχ Παναμά, Σιγκαπούρη, Λιχτενστάιν, Μονακό, Νήσοι Κάιμαν κλπ). Το αποκορύφωμα ήταν η αποκάλυψη, στις αρχές του 2018, σκανδάλου που αφορούσε συνεχιζόμενη απάτη επί επτά συναπτά έτη χωρίς να γίνει αντιληπτή από τις Αρχές. Επρόκειτο για φυγή πολλών δισεκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ στο εξωτερικό με τη συνεργασία στελεχών μεγάλων τραπεζών (Punjab National Bank-PNB, State Bank of India-SBI κά). Τον Φεβρουάριο του 2018, η κυβέρνηση έδωσε αυστηρές εντολές προς τις διοικήσεις των τραπεζών με σκοπό την συμμόρφωση τους με το κανονιστικό πλαίσιο της κεντρικής τράπεζας (Reserve Bank of India-RBI) και τον εντοπισμό παρανομιών στη κίνηση κεφαλαίων. Το Κεντρικό Γραφείο Ερευνών (Central Bureau of Investigation) επιλήφθηκε αυτών των υποθέσεων. Η ανωτέρω κατάσταση που είχε αρνητικό αντίκτυπο στις τιμές των μετοχών για το σύνολο του κλάδου, υπογραμμίζει τις αδυναμίες της κυβέρνησης στον αποτελεσματικό έλεγχο του τραπεζικού τομέα.

Εκτός του επίσημου τραπεζικού τομέα, στην Ινδία δραστηριοποιούνται με επιτυχία και Μη-τραπεζικοί χρηματοπιστωτικοί θεσμοί **(‘’Non-Banking Financial Institutions’’)** που εξειδικεύονται στη χορήγηση μικρο-δανείων σε χαμηλού εισοδήματος γεωργούς, μικρο-καταστηματάρχες κλπ, οι οποίοι δεν καλύπτουν τα κριτήρια δανεισμού του τραπεζικού τομέα. Τα μικροδάνεια ανέρχονται μεταξύ 50.000-300.000 ινδικές ρουπίες (ή 600-3.800 ευρώ περίπου) και είναι ενυπόθηκα (ακίνητα,

ζώα κλπ). Ο θεσμός των μικρο-δανείων θεωρείται εξαιρετικά επιτυχημένος, αφού καλύπτει σημαντικές χρηματοδοτικές ανάγκες αυτών των ανθρώπων και οι οποίοι κατά κανόνα τα αποπληρώνουν.

5.1.2 Χρηματιστήριο

Η Ινδία έχει δύο χρηματιστήρια. Το National Stock Exchange (έτος ίδρυσης 1992 - 12ο σε παγκόσμια κατάταξη) και το Bombay Stock Exchange (έτος ίδρυσης 1875 – 11ο σε παγκόσμια κατάταξη).

Όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη Ετήσια Έκθεσή μας, κατά τη διάρκεια του οικ. έτους 2016-17 παρουσιάστηκαν **διακυμάνσεις** στο Χρηματιστήριο, οι οποίες οφείλονταν κυρίως στην ξαφνική απόσυρση των χαρτονομισμάτων αξίας 500 και 1.000 ρουπιών, που αποτελούσαν το 87% του κυκλοφορούντος χρήματος. Οι διακυμάνσεις συνεχίστηκαν και το επόμενο οικονομικό έτος σε συνδυασμό με την μεγάλη υποχώρηση της ισοτιμίας της ρουπίας και κάπως των ΑΞΕ.

Το Bombay Stock Exchange (BSE) το 2017 είχε κεφαλαιοποίηση $1,83 τρις. Το 2017 το χρηματιστήριο παρουσίασε αύξηση 30% σύμφωνα με το Semsex Index of India.

Ο Προϊστάμενος του Γραφείου ΟΕΥ Ν. Δελχί πραγματοποίησε επίσκεψη (16.09.2018) στο ανωτέρω Χρηματιστήριο Αξιών Βομβάης (BSE ή ΧΑΒ), όπου συναντήθηκε επί μία ώρα με τους κ.κ. A. Chauhan, managing Director & CEO και K. Kshatriya, Associate Manager. Μεταξύ άλλων έγινε αναφορά και στη πρόσφατη υπογραφή Πρωτοκόλλου Συνεργασίας μεταξύ της Επιτροπής Ελληνικής Κεφαλαιαγοράς (ΕΕΚ) και της China Securities Regulatory Commission (CSRC). Επίσης, σύμφωνα με την προαναφερθείσα ελληνο-κινεζική συνεργασία, εξετάστηκε το ενδεχόμενο επέκτασης του Προγράμματος Golden Visa και σε Ινδούς ενδιαφερόμενους επενδυτές (δηλαδή επένδυση ύψους τουλάχιστον 300.000 ευρώ σε χρηματιστηριακά προϊόντα, αντί ακινήτων), ή την τοποθέτηση κεφαλαίων τους στην υπό Ίδρυση Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα κλπ. Οι Ινδοί συνομιλητές έδειξαν ένα πρώτο ενδιαφέρον για το Πρόγραμμα Golden Visa ενώ δήλωσαν ότι θα εξέταζαν και το περιεχόμενο του Πρωτοκόλλου Συνεργασίας της Επιτροπής Εθνικής Κεφαλαιαγοράς με την CSRC ώστε να αποφασίσουν για μια πιθανή, αντίστοιχη συνεργασία τόσο με την ΕΕΚ όσο και με το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (ΧΑΑ) . Τέλος, ακολούθησε επίσκεψη σε διάφορες υπηρεσίες του ΧΑΒ και κυρίως στο τμήμα εταιρειών "start-ups". Το τμήμα αυτό, που δημιουργήθηκε προ τριετίας, επιλέγει πολλά υποσχόμενα επιχειρηματικά σχέδια νεοφυών εταιρειών στο τομέα της ψηφιακής τεχνολογίας, που συστήθηκαν από νεαρούς επιστήμονες ή φοιτητές. Το ΧΑΒ στη συνέχεια εντοπίζει επιχειρήσεις που αναλαμβάνουν τη χρηματοδότηση του σχεδίου και συνάπτουν συμφωνίες συνεργασίας με τις εν λόγω νεοφυείς εταιρείες. Ο κ. K.

Kshatriya τόνισε ότι θα μπορούσαν και ελληνικές νεοφυείς εταιρείες να απευθυνθούν στο ΧΑΒ για ένταξή τους στο εν λόγω πρόγραμμα. Προς τα τέλη του έτους 2017, το BSE υπέβαλε πρόταση χορήγησης τεχνογνωσίας προς το ΧΑΑ αναφορικά με τη λειτουργία του τμήματος εταιρειών "start-ups", στην οποία δεν δόθηκε συνέχεια από ελληνικής πλευράς.

5.1.3 Ασφάλειες

Η ασφαλιστική διείσδυση στη χώρα έφθασε το 3,7% το 2017 από 2,71% το 2001.Το ακαθάριστα ασφάλιστρα αυξήθηκαν από 49 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ το 2011-12 στα 72 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ το 2017-18.

Παρατηρείται ενίσχυση της ασφάλισης, καθώς επίσης και αύξηση της εξάπλωσης των συστημάτων ασφαλιστικής κάλυψης. Διάφοροι παράγοντες, όπως η μεγέθυνση της μεσαίας τάξης, ο νέος ηλικιακά πληθυσμός και η ευαισθητοποίηση σχετικά με την ανάγκη προστασίας και συνταξιοδότησης, θα επιτρέψουν την περαιτέρω ανάπτυξη .

Το νέο **ασφαλιστικό πρόγραμμα ''Ayushman Bharat''**, αποτελεί ένα φιλόδοξο σχέδιο της κυβέρνησης, που θα καλύπτει 100 εκατομμύρια φτωχές και ευάλωτες οικογένειες με κάλυψη των 500.000 ρουπιών (περίπου 7.000 δολάρια ΗΠΑ) ανά οικογένεια, στον τομέα της τριτοβάθμιας περίθαλψης και νοσηλείας, και αναμένεται να αποτελέσει καταλύτη για τον ασφαλιστικό κλάδο, καθώς θα έχει μεγάλο πολλαπλασιαστικό αντίκτυπο σε πλήθος τομέων και στην δημιουργία εκατοντάδων χιλιάδων θέσεων απασχόλησης.

Η αποτελεσματική εφαρμογή του συστήματος ''Ayushman Bharat'', αναμένεται να βοηθήσει ολόκληρο τον κλάδο της υγείας και των συναφών τομέων, όπως τον φαρμακευτικό, τον κλάδο των διαγνωστικών κέντρων, τα ιατροτεχνολογικά προϊόντα, τον κλάδο διαχείριση δεδομένων, τον κλάδο διαπίστευσης ποιότητας και διαχείρισης ανθρώπινων πόρων κ.α.

Οι **εταιρείες του ιδιωτικού τομέα** που κατέχουν σήμερα σχεδόν το 48% των μεριδίων αγοράς στη γενική ασφάλιση και το 29% στην ασφάλιση ζωής προσδοκούν μια κατακόρυφη αύξηση του κύκλου εργασιών τους.

Παράλληλα η κυβέρνηση έχει πάρει μέτρα ενίσχυσης των εταιρειών του ασφαλιστικού κλάδου αυξάνοντας το **όριο των ΑΞΕ** στον τομέα από 26% στο 49%.

Ο ασφαλιστικός κλάδος της Ινδίας αναμένεται να αυξηθεί σε 280 δισεκατομμύρια δολάρια μέχρι το 2020 με τη βοήθεια του

προγράμματος ''Ayushman Bharat'' και την αύξηση της ευαισθητοποίησης σχετικά με την ανάγκη ασφαλιστικής κάλυψης, σύμφωνα με μια μελέτη του Εμπορικού & Βιομηχανικού Επιμελητηρίου, Assocham-APAS.

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του Εμπ. και Βιομ. Επιμελ. Assocham, οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές για τη βιομηχανία ασφάλισης ζωής παραμένουν ισχυρές, με πρόβλεψη για σταθερή αύξηση ασφαλίστρων κατά τα επόμενα πέντε χρόνια έως το 2023 (βλ. Assocham BULLETIN, Vol., issue 09, September 2018).

.

Η **Ρυθμιστική και Αναπτυξιακή Αρχή Ασφαλίσεων** δημιουργήθηκε το 1992 και αποτελεί ένα εθνικό φορέα της ινδικής Κυβέρνησης με έδρα την πόλη Hyderabad. Στόχος της είναι η προστασία των συμφερόντων των ασφαλισμένων, καθώς και η ρύθμιση και η εξασφάλιση της υγιούς μεγέθυνσης του κλάδου των ασφαλίσεων και των συναφών ζητημάτων.

5.1.4 Τουρισμός

Ο τουρισμός αποτελεί μεγάλης οικονομικής σημασίας κλάδο και καταγράφει ταχεία ανάπτυξη. Υπολογίζεται[9] ότι ο τουριστικός τομέας απέφερε το 2017 στην ινδική οικονομία USD 234 δις. Ο τουριστικός τομέας απασχολεί 41,6 εκατ. εργαζομένους, αριθμός που αντιστοιχεί στο 8% του εργατικού δυναμικού της χώρας. Εκτιμάται[10] ότι ο τουριστικός τομέας κατά το 2018 θα ανέλθει σε 10% του ΑΕΠ και το διάστημα 2017-2027 σε 6.8%. Η έκθεση *Travel & Tourism Competitiveness Report 2017* κατατάσσει την Ινδία στην 40η θέση από απόψεως τουριστικής ανταγωνιστικότητας σε σύνολο 136 χωρών. Στην αντίστοιχη έκθεση του 2015 η Ινδία είχε καταλάβει την 52η θέση. Θετικά σημεία του αποτελούν οι συχνές αεροπορικές μεταφορές, η φύση και τα πολιτιστικά μνημεία, ενώ στα αρνητικά περιλαμβάνεται ο μικρός αριθμός ξενοδοχείων και μηχανημάτων ΑΤΜ.

5.2 Βιομηχανική πολιτική

Το Σεπτέμβριο 2014 εγκαινιάστηκε η πολιτική "Make In India", σε μια προσπάθεια να δοθεί ώθηση στον μεταποιητικό τομέα (που συνεισέφερε έως τότε μόνο κατά 14-17% στο ΑΕΠ), μέσω προσέλκυσης ΑΞΕ. Φιλόδοξος στόχος της Κυβέρνησης είναι η συνεισφορά της μεταποίησης στο ΑΕΠ να ανέλθει από 16% (2015) σε 25% έως το 2025. Μια τέτοια εξέλιξη θα δημιουργούσε επιπλέον 85-90 εκ. θέσεις εργασίας.

[9] World Travel & Tourism Council, "Travel and Tourism Economic Impact 2017"
[10] Idem

Στο πλαίσιο του προαναφερθέντος στόχου, η Κυβέρνηση συνέχισε τις μεταρρυθμίσεις το 2017 με στόχο τη μείωση της γραφειοκρατίας, την βελτίωση των υποδομών και την ευκολία του επιχειρείν.Το έτος 2016 η Ινδία ήδη κατείχε την 6η μεταποιητική οικονομία διεθνώς (βλ. ‘’India: transforming through radical reforms’’, ASSOCHAM, New Delhi, February 2017, 59 σελ.).

Οι λοιπές πολιτικές, ‘’Power for All’’, ‘’Smart Cities’’, ‘’Skill India’’ ‘’Startup India’’ (κλπ) συμπληρώνουν την μεταρρύθμιση “Make In India” ενισχύοντας την καινοτομία και την επιχειρηματικότητα. Σαν ενδεικτικό παράδειγμα καινοτομίας αναφέρουμε την νέα Εθνική Πολιτική της Αυτοκινητοβιομηχανίας, μέσω φορολογικών κινήτρων, με σκοπό την παραγωγή ηλεκτρικών και υβριδικών αυτοκινήτων Όμως ένας από τους κύριους σκοπούς τους είναι η υποκατάσταση των εισαγωγών από την εθνική παραγωγή και συνεπώς μερικά ‘’προστατευτικά μέτρα’’ (πχ ξαφνική αύξηση δασμών υψηλής τεχνολογίας υλικού, μη-δασμολογικά μέτρα, συχνά μέτρα anti-dumping εναντίον προϊόντων της Κίνας, Ε.Ε., ΗΠΑ κά), ενισχύουν αυτό το στόχο.

5.3 Αγροτική πολιτική

Η Ινδία έχει τη δεύτερη μεγαλύτερη παραγωγή αγροτικών προϊόντων στον κόσμο. Η Γεωργία (μαζί με τη Δασοκομία και την Αλιεία) αποφέρουν περίπου το 16,8%του ΑΕΠ και απασχολούν το 47% του εργατικού δυναμικού της χώρας[11]. Αν και το ποσοστό της Γεωργίας στο ινδικό ΑΕΠ βαίνει συνεχώς μειούμενο, εξαιτίας της ταχείας και πολύπλευρης οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, δημογραφικά, ο πρωτογενής κλάδος συνεχίζει να αποτελεί τον ευρύτερο οικονομικό τομέα και να παίζει σημαντικό ρόλο στον συνολικό κοινωνικό-οικονομικό ιστό της Ινδίας.

Η Ινδία είναι ο έβδομος μεγαλύτερος εξαγωγέας αγροτικών προϊόντων στον κόσμο. Τα σημαντικότερα εξ αυτών καθώς και η αντίστοιχη διεθνής κατάταξη της χώρας είναι[12]:

- Η μεγαλύτερη παραγωγός χώρα στον κόσμο στο γάλα (146,31 εκ. τόνοι), τα μάνγκος (15,2 εκ. τόνοι) και τις μπανάνες (30,2 εκ. τόνοι)
- Η Ινδία διαθέτει τον μεγαλύτερο πληθυσμό βουβαλιών στον κόσμο (56,7% του παγκόσμιου)
- Η χώρα είναι δεύτερη παγκοσμίως στην παραγωγή φρούτων (89 εκ. τόνοι) και λαχανικών (162,9 εκ. τόνοι)
- Η ίδια χώρα είναι η μεγαλύτερη παραγωγός ψαριών στον κόσμο (9,6 εκ. τόνοι).

[11] CIA Factbook
[12] Indian Brand Equity Foundation

Τα σημαντικότερα προβλήματα του τομέα είναι: α) Έλλειψη κατάλληλων και επαρκών υποδομών, β) μικρή παραγωγικότητα, γ) αυτοκτονίες εκατοντάδων αγροτών λόγω χρεών και δ) χρήση αγροτικών εκτάσεων για μη γεωργικούς σκοπούς.

6. Ξένες επενδύσεις

6.1 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ)

Μετά τον ερχομό στην εξουσία της Κυβέρνησης του Ναρέντρα Μόντι σημειώθηκε ανάληψη πρωτοβουλιών για τον πολλαπλασιασμό των ΑΞΕ στην Ινδία. Σχεδόν άμεσα και προοδευτικά άρχισε να αυξάνεται το ποσοστό επί της συνολικής επένδυσης, μέχρι το οποίο επιτρέπονται επενδύσεις από αλλοδαπούς. Το αποτέλεσμα ήταν εντυπωσιακό. Κατά την περίοδο 2016-2017 η Ινδία υποδέχτηκε σαν ΑΞΕ το χωρίς προηγούμενο ποσό των 60 δις δολλ. ΗΠΑ.

Αναφορικά με τις συναλλαγματικές συναλλαγές αλλοδαπών με την Ινδία, τα περισσότερα ζητήματα που προκύπτουν από αυτές ρυθμίζονται από τον Νόμο FEMA (Foreign Exchange Management Act) και την βάσει αυτού υπόλοιπη σχετική νομοθεσία. Η εξαγορά εταιρειών από αλλοδαπούς διέπεται από τις διατάξεις του ‘’Νόμου περί Ρυθμίσεων για τη Διαχείριση Συναλλάγματος, 2000’’ και τις διατάξεις του ‘’Νόμου Βιομηχανικής Πολιτικής και Διαδικασιών’’.

Βάσει των περιορισμών σε ΑΞΕ υπάρχουν οι παρακάτω διακρίσεις τομέων[13]:

Α) Απαγορευμένοι τομείς στους οποίους απαγορεύονται οι ΑΞΕ (πχ λοταρία-τυχερά παιχνίδια, καπνοβιομηχανία, ατομική ενέργεια, σιδηρόδρομοι, λιμένες κλπ),

Β) Τομείς με ανώτατο όριο συμμετοχής στην επένδυση όπως διύληση πετρελαίου, αερομεταφορές, δορυφόρους, τράπεζες, ασφαλιστικές εταιρείες κά,

Γ) Τομείς για τους οποίους απαιτείται έγκριση της Κεντρικής Κυβέρνησης: κλάδος παραγωγής τσαγιού, εξορυκτικός τομέας, αμυντική βιομηχανία, ραδιοτηλεοπτικά δίκτυα, φαρμακοβιομηχανία κλπ,

Δ) Πλήρως απελευθερωμένοι τομείς

Πρόκειται για όλους τους υπόλοιπους, που δεν περιλαμβάνονται στους παραπάνω τομείς.

6.1.1 Αμεσες Ξενες Επενδύσεις-Franchising-Joint Ventures

Ο ινδικός νόμος διακρίνει δύο κατηγορίες καταστημάτων στο εμπόριο λιανικής: Τα “multi-brand”, δηλαδή καταστήματα λιανικής που εμπορεύονται πολλαπλές εμπορικές επωνυμίες (π.χ. πολυκαταστήματα,

[13] Πηγή: www.makeinindia.com

super-markets) και τα "single-brand", που είναι καταστήματα με προϊόντα μιας εμπορικής επωνυμίας. Η επωνυμία πρέπει να αποδίδεται στη διάρκεια της παραγωγικής διαδικασίας και οφείλει να διατηρείται η ίδια όταν τα συγκεκριμένα προϊόντα πωλούνται σε άλλες χώρες εκτός Ινδίας.

Οι **Άμεσες Ξένες Επενδύσεις** σε ''**multi-brand**'' καταστήματα λιανικής και επιτρέπονται σε ποσοστό 100% σε καταστήματα μιας εμπορικής επωνυμίας (**single-brand**) και κατά 51% στα ''multi-brand''.

Η συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων ''**franchising**'' στην Ινδία αφορά ''single-brand'' περιπτώσεις (Starbucks, Gap Nike, Adidas). Δεν υπάρχει ειδικός νόμος για το ''franchising'', με αποτέλεσμα να εφαρμόζονται όλοι οι υπόλοιποι νόμοι, που καλύπτουν τις ΑΞΕ.

Όπως προαναφέρθηκε, μια ΑΞΕ μεγαλύτερη του 51% προϋποθέτει εγχώρια (ινδική) παραγωγή του 30% του διατιθέμενου προϊόντος, κάτι που πολλές ξένες εταιρείες δεν θα μπορούσαν ή δε θα επιθυμούσαν να πραγματοποιήσουν. Συνεπώς, η επιλογή των ''franchising'' και **''joint venture''** με Ινδούς συνεταίρους παραμένουν μέχρις στιγμής οι καλύτερες λύσεις, εν αναμονή της περαιτέρω απελευθέρωσης των ΑΞΕ στην Ινδία.

6.1.2 Εμπόριο Λιανικής

Σε γενικές γραμμές, τα καταστήματα λιανικής (όσα δεν υπάγονται στις προαναφερθείσες κατηγορίες) προμηθεύονται τα προϊόντα από τους διανομείς. Όμως δεν αποκλείεται οι εταιρείες παραγωγής, μέσω του τμήματος πωλήσεών τους, να έρχονται σε άμεση επαφή με τα καταστήματα για τη διενέργεια των παραγγελιών. Στη συνέχεια, τα παραγγελθέντα αγαθά παραδίδονται από τους διανομείς, με τους οποίους συνεργάζεται η κάθε εταιρεία.

Κατηγορίες καταστημάτων λιανικής πώλησης:

- Εμπορικά κέντρα (Malls)-''stand alone''- καταστήματα
- Πολυκαταστήματα σε κύριους εμπορικούς δρόμους και εμπορικά κέντρα
- Γενικά καταστήματα σε τοπικές αγορές

Το μέγεθος των καταστημάτων προϊόντων λιανικής ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό. Τα πολυκαταστήματα έχουν μεγάλη έκταση, τα ''**stand alone**'' καταστήματα είναι μικρότερα.

6.1.3 Ηλεκτρονικό Εμπόριο

Πρόκειται για τη νεώτερη και ταχύτερα αναπτυσσόμενη μορφή εμπορίου. Σε έρευνα, που χρηματοδοτήθηκε από την Ομοσπονδία Ινδικών Επιμελητηρίων (FICCI) και διενεργήθηκε από την εταιρεία συμβούλων KPMG, διατυπώνεται η πεποίθηση ότι το μεγέθους $10 δις ηλεκτρονικό εμπόριο στην Ινδία θα ανέλθει σε $100 δις έως το 2020 και $250 δις μέχρι το 2025. Το 2017 η αξία του ηλεκτρονικού εμπορίου ανήρθε στα $38,5 δις.

Η αισιόδοξη πρόβλεψη βασίζεται στο γεγονός της ταχείας διείσδυσης του ηλεκτρονικού εμπορίου, εκτός από τις μεγάλες πόλεις και στην απέραντη ινδική επαρχία των 29 κρατιδίων, όπου μάλιστα

χρησιμοποιούνται οι τοπικές γλώσσες προς διευκόλυνση των χρηστών. Η δράση αυτή υποστηρίζεται από την κυβερνητική πρωτοβουλία "**Digital India**", μέσω της οποίας οι σημαντικότερες εταιρείες ηλεκτρονικού εμπορίου της χώρας έχουν, ήδη, διεισδύσει, σε αξιοσημείωτη έκταση στην περιφέρεια. Επιπλέον, το έτος 2017 ο αριθμός των ''smartphones'' στη χώρα –μέσω των οποίων διεξάγεται σημαντικός όγκος του συνολικού ηλεκτρονικού εμπορίου- ανήρθε σε 350 εκ. περίπου συσκευές. Σύμφωνα με δηλώσεις του αρμόδιου εισηγητή για το σχεδιασμό της βιομηχανικής πολιτικής, κ. Amitabh Kant,τα επόμενα 2-3 χρόνια, 500 εκ. Ινδοί θα έχουν διαδικτυακή σύνδεση, γεγονός που δημιουργεί «τεράστιες καταναλωτικές ευκαιρίες».

Σημαντικός παράγοντα για τις παραπάνω αισιόδοξες προβλέψεις αποτελεί ο ταχύτατος ρυθμός **αστικοποίησης της Ινδίας** και η διαρκώς αυξανόμενη μικροαστική τάξη. Έως το έτος 2030, 350 εκ. Ινδοί της επαρχίας θα έχουν μετακομίσει σε αστικές περιοχές, ενώ μέχρι το 2025 το μερίδιο της συμβολής των μικροαστών στην εθνική οικονομική δραστηριότητα θα ανέρχεται σε 50%.

6.2 Ξένες Επενδύσεις σε υπάρχουσες ινδικές εταιρείες

Οι εν λόγω επενδύσεις μπορεί να είναι άμεσες ή έμμεσες. Οι κανόνες που διέπουν τις ΑΞΕ εφαρμόζονται και σε αυτές τις δύο περιπτώσεις, με τους προβλεπόμενους περιορισμούς, εξαιρέσεις ή ιδιαιτερότητες ανά επιμέρους τομέα.

Άμεσες θεωρούνται οι επενδύσεις ξένου επενδυτή σε ινδική εταιρεία. **Έμμεσες** είναι όσες πραγματοποιούνται από ινδική εταιρεία, που ανήκει ή ελέγχεται από αλλοδαπούς, σε άλλη ινδική εταιρεία. Μια ινδική εταιρεία «ανήκει» σε αλλοδαπό, όταν αυτός κατέχει περισσότερο από το 50% του κεφαλαίου της (βλ. αναλυτική ενημέρωση για το ινδικό επενδυτικό πλαίσιο, ''Ινδία-Οδηγός Επιχειρείν 2018'', Γραφείο Ο.Ε.Υ. Νέου Δελχί, Μάιος 2018-www.agora.mfa.gr).

6.2.1 Ινδικές Επενδύσεις στο Εξωτερικό

Από τα μέσα του ΧΧού αιώνα οι ΑΞΕ αποτελούν σημαντική στρατηγική για ανάπτυξη των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων διεθνώς. Η στρατηγική αυτή δεν αφορά μόνο εταιρείες των αναπτυγμένων χωρών. Μεταξύ των ετών 1981 και 2014 το μερίδιο των ΑΞΕ επιχειρηματικών ομίλων από αναπτυσσόμενες χώρες, σημείωσε προοδευτική αύξηση που διακυμάνθηκε μεταξύ 2,5% και 37,7% αντίστοιχα έναντι του συνόλου των ΑΞΕ παγκοσμίως.

Οι φιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις μετά το έτος 1991 στην Ινδία, σε συνδυασμό με την Παγκοσμιοποίηση, συνέβαλαν στην διεθνοποίησή της οικονομίας της, κυρίως μετά το έτος 2000. Την περίοδο 1985-1995 οι ινδικές ΑΞΕ στο εξωτερικό ήσαν περιορισμένες. Όμως προοδευτικά αυξήθηκαν και ιδιαίτερα στη διάρκεια της δεκαετίας 2005-2015, η Ινδία προέβηκε σε μη αμελητέες ΑΞΕ σε αναπτυσσόμενες χώρες (1,95% των υλοποιηθέντων ΑΠΕ παγκοσμίως), αλλά ακόμη και σε αναπτυγμένες (πχ ΗΠΑ, ΗΒ κά). Οι συνολικές της ΑΞΕ ανήλθαν σε **7.572 εκατ. δολάρια**

ΗΠΑ αντιπροσωπεύοντας το 0,47% του συνόλου των ΑΠΕ διεθνώς ή το 0,36% του ινδικού ΑΕΠ. Ως γνωστόν σήμερα, μεγάλοι ινδικοί επιχειρηματικοί όμιλοι (πχ TATA, MITTAL κά) διαθέτουν ιστορικές, επώνυμες δυτικές εταιρείες, όπως Jaguar, Land Rover, Arcelor Mittal κλπ (βλ. ''Deconstructing Indian Overseas Foreign Direct Investments'', Oxfam Discussion Papers-ICRIER, March 2018).

7. Υποδομές-Μεταφορές

Οι υποδομές αποτελούν πολύ σημαντικό τομέα για την οικονομία της Ινδίας. Το σχετικό **πενταετές σχέδιο** της Κυβέρνησης αφορά επενδύσεις στον τομέα αυτό ύψους 31 τρις ρουπιών (US$ 454,83 δις), όπου προβλέπεται το 70% αυτών να δαπανώνται σε **έργα ηλεκτρισμού, οδικά δίκτυα και αστικές υποδομές**[14]. Αναφορικά με τον ηλεκτρισμό υπάρχει δυνατότητα επενδύσεων ύψους US$ 250 δις κατά τα επόμενα 5 χρόνια.

Επιπλέον, σύμφωνα με στοιχεία της Ομοσπονδίας Ινδών Κατασκευαστών Δομικών Υλικών, παρατηρείται αναβίωση στη βιομηχανία **δομικών υλικών**, η αξία της οποίας αναμένεται να ανέλθει σε US$ 5 δις έως το 2019-20 (από US$ 2.8 δις το έτος 2015),. Σημειώνεται, ότι οι ΑΞΕ στον κατασκευαστικό τομέα ανήλθαν σε US$ 24.18 δις την περίοδο 2010-15.

Αξιόλογη ανάπτυξη προβλέπεται και για τα λιμάνια της χώρας, καθώς το 2017 τα διακινούμενα αγαθά στα μεγάλα **λιμάνια** της χώρας ανήλθαν σε 943.06 ΜΤ, ενώ στα μικρότερα σε 815.20 ΜΤ[15].

Παράλληλα, η ινδική **αγορά αερομεταφορών** υπολογίζεται να αποτελέσει τη τρίτη μεγαλύτερη στον κόσμο έως το 2020, καθώς προβλέπονται 336 εκ. εγχώριοι και 85 εκ. διεθνείς επιβάτες και επενδύσεις ύψους US$ 120 δις. Η ινδική Βιομηχανία Αεροπορίας συνεισφέρει το 1,5% του ΑΕΠ και υπάρχουν σημαντικά περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης.

Εκτός από το εσωτερικό, κατά τα τελευταία χρόνια, η Ινδία αναπτύσσει επιχειρηματικές, **επενδυτικές δράσεις και στο εξωτερικό** σχετικά με τον τομέα των μεταφορών κλπ. Το παράδειγμα σχετικά με το έντονο ινδικό ενδιαφέρον για διαχείριση δύο προβλητών (berths) του ιρανικού λιμένος Chabahar είναι εύγλωττο. Το ινδικό αυτό επενδυτικό σχέδιο, παρά το εμπάργκο των ΗΠΑ έναντι του Ιράν, θυμίζει την τακτική των αντίστοιχων κινεζικών στρατηγικών επενδύσεων σε υποδομές Τρίτων χωρών στην Ασία, Αφρική ή Ευρώπη που ακολουθείται από το Πεκίνο κατά την τελευταία τριακονταετία.

8.Κανονιστικό πλαίσιο – Νομικά Χαρακτηριστικά ινδικών εταιρειών – Φορολόγηση

8.1 Είσοδος στην αγορά και επενδύσεις

Κατά γενικό κανόνα, αλλοδαπές εταιρείες επιτρέπεται να επενδύουν άμεσα στην Ινδία, είτε από μόνες τους είτε σε κοινοπραξία με εγχώριες

[14] India Brand Equity Foundation
[15] *Department of Industrial Policy and promotion (DIPP)*

εταιρείες, με εξαιρέσεις σε λίγους τομείς. Επιπλέον, **δεν απαιτείται προηγούμενη έγκριση** από την Κυβέρνηση (με λίγες εξαιρέσεις σε «ευαίσθητους» τομείς). Ειδικότερα:

- Η χρησιμοποίηση ξένων επωνυμιών στα προϊόντα, που πωλούνται στην ινδική αγορά, είναι επιτρεπτή.
- Η ινδική αγορά κεφαλαίων είναι ανοιχτή σε ξένους θεσμικούς επενδυτές.
- Στην περίπτωση συμφωνιών μεταφοράς τεχνογνωσίας από το εξωτερικό προβλέπονται τα κάτωθι: αμοιβή για τη μεταφορά τεχνογνωσίας και για το ‘’design’’-, πληρωμή για υπηρεσίες τεχνικού προσωπικού, αποζημίωση για λοιπά δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας.

8.2 Μορφές του επιχειρείν

Α) Μη εταιρική οντότητα ήτοι ‘’Liaison office’’, ‘’Branch Office’’ και ‘’Project office’’.

Β) Εταιρική Οντότητα, όπως Θυγατρική εταιρεία και Κοινοπραξία με Ινδό εταίρο.Υπάρχουν δύο είδη εταιρειών: Ιδιωτική εταιρεία και Δημόσια εταιρεία.

8.3 Νομικό πλαίσιο επενδύσεων

Η πλήρης περιγραφή του νομικού πλαισίου που διέπει τις επενδύσεις στις Ινδία περιλαμβάνεται στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Επενδύσεων:www.dipp.nic.in/English/Policies/FDI_Circular_2015.pdf.

8.4 Φορολόγηση

Στην Ινδία επιβάλλονται **άμεσοι και έμμεσοι φόροι** τόσο από την Κεντρική όσο και από τις τοπικές Κυβερνήσεις (βλ. αναλυτική ενημέρωση για το ινδικό φορολογικό πλαίσιο, ‘’Ινδία-Οδηγός Επιχειρείν 2018’’, Γραφείο Ο.Ε.Υ. Νέου Δελχί, Μάιος 2018-www.agora.mfa.gr).

Όσον αφορά τον Φόρο Προσωπικού Εισοδήματος τα φυσικά πρόσωπα φορολογούνται σε προοδευτική βάση με μέγιστο οριακό συντελεστή ύψους 34%. Λαμβανομένων υπόψη των τεράστιων οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων (κλπ) στην ινδική κοινωνία του 1,3 δις κατοίκων, η ανωτέρω φορολογία έχει προκαλέσει πολλές συζητήσεις μεταξύ εμπειρογνωμόνων, ως προ τη δίκαιη κατανομή του εισοδήματος μετά φόρων (βλ.’’An Application of Distribution Neutral Fiscal Policy’’, IMF Working Paper-Fiscal Affairs Department-WP/18/12, by S. Gupta, S. Marjit & S. Sarkar, January 2018).

Η Ινδία έχει υπογράψει περισσότερες από 80 Συμφωνίες Αποφυγής Διπλής Φορολογίας.

Οι διάφοροι προυπάρχοντες έμμεσοι Φόροι αντικαταστάθηκαν από τον Ενιαίο Φόρο Αγαθών και Υπηρεσιών (GST). Λόγω πολιτικών διαφωνιών επί

αρκετά χρόνια, μόλις τον Αύγουστο του 2016 ψηφίστηκε ο **Ενιαίος Φόρος επί Αγαθών και Υπηρεσιών (GST)**, ο οποίος εισάγει ενοποιημένο σύστημα έμμεσης φορολογίας σε όλη την επικράτεια, το οποίο προηγουμένως ήταν κατακερματισμένο.

Ο επονομαζόμενος «Ενιαίος Φόρος Αγαθών και Υπηρεσιών» (GST), τέθηκε σε εφαρμογή την 1η Ιουλίου 2017.

Πρόκειται για ενιαίο στην Ινδική Επικράτεια έμμεσο φόρο, ο οποίος συνένωσε το πρώην κατακερματισμένο σύστημα έμμεσης φορολόγησης. Το τελευταίο συνίστατο αφ' ενός από αριθμό δασμών της Κεντρικής Κυβέρνησης (Service Tax, Excise Tax, Central Sales Tax, Custom), αφ' ετέρου από φόρους επιβαλλόμενους από τις τοπικές Κυβερνήσεις (VAT, Entry Tax, Octroi, Luxury Tax), με σημαντικές διαφορές από κρατίδιο σε κρατίδιο της Ινδίας.

Ο GST θεωρείται από πολλούς Ινδούς αναλυτές ως η **σημαντικότερη οικονομική μεταρρύθμιση** στην χώρα μετά την απόφαση φιλελευθεροποίησης της οικονομίας το 1991. Ως εκ των ανωτέρω, η Κυβέρνηση, θεωρεί τον GST ''ναυαρχίδα'' της εισοδηματικής πολιτικής της. Ο τελικός πίνακας του ύψους των έμμεσων φόρων επί αγαθών και υπηρεσιών έχει ως ακολούθως:

α) Φόρος **0%** ισχύει για βασικά, μη συσκευασμένα, προϊόντα διατροφής (π.χ. τρόφιμα, γάλα, αυγά), καθώς και για υπηρεσίες παιδείας και υγείας.

β) Φόρος ύψους **5%** επιβάλλεται σε προϊόντα μαζικής κατανάλωσης (π.χ. ζάχαρη, τσάι, βρώσιμα έλαια, συσκευασμένα γαλακτοκομικά, σταφίδες και ξηροί καρποί κλπ).

γ) Σε **12%** ανέρχεται η φορολόγηση επεξεργασμένων τροφίμων (π.χ. βούτυρο, χυμοί φρούτων, μαρμελάδες κλπ).

δ) Έμμεσος φόρος **18%** προβλέπεται για προϊόντα που δεν χαρακτηρίζονται ως μαζικής κατανάλωσης στις ειδικότερες ινδικές συνθήκες (π.χ. σαπούνι, μη βρώσιμα έλαια, οδοντόκρεμα, παγωτό, ψυγεία, smartphones, υπολογιστές, εκτυπωτές κλπ)

ε) Τέλος, φόρος ύψους **28%** επιβάλλεται σε προϊόντα όπως αυτοκίνητα και λευκά είδη, ενώ **28% + επιπλέον δασμός** επιβάλλεται σε προϊόντα που θεωρούνται «πολυτελείας» ή ανθυγιεινά, όπως πολυτελή αυτοκίνητα, τσιγάρα, αεριούχα ποτά κλπ.

Η εφαρμογή του GST, όπως προαναφέρθηκε από την 1η Ιουλίου 2017, σε 29 κρατίδια όπου το κύριο παραδοσιακό χαρακτηριστικό της οικονομίας τους ήταν η χρήση ρευστού χρήματος, αναδείχτηκε σαν ένα πολύπλοκο εγχείρημα. Εκατομμύρια μικρο-μεσαίες εταιρείες όφειλαν να αποκτήσουν φορολογικό μητρώο, τραπεζικούς λογαριασμούς όψεως, αλλά κυρίως νέα φορολογική νοοτροπία κλπ, ενώ οι τοπικές φορολογικές Αρχές να προσαρμοστούν και να τον εφαρμόσουν με ενιαίο τρόπο. Παρά τις τεράστιες πρακτικές δυσκολίες, ένα χρόνο αργότερα τα αποτελέσματα ήταν θετικά και αισιόδοξα για ''το μέλλον'' αυτού του φόρου (βλ.''The Chartered Accountant'', Journal of the Institute of Chartered Accountants-ICAI- of India,Vol.67,no 3,September 2018).

9. Επιχειρηματικό περιβάλλον

Η Κυβέρνηση Μόντι υπήρξε επιτυχής στη βελτίωση της εικόνας του επιχειρηματικού περιβάλλοντος της Ινδίας, κάτι πουως γνωστό, συνετέλεσε στην αύξηση των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων. Όμως, η εικόνα του «επενδυτικού παραδείσου» πέρασε σημαντική δοκιμασία έπειτα από τη **μονομερή ινδική πρωτοβουλία καταγγελίας, την άνοιξη του 2016, όλων των διμερών επενδυτικών συμφωνιών**, με στόχο την αντικατάστασή τους από άλλες, σύμφωνα με νέο «ινδικό πρότυπο».

Εκτός από την εφαρμογή από 1ης Ιουλίου 2017 του Ενιαίου Φόρου Αγαθών και Υπηρεσιών (**GST**), το οικονομικό έτος 2017-2018 έλαβαν χώρα και άλλες οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Όμως η υιοθέτηση του GST, εφόσον αντιμετωπιστούν όλα τα πολυάριθμα τεχνικά (κλπ) προβλήματα εφαρμογής του στα 29 κρατίδια, αναμένεται να διευκολύνει τις συναλλαγές και να επιφέρει σταθερότητα και ασφάλεια στο οικονομικό τοπίο της χώρας. Οι ανωτέρω μεταρρυθμίσεις βελτίωσαν την **διεθνή κατάταξη της χώρας ως προς την ανταγωνιστικότητα και την επιχειρηματικότητα** της.

Η Ινδία κατέλαβε την 40η θέση (από 39η το 2016 και 55η το 2015) θέση σε σύνολο 137 χωρών όσον αφορά τον Διεθνή Δείκτη Ανταγωνιστικότητας μεταξύ 138 χωρών του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ[16].

Στη διάρκεια των τριών τελευταίων ετών, σε σύνολο 190 οικονομιών, η Ινδία βελτίωσε κατά 30 θέσεις την κατάταξή της στον Δείκτη Ευκολίας Επιχειρείν της Παγκόσμιας Τράπεζας[17]. Το έτος 2018 κατέλαβε την 100η θέση κυρίως λόγω των προαναφερθέντων επιτυχημένων μεταρρυθμίσεων που έλαβαν χώρα το τελευταίο έτος. ΄Ομως διατηρείται η κακή απόδοσή της στις παραμέτρους έναρξης επιχείρησης, πληρωμής φόρων και εφαρμογής συμβάσεων.

9.1 Κύρια εμπόδια πρόσβασης ελλ. και κοινοτικών προϊόντων.

Εξαιτίας των έντονων ιδιαιτεροτήτων της ινδικής αγοράς, καθώς και του μεγάλου αριθμού προσκομμάτων τόσο στον τομέα του Εμπορίου, όσο και σε αυτόν των Επενδύσεων στην Ινδία, η εδώ Αντιπροσωπεία της Ε.Ε. μαζί με τις Πρεσβείες των Κρατών Μελών (Κ-Μ) της Ε.Ε. παρεμβαίνουν συχνά στις ινδικές Αρχές για την επίλυσή τους.

Τα εν λόγω προβλήματα προκύπτουν κυρίως λόγω της **τοπικής νομοθεσίας και των πρακτικών** των εγχώριων Αρχών και αποτελούν σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό κοινό τόπο για όλα τα Κ-Μ.

[16] World Economic Forum, “The Global Competitiveness Report, 2017-18”
[17] World Bank, Economy Rankings, 2018 (2018-¨World Bank, ‘’Doing Business’’)

Το σύνηθες (ενίοτε και μόνο) αντικείμενο στις μηνιαίες και έκτακτες συναντήσεις των Οικονομικών και Εμπορικών Συμβούλων των Κ-Μ της Ε.Ε. (με οικονομικό-εμπορικό ή γεωργικό αντικείμενο) είναι τα προβλήματα ή εμπόδια, που αντιμετωπίζουν οι Ευρωπαίοι εξαγωγείς-επενδυτές στην Ινδία.
Τέλος, ενδεικτικά επαναλαμβάνονται ορισμένα από τα σημαντικότερα ζητήματα προτεραιότητας στις εμπορικές και οικονομικές σχέσεις με την Ινδία:

- **Φυτοϋγειονομικά** εμπόδια στις εξαγωγές μας ακτινιδίων, μήλων κλπ (π.χ. βλ. υπ' αριθμ. πρωτ. Φ. 2006/746/23.10.17 έγγρ. Γραφείου ΟΕΥ -Πρεσβείας της Ελλάδος στο Ν.Δελχί, προς το Ινδικό Υπ. Γεωργίας για την εξαγωγή ελληνικών μήλων στην Ινδία και επόμενα)
- **Ξαφνική αύξηση δασμών** σε ηλεκτρονικά και άλλα είδη (π.χ. υπ' αριθμ. πρωτ. Φ. 2001/53/20.01.17 έγγραφό μας προς Ελλ. ΥΠΕΞ). Τελικά, μετά από παρέμβαση της Επιτροπής της Ε.Ε. στο Ν. Δελχί, η οποία συνεπικουρήθηκε ως προς αυτό από όλα τα Κ-Μ, το μέτρο αποσύρθηκε το 2017 από την ινδική Κυβέρνηση. Όμως οι δασμοί αυτοί επανήλθαν το 2018 και εκτός από τα ηλεκτρονικά, αφορούσαν και άλλα προϊόντα (πχ ελαιόλαδο).
- **Απαγόρευση εισαγωγής συγκεκριμένων ειδών** όπως της γούνας στην Ινδία (π.χ. βλ. υπ' αριθμ. πρωτ. 2001/87/31.01.17 έγγραφό μας προς Ελλ. ΥΠΕΞ). Το θέμα βρίσκεται σε εξέλιξη.
- **Προστασία επενδύσεων** μετά την μονομερή εκ μέρους της Ινδίας διακοπή ισχύος των επιμέρους διμερών Συμφωνιών Προστασίας των Επενδύσεων (π.χ. βλ. υπ' αριθμ. πρωτ. Φ. 2001/803/17.11.17 έγγραφό μας προς Ελλ. ΥΠΕΞ).
- Τα θέματα **πνευματικής ιδιοκτησίας, αθέμιτου ανταγωνισμού, επίλυσης εμπορικών διαφορών** κλπ αποτελούν ένα μέρος των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι Ευρωπαίοι και γενικότερα οι ξένοι επιχειρηματίες στην αγορά της Ινδίας.

10. Αναπτυξιακά Προγράμματα

Το πιο προβεβλημένο αναπτυξιακό πρόγραμμα υπήρξε το **"Make In India"**, που εξαγγέλθηκε το Φθινόπωρο 2014. Στόχος του η προσέλκυση επενδύσεων στο σύνολο του «φάσματος» της οικονομικής δραστηριότητας της χώρας και η υποκατάσταση των αντίστοιχων εισαγωγών. Ενίοτε, όμως, στο πλαίσιο «προστασίας» της εθνικής παραγωγής, λαμβάνονται δασμολογικά και μη-δασμολογικά μέτρα που αντιστρατεύονται το από το έτος 1991 περίφημο «άνοιγμα» της ινδικής οικονομίας.Όπως έχουμε ήδη

αναφέρει, πολλά άλλα παραπλήσια κυβερνητικά προγράμματα εφαρμόζονται από το έτος 2014, όπως ‘’Digital India’’, ‘’Smart Cities’’ κλπ.

Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΙΝΔΙΑΣ

1. Γενική Επισκόπηση

Οι οικονομικές σχέσεις Ελλάδας – Ινδίας παραμένουν σε χαμηλό επίπεδο. Το ισοζύγιο εμπορικών συναλλαγών παραμένει εδώ και χρόνια αρνητικό για την Ελλάδα.

Όμως ο αριθμός των Ινδών τουριστών προς τη χώρα μας βαίνει συνεχώς αυξανόμενος τα τελευταία χρόνια. Υπάρχει εντεινόμενο ενδιαφέρον του ινδικού κοινού για την Ελλάδα, μέσω συχνούς δημοσίευσης φωτογραφιών ελληνικών τοπίων στον ινδικό τύπο και το διαδίκτυο, όπως και μερικών κινηματογραφικών παραγωγών του ‘’Μπόλλυγουντ’’, προ μερικών ετών, στη Μύκονο και Σαντορίνη. Ταυτόχρονα και με την επίσης αυξανόμενη φήμη της ελληνικής κουζίνας στην Ινδική Υποήπειρο, αναμένεται μεσο-μακροπρόθεσμα και αντίστοιχη αύξηση των ελληνικών εμπορικών εισροών στην Ινδία, ιδιαίτερα στον τομέα των τροφίμων.

Υπάρχουν μεγάλα περιθώρια βελτίωσης των διμερών οικονομικών σχέσεων μας σε πολλούς τομείς, καθώς, όπως αναφέρθηκε, η ινδική Οικονομία, επί εικοσαετία, εξακολουθεί να είναι η ταχύτερα αναπτυσσόμενη στον κόσμο, και δεν επηρεάστηκε ιδιαίτερα από την παγκόσμια οικονομική κρίση (2008). Αυτό οφείλεται, κυρίως, στη μη μεγάλη εξάρτησή της από τις εξαγωγές και στη σημαντική εσωτερική κατανάλωση στη χώρα των 1,3 δις. κατοίκων περίπου.

Ως εκ των ανωτέρω, τομείς όπως οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, η Ναυτιλία, η Πληροφορική, ο Αμυντικός Τομέας, η Υψηλή Τεχνολογία (κ.ά.) μπορούν να αποτελέσουν πεδία κοινής δράσης των δύο χωρών, παράλληλα με την περαιτέρω βελτίωση των σχέσεων στους πιο «παραδοσιακούς» τομείς, όπως είναι τα τρόφιμα κλπ.

2. Εμπορικές σχέσεις Ελλάδας – Ινδίας

Το διμερές μας εμπόριο, επιτέλους, ακολουθεί ενδιαφέρουσες ανοδικές τάσεις, υλοποιώντας εν μέρει τα διαμειφθέντα κατά την επίσκεψη του κ. ΥΠΕΞ στο Νέο Δελχί (Νοέμβριος 2017). Σύμφωνα με πρόσφατα στατιστικά στοιχεία της Eurostat για το έτος 2017, η συνολική αξία των **ελληνικών εξαγωγών** προς την Ινδία σημείωσε αύξηση κατά 35,9%, ξεπερνώντας αισθητά το ‘’τέλμα’’ των 62 εκατ. ευρώ όπου ήταν διαχρονικά καθηλωμένες. Οι εξαγωγές μας ανήλθαν σε 97 εκατ. Εύρω ενώ οι εισαγωγές μας από την Ινδία σε 361 ευρώ. Συνεπώς η αξία του όγκου του διμερούς μας εμπορίου κατά το έτος 2017 ήταν 458 εκατ. Ευρώ και το εμπορικό μας έλλειμα 361 εκατ. Ευρώ.

Επίσης, ακόμη και στο τομέα των εξαγωγών αγροτικών μας προϊόντων σημειώνονται αργές αλλά ελπιδοφόρες εξελίξεις. Μετά από την άσκηση διαφόρων πιέσεων προς τις Ινδικές Αρχές κατά την

τελευταία διετία και κυρίως από τον Σεπτέμβριο του 2017, τόσο από τις υπηρεσίες της Ε.Ε. στις Βρυξέλλες και στο Νέο Δελχί, όσο και από τις αντίστοιχες ελληνικές (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Πρεσβεία και Γραφείο ΟΕΥ Ν. Δελχί κλπ), ιδιαίτερα κατά την επίσκεψη στην Αθήνα του Ινδού Αναπλ. Υπουργού Γεωργίας (Μάρτιος 2018), φαίνεται ότι, εκτός απροόπτου, το θέμα εξαγωγών ελλ. μήλων και ακτινιδίων, οδεύει προς μεσοπρόθεσμη διευθέτηση.

Οι Ινδικές Αρχές υπέβαλαν κείμενο Γνωστοποίησης στον ΠΟΕ (Notification), αναφορικά με την έγκριση εισαγωγής στην Ινδία μήλων από την Ελλάδα και άλλα τέσσερα Κ-Μ, όπως και για την χρήση της μεθόδου ψύξης αναφορικά με τις εξαγωγές ελλ. ακτινιδίων- ‘’in transit cold treatment’’. Τον δε Οκτώβριο του 2018 επετράπησαν δοκιμαστικές εξαγωγές αυτών των προιόντων μας. Το γεγονός αυτό αποτελεί μια μικρή εξέλιξη στο ανωτέρω θέμα που βρισκόταν σε ‘’χειμερία νάρκη’’ από το έτος 2015 για τα ακτινίδια και από τον Σεπτέμβριο του 2017 σχετικά με τα μήλα.

Παρατίθεται, κατωτέρω, συγκριτικός πίνακας του διμερούς εμπορίου Ελλάδας – Ινδίας για τα πέντε τελευταία έτη[18]:

ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΙΝΔΙΑΣ

(ποσά σε εκ.)	2013	2014	2015	2016	2017
Εξαγωγές αγαθών (αξία)	46	54,9	60,7	62,4	97,4
Εισαγωγές αγαθών (αξία)	322	322,4	285,2	297,6	361,27
Εμπορικό ισοζύγιο (αξία)	-275,4	-267,4	-224,5	-235,2	-263,8

Πηγή: Ινδικό Υπουργείο Εμπορίου & Βιομηχανίας

ΟΙ 5 ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2016		2017		Μεταβολή στην αξία
	Αξία (εκ. $)	% στο σύνολο	Αξία (εκ. $)	% στο σύνολο	
89- SHIPS, BOATS AND FLOATING STRUCTURES.	31,39	0,26	0,23	0,002	-99,27%
52- COTTON	19,87	0,16	5,39	0,06	-72,87%
76- ALUMINIUM AND ARTICLES THEREOF.	11,57	0,09	17,27	0,18	+49,28%
76- MINERAL FUELS, MINERAL OILS AND PRODUCTS OF THEIR	9,81	0,08	9	0,09	-8,2%

[18] Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, MADB

DISTILLATION; BITUMINOUS SUBSTANCES; MINERAL WAXES.					
72- IRON AND STEEL	7,36	0,06	14,24	0,15	+93,30%

Πηγή: Ινδικό Υπουργείο Εμπορίου & Βιομηχανίας

Οι κυριότερες ελληνικές εξαγωγές στην Ινδία είναι πλοία, βαμβάκι, αλουμίνιο και ‘’προφιλέ’’ αλουμινίου, ορυκτά καύσιμα, Χυτοσίδηρο, Σίδηρο και χάλυβα και ακολουθούν Αργίλιο & Τεχνουργήματα, , Αλάτι, Θείο (κλπ).

Τα κυριότερα εισαγόμενα προϊόντα από την Ινδία στην Ελλάδα είναι Οργανικά χημικά προϊόντα, Μηχανές & συσκευές, Ψάρια & μαλακόστρακα, Σπόροι και Καρποί, Οχήματα.

3. Τουρισμός

Ο αριθμός των Ινδών τουριστών προς χώρες του εξωτερικού αυξάνεται συνεχώς τα τελευταία έτη και η Ινδία θεωρείται πλέον ως μια από τις κορυφαίες αγορές εξερχόμενου τουρισμού παγκοσμίως. Σύμφωνα με έρευνα του "Tourism Australia" ο αριθμός των Ινδών εξερχόμενων τουριστών θα ανέλθει σε 50 εκ. το 2020.

Ποιο συγκεκριμένα, η Ινδία αποτελεί τη δεύτερη ταχύτερα αναπτυσσόμενη αγορά εξερχόμενου τουρισμού μετά την Κίνα. Από την πλευρά της τουριστικής δαπάνης, οι ΗΠΑ απορροφούν το 30% του συνόλου της δαπάνης των Ινδών τουριστών. Η εξωστρέφεια των Ινδών τουριστών ενθαρρύνεται από 60 χώρες, οι οποίες έχουν γραφεία προώθησης του τουριστικού τους προϊόντος στην Ινδία.

Σύμφωνα με έρευνα του ***TravelBiz Monitor*** οι Ινδοί εξερχόμενοι τουρίστες προτιμούν γειτονικές τους χώρες, στην Ασία, με πρώτη την Ταϊλάνδη. Στην κατηγορία «αναδυόμενοι προορισμοί», η Ζάκυνθος κατατάσσεται πρώτη και ακολουθούν τα νησιά Furanafushi, Maldives και Mahe στις Seychelles. Συνεπώς μετά την Μύκονο και Σαντορίνη, η Ζάκυνθος αναμένεται ν’ αποτελέσει σύντομα τον τρίτο ελληνικό προορισμό τους. Ενδιαφέρον παρατηρείται και για άλλα πλέον νησιά του Ιονίου ή των Κυκλάδων.

Επιπλέον, η έρευνα δείχνει ότι 29% των τουριστών επιλέγουν για τη διαμονή τους την κατηγορία ‘’bed & breakfast’’ έναντι 71%, που προτιμούν τα ξενοδοχεία. Αναφορικά με τις δραστηριότητες στη διάρκεια των διακοπών, το 22% προτιμά «πολιτιστικές» δραστηριότητες και 21% υπαίθριες δραστηριότητες.

Πραγματοποιούνται πενήντα περίπου διεθνείς τουριστικές εκθέσεις στην Ινδία κάθε χρόνο, στις οποίες συμμετέχουν και ελληνικές εταιρείες. Σε κάθε περίπτωση, η φυσική παρουσία για την προβολή και προώθηση προϊόντων θεωρείται σημαντική στην Ινδία. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητη και η συμμετοχή του ΕΟΤ σε κάποιες από τις μεγάλες εκθέσεις της Ινδίας, προκειμένου η χώρα μας να ωφεληθεί από την αυξητική τάση του αριθμού των εξερχόμενων Ινδών τουριστών.

Σε συνέχεια προβολής στην Ινδία κινηματογραφικών παραγωγών του Bollywood, που πραγματοποιήθηκαν στη Μύκονο και Σαντορίνη την τελευταία 10ετία, ο αριθμός Ινδών τουριστών προς την Ελλάδα βαίνει αυξανόμενος τα τελευταία χρόνια. Παρατηρούνται σταθερά ανοδικές τάσεις των **ινδικών τουριστικών ροών** προς τη χώρα μας σε ετήσια βάση(+20% περίπου) και είναι εντυπωσιακή η εφετινή ζήτηση τουριστικών θεωρήσεων (+60% μέχριτο καλοκαίρι του 2018). Σε επίπεδο αριθμών η Ινδία αποτελεί διεθνώς τη δεύτερη ταχύτερα αναπτυσσόμενη αγορά εξερχόμενου τουρισμού μετά την Κίνα, ενώ είναι πρώτη σε επίπεδο ποσοστού (%). Η εξωστρέφεια των Ινδών τουριστών ενθαρρύνεται από 60 χώρες, οι οποίες έχουν γραφεία προώθησης του τουριστικού τους προϊόντος στην Ινδία.

Πενήντα περίπου διεθνείς τουριστικές εκθέσεις ραγματοποιούνται στην Ινδία κάθε χρόνο, στις οποίες συμμετέχουν ενίοτε και ελληνικές εταιρείες. Σε κάθε περίπτωση, η φυσική παρουσία για την προβολή και προώθηση προϊόντων θεωρείται σημαντική στην Ινδία. Για τον λόγο αυτό είναι απαραίτητη και η συστηματική κατά το δυνατόν και όχι περιστασιακή συμμετοχή του ΕΟΤ σε κάποιες από τις μεγάλες εκθέσεις της Ινδίας, προκειμένου η χώρα μας να ωφεληθεί από την αυξητική τάση του αριθμού των εξερχόμενων Ινδών τουριστών. Η συμμετοχή για πρώτη φορά του ΕΟΤ με εθνικό περίπτερο στην Έκθεση Τουρισμού της Βομβάης OTM (Φεβρουάριος 2017), παρουσία της κας Υπουργού Τουρισμού και η εκ νέου συμμετοχή μας στις αρχές του 2018,έδωσαν μια περαιτέρω ώθηση στη τάση αυτή. Δεν υπάρχουν σαφή στοιχεία, παρά μόνο εκτιμήσεις για τις τουριστικές ροές. Το 2017 εκδόθηκαν από το Προξενικό Τμήμα της Πρεσβείας της Ελλάδος στο Νέο Δελχί 33.000 αιτήσεις για τουριστικές θεωρήσεις εισόδου στην Ελλάδα. Κατά το επόμενο έτος υποβλήθηκαν 26.000 αιτήσεις από αρχές του 2018
μέχρις αρχές του θέρους του ιδίου έτους.

4.Άμεσες ελληνικές επενδύσεις στην Ινδία (ΑΞΕ)

Το Τμήμα Πολιτικής και Προώθησης Βιομηχανίας του Ινδικού Υπουργείου Εμπορίου παρέχει ετήσια στοιχεία μόνο για τις «μεγάλες» επενδύτριες χώρες. Για τις υπόλοιπες παρέχονται σωρευτικά στοιχεία από το 2000 έως το 2017.
Η Ελλάδα κατατάσεται στην 85η θέση σαν επενδύτρια χώρα στην Ινδία βάσει της αξίας των επενδύσεών της. Αυτές ανέρχονται σε **8,87 εκ. δολ. ΗΠΑ** για την περίοδο 2000-2017. Σημειώνεται ότι κατά το ίδιο ανωτέρω διάστημα έχουν πραγματοποιηθεί συνολικά ΑΞΕ ύψους 367,9 δις δολ. ΗΠΑ στην Ινδία.

Ελληνικές Επενδύσεις στην Ινδία & *επιχ. συνεργασίες**

	Ινδική Επωνυμία	**Τομέας - Έδρα**	**Ελληνική Επωνυμία**
1	Adventus Laboratories (India) Pvt. Ltd	Φαρμακευτικά - Gujarat	Pharmathen S.A.
2	Alumil India Pvt Ltd	Προϊόντα αλουμινίου -	Alumil

		Mumbai	
3	AMD Telecom Pvt Ltd	Τηλεπικοινωνίες - Gurgaon	AMD Telecom SA
4	Arkay Glencork pvt ltd	Προϊόντα γρανίτη - Madurai, TN	The Pisani Group
5	Chipita India Pvt Ltd	Τρόφιμα - Mumbai	Chipita SA
6	Danaos Software Services Pvt Ltd	Πληροφορική - Mumbai	Danaos SA
7	ASIT (Anatolia Splendid Incoming Travel)	Τουρισμός-Gurgaon	ASIT
8	Frigoglass India Pvt. Ltd.	Επαγγελματικά ψυγεία - Gurgaon	Frigoglass SA
9	Intracom Sitronics Pvt. Ltd.	Τηλεπικοινωνίες - Gurgaon	Intrakom SA
10	Kooud Software Pvt Ltd	Πληροφορική - Bangalore	European Dynamics Ltd
11	Topos Trading	Τρόφιμα - Chennai	Topos Trading
12	ML Group of Companies	Καπνά-Andhra Pradesh	Leaf Tobacco-A Mchailides SA
13	Torux Software Pvt Ltd	Πληροφορική - Pune	Torux Software Pvt Ltd
14	Theon Sensors S.A.	Αμυντικός εξοπλισμός-Ν.Δελχί	Theon Sensors S.A.
15	Standard Marketing Machinery Co. P. Ltd.	Bangalore	Lappas Ltd
16	MPRIME Advisory Services	New Delhi	MPRIME Advisory Services
17*	***GMR Airports***	***Αεροδρ. Καστέλι,Κρήτη***	***Terna SA***

5.Διμερές θεσμικό πλαίσιο

Οι σχέσεις Ελλάδος-Ινδίας άρχισαν σχεδόν αμέσως μετά την ανεξαρτησία της δεύτερης. Από αρχές του ’60 αρκετές διμερείς συμφωνίες συνήφθηκαν μεταξύ των δύο χωρών. Τα τελευταία δύο χρόνια υπεγράφησαν μερικές ακόμη συμφωνίες ή Μνημόνια Κατανόησης.Όσον αφορά τις εν λόγω Συμφωνίες εκκρεμεί η επικύρωσή τους από τη νομοθετικά σώματα των δύο χωρών.

5.1 Εκκρεμείς Συμφωνίες Ελλάδας – Ινδίας

Συμφωνία Αποφυγής Διπλής Φορολογίας	Η ισχύουσα Συμφωνία υπεγράφη το 1965 και επικυρώθηκε το 1966. Μετά την επανεκκίνηση του θέματος από την ινδική πλευρά τον Δεκέμβριο 2015, η ελληνική πρότεινε εναλλακτικές ημερομηνίες για τη συνάντηση των δύο αντιπροσωπειών, οι οποίες παρήλθαν χωρίς ανταπόκριση των Ινδών. Τον Ιούλιο 2016 η ινδική πλευρά επανήλθε ζητώντας τον εκ νέου καθορισμό ημερομηνιών για την προαναφερθείσα συνάντηση. Αναμένεται απάντηση του ελληνικού Υπ. Οικονομικών.

Συμφωνία Αεροπορικών Μεταφορών	Στις 6 και 7 Σεπτεμβρίου 2016 διεξήχθησαν στο Ν. Δελχί διαπραγματεύσεις αντιπροσωπειών των αρμόδιων Υπουργείων, οι οποίες κατέληξαν στη μονογραφή, στις 7.09, του κειμένου της Συμφωνίας. Εκκρεμεί η επίσημη υπογραφή και η επικύρωσή της από τις δύο χώρες.
Συμφωνία Ναυτιλιακών Μεταφορών	Η πρώτη συνάντηση των ομάδων εμπειρογνωμόνων, που είχε οριστεί για τον Σεπτέμβριο 2013 αναβλήθηκε πλειστάκις, πάντα με πρωτοβουλία της ινδικής πλευράς. Τον Ιούλιο 2016 η ελληνική πλευρά δέχθηκε την πρόταση της ινδικής για πραγματοποίηση των συνομιλιών μέσω τηλεδιάσκεψης, οι οποίες τελικά πραγματοποιήθηκαν στις 6 Μαρτίου 2017. Στις 30 30.06.2017 η ελληνική πλευρά απέστειλε στην ινδική το τελικό σχέδιο των συμφωνημένων πρακτικών.
Συμφωνία Αμοιβαίας Νομικής Συνδρομής σε Ποινικά Θέματα	Στις 25 Αυγούστου 2016 η ινδική πλευρά απέστειλε σχέδιο Συμφωνίας. Αναμένεται η Απάντηση του ελληνικού Υπουργείου Δικαιοσύνης
Πρόγραμμα Εκπαιδευτικής και Πολιτιστικής Συνεργασίας 2016-2018 (Μορφωτική Σύμβαση 1961)	Στις 21 Ιουλίου 2016 η ινδική πλευρά απέστειλε σχέδιο κειμένου. Αναμένεται η απάντηση των συναρμόδιων ελληνικών Υπουργείων.
Μνημόνιο Κατανόησης μεταξύ Διπλωματικών Ακαδημιών	Στις 5 Αυγούστου 2016 η Ινδική Πρεσβεία στην Αθήνα απέστειλε σχέδιο κειμένου. Αναμένεται απάντηση από την Διπλωματική Ακαδημία
Κοινή Δήλωση Στρατηγικής Σχέσης Ελλάδος-Ινδίας	Ανταλλαγή κειμένων έχει σταματήσει το 2013

5.2 Συμφωνίες εν ισχύ μεταξύ Ελλάδας – Ινδίας

Μνημόνιο Συνεργασίας Enterprise Greece με Invest in India και FICCI	Κατά την επίσημη επίσκεψη του Προέδρου της Ινδίας στην Ελλάδα υπογράφηκε Μνημόνιο Συνεργασίας μεταξύ των εν λόγω οργανισμών (18.06.2018)
Μνημόνιο Συνεργασσίας ΚΑΠΕ – Ministry of New & Renewal Energy	Κατά την επίσημη επίσκεψη του ΥΠΕΞ κ. Ν.Κοτζιά στο Ν.Δελχί, υπογράφηκε Μνημόνιο Συνεργασίας μεταξύ των εν λόγω οργανισμών (27.11. 2017)

Μνημόνιο Συνεργασίας ΕΣΥΠ/ΕΛΟΤ - BIS	Κατά την επίσημη επίσκεψη του Προέδρου της Ινδίας στην Ελλάδα υπογράφηκε Μνημόνιο Συνεργασίας μεταξύ των εν λόγω οργανισμών (18.06.2018)
Συμφωνία Οικονομικής, Επιστημονικής & Τεχνολογικής Συνεργασίας	Υπεγράφη στις 23.09.1983 και κυρώθηκε την 1.01.1984. Ανανεώθηκε με την υπογραφή 4 Πρακτικών, το τελευταίο εκ των οποίων υπεγράφη το 1999 και κυρώθηκε το 2001.
Εμπορική Συμφωνία	Υπεγράφη στις 31.01.1973 και κυρώθηκε το 1974. Ισχύει πλέον στο βαθμό που δεν αντιβαίνει το Κοινοτικό Δίκαιο.
Συμφωνία αμοιβαίας Προστασίας & Προώθησης Επενδύσεων	Υπεγράφη το 2007 και κυρώθηκε το 2008. Από τις αρχές του 2016 η ινδική κυβέρνηση άρχισε σταδιακά να καταγγέλλει όλες τις αντίστοιχες συμφωνίες, με σκοπό τη σύναψη νέων, σύμφωνα με ένα πρότυπο συμφωνιών που η ίδια κατήρτισε. Η Ε.Ε. έχει επιληφθεί του ζητήματος εξ ονόματος των ΚΜ, ως καθ' ύλη αρμόδια.
Συμφωνίας Τουριστικής Συνεργασίας	Υπεγράφη στις 13.01.1998 και κυρώθηκε την 1.01.1999. Η πρώτη συνεδρίαση της σχετικής Μικτής Επιτροπής Τουρισμού έγινε στο Ν. Δελχί τον Απρίλιο 2007. Στο πλαίσιο της 6ης ΜΔΕ οι δύο πλευρές συμφώνησαν να προωθήσουν τη 2η συνεδρίαση, για την οποία υποβλήθηκαν από τον ΕΟΤ οι παρακάτω προτάσεις: • Προώθηση τουριστικών πακέτων πολυτελείας • Δημιουργία δικτύου συνεργασίας ελλ. Υπ. Πολιτισμού & Τουρισμού και Ινδών παραγωγών κινηματογράφου • Προώθηση κοινών πακέτων πολιτιστικού τουρισμού και άλλων εξειδικευμένων μορφών τουρισμού και • Εγκαθίδρυση απευθείας πτήσης Ελλάδας – Ινδίας
Συμφωνία Επιστημονικής & Τεχνολογικής Συνεργασίας	Αναθεωρήθηκε και υπεγράφη εκ νέου στις 26.04.2007. Κυρώθηκε και τέθηκε σε ισχύ το 2008.
Σύμβαση Περί Μορφωτικών Σχέσεων	Υπεγράφη στις 22.6.1961 και τέθηκε σε ισχύ στις 8.11.1962
Μνημόνιο Διαβουλεύσεων μεταξύ Υπουργείων Εξωτερικών	Υπεγράφη στις 16.5.1995
Μνημόνιο κατανόησης για Αμυντικές Σχέσεις	Υπεγράφη στις 7.12.1998.

Συμφωνία Αμοιβαίας Κατάργησης Υποχρέωσης Θεώρησης σε Διπλωματικά Διαβατήρια	Υπεγράφη στις 1.2.2013 και τέθηκε σε ισχύ στις 9.5.2013.

5.3 Προτάσεις για εμπορική και οικονομική διείσδυση της Ελλάδας στην Ινδία

5.3.1 Οι ελληνικοί **εξαγωγικοί κλάδοι** που έχουν προοπτικές δραστηριοποίησης στην ινδική αγορά είναι οι ακόλουθοι:

Τρόφιμα-Ποτά

Η παρουσία των ελληνικών τροφίμων στην ινδική αγορά είναι μικρή. Την επεκτεινόμενη αγορά του ελαιολάδου ελέγχουν από ετών ιταλικές και ισπανικές εταιρείες, ενώ σε αυτήν του κρασιού κυριαρχούν Αμερικανικές, Γαλλικές, Αυστραλιανές, Ιταλικές, Χιλιανές και Νότιο-αφρικανικές επωνυμίες.

Η από ελληνικής πλευράς χάραξη στρατηγικής για την είσοδό μας στην ινδική αγορά πρέπει να έχει βάθος χρόνου, έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στις εξελισσόμενες τάσεις του τομέα του λιανικού εμπορίου τροφίμων. Ο κλάδος αυτός βρίσκεται σε ματαβατικό στάδιο, ήτοι από την κυριαρχία των μικρομάγαζων της γειτονιάς στην εξάπλωση των υπεραγορών δυτικού τύπου. Ο συνδυασμός των πλέον παραδοσιακών και γνωστών στρατηγικών διείσδυσης με την εκμετάλλευση των διαδικτυακών μορφών προβολής, υπό την προϋπόθεση της πράγματι επαναλαμβανόμενης χρησιμοποίησής τους προς εμπέδωση του επικοινωνιακού μηνύματος, κρίνεται ως απολύτως επιβεβλημένη. Χαρακτηριστικά προτείνονται τα κάτωθι:

- Συμμετοχή σε κλαδικές Διεθνείς Εκθέσεις στην Ινδία εξαγωγικών εταιρειών υπό τη σκέπη του Enterprise Greece και άλλων φορέων. Ενίοτε πραγματοποιούνται και **Κοινές ευρωπαϊκές δράσεις** για την προβολή των προϊόντων μας. Κατά την έκθεση «ANAPOORNA World of Food 2017» τον Σεπτέμβριο 2017, τα Κ-Μ της Ε.Ε. είχαν κοινό περίπτερο όπου συμμετείχαν και μερικές ελληνικές εταιρείες. Ο προϊστάμενος του Γραφείου ΟΕΥ επισκέφθηκε την εν λόγω έκθεση, που πραγματοποιήθηκε στην πόλη Μουμπάι.
- Η **σημασία της προσωπικής επαφής** στην επιχειρηματική ‘’κουλτούρα’’ της Ινδίας είναι μέγιστη, ενώ η έλλειψή της δημιουργεί δυσπιστία και μπορεί να οδηγήσει και στην άρνηση σύναψης συμφωνιών. Εξίσου σημαντική είναι και η διαδικτυακή παρουσία των εταιρειών. Η ύπαρξη **κατατοπιστικής ιστοσελίδας** για την εταιρεία και τα προϊόντα της επιβάλλεται για να θεωρηθεί η εταιρεία άξια προσοχής.
  - → Προώθηση δημιουργίας π.χ. για μια εβδομάδα «Ελληνικής Γωνιάς» σε μεγάλες τοπικές αλυσίδες υπεραγορών, με την συμμετοχή συνδέσμων ελληνικών εξαγωγικών εταιρειών. Συμμετοχή σε ομαδικές εκδηλώσεις προβολής Ελληνικής

Γαστρονομίας σε μεγάλα εστιατόρια, ξενοδοχεία, και συνεδριακά κέντρα. Αναζήτηση Ινδών «Wine Ambassadors» για τα ελληνικά κρασιά.

→ Διαφορετικά, διοργάνωση μιας τουλάχιστον εκδήλωσης **«Εβδομάδας Ελληνικής Κουζίνας»** σε κεντρικό ξενοδοχείο του Νέου Δελχί ή αλλού (πχ στο μοναδικό στην Ινδία γνωστό ελλ. εστιατόριο υψηλών προδιαγραφών στη τουριστική Γκόα). Σε αυτήν την περίπτωση, η προσπάθεια προβολής στα τοπικά και κλαδικά μέσα ενημέρωσης είναι περισσότερο αποτελεσματική ενώ η έλευση δύο ελλήνων αρχιμαγείρων θεωρείται εκ των ουκ άνευ. Απαιτείται ιδιαίτερος συντονισμός όσον αφορά στην εισαγωγή, των απαραίτητων ελληνικών προϊόντων-υλικών μέσω των επαφών Ελλήνων εξαγωγέων και Ινδών εισαγωγέων (από το Δελχί, τη Μουμπάι και το Τσεννάϊ). Παράλληλα, ο χώρος του εστιατορίου θα αποτελέσει μιας πρώτης τάξεως ευκαιρία για τη δειγματοληπτική προβολή των επώνυμων ελληνικών προϊόντων τα οποία θα αποκτήσουν την απαραίτητη δυναμική για να εισέλθουν, συστηματικά, στη δύσκολη, από πλευράς ιδιοσυγκρασίας, ινδική αγορά. Όπως προαναφέρθηκε, ελλείψει χορηγιών, αναγκαστικά η όλη εκδήλωση θα πρέπει να συνδιοργανωθεί από το Enterprise Greece και από εξειδικευμένους κλαδικούς Φορείς της χώρας μας, όπως ο ΣΕΒΙΤΕΛ, εφόσον συμφωνούν. Μέσω μιας τέτοιας εκδήλωσης θα προβληθούν συστηματικά το εξαίρετο ελληνικό αγνό παρθένο ελαιόλαδο, οι επιτραπέζιες ελιές, η φέτα, το κεφαλοτύρι, οι εκλεκτές ποικιλίες των ελληνικών κρασιών (Ξυνόμαυρο, Ασσύρτικο, Μοσχοφίλερο και Νεμέα κά) σύμφωνα και με την εξαγωγική στρατηγική της Εθνικής Διεπαγγελματικής Ένωσης Αμπέλου και Οίνου.

Η εν λόγω «εβδομάδα ελληνικής κουζίνας» είναι προτιμότερο να πραγματοποιηθεί το δεύτερο εξάμηνο έτους 2019, δεδομένων και των κλιματολογικών συνθηκών αλλά και του απαραίτητου μεσολαβούντος διαστήματος για την ανάλογη προετοιμασία του όλου εγχειρήματος.

Project «Προβολή Ελλάδας»: Διοργάνωση «ταξιδιών εξοικείωσης» από τον ΕΟΤ, HELEXPO κλπ προς Ινδούς δημοσιογράφους, επιχειρηματίες και Chefs, για την προβολή και προώθηση του Γαστρονομικού κλπ Τουρισμού και, μέσω αυτού, των ελληνικών προϊόντων. Λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι μόνο 20 εταιρείες ελληνικών συμφερόντων είναι εγκατεστημένες στην Ινδία και ελάχιστες από αυτές συμμετέχουν με μικρά ποσά σε εκδηλώσεις της Πρεσβείας, η χορηγία δεν αποτελεί προς το παρόν αξιόπιστη λύση για τη διοργάνωση επιχειρηματικών εκδηλώσεων προβολής. Συνεπώς, η μοναδική λύση είναι η ανάληψη του κόστους από φορείς (Enterprise Greece κλπ).

.Διαδικτυακή εκστρατεία προβολής των προϊόντων μας. Η τελευταία είναι πλέον η πιο σημαντική μορφή διαφήμισης, καθώς επιτρέπει συνεχή παρουσία στο πιο αγαπημένο μέσο ενημέρωσης και ψυχαγωγίας (διαδίκτυο) στην Ινδία, αλλά και γιατί υποσκελίζει τα γεωγραφικά μειονεκτήματα της αχανούς χώρας με τον τεράστιο πληθυσμό. Μεγάλη σημασία πρέπει να αποδοθεί στον τομέα του ηλεκτρονικού εμπορίου, που θα πρέπει να περιλαμβάνεται στις συμφωνίες εξαγωγής προϊόντων

διατροφής. Εξαιτίας του κατακερματισμού της ινδικής αγοράς, αλλά και των συχνών προβλημάτων κυκλοφορίας στους δρόμους των μεγάλων πόλεων, μεγάλος αριθμός καταναλωτών προτιμά τη διαδικτυακή αγορά.

Δομικά Υλικά – Μάρμαρα

Λόγω της εκτέλεσης πολλών και μεγάλης κλίμακας έργων υποδομής στην Ινδία, υπάρχει χρεία διαφόρων ειδών δομικών υλικών (τσιμέντο, σωλήνες κλπ). Επιπλέον, και παρά το γεγονός ότι η Ινδία είναι σημαντική παραγωγός μαρμάρου, υπάρχει ζήτηση για εισαγόμενο μάρμαρο, προκειμένου αυτό να αξιοποιηθεί στις πολυτελείς ινδικές κατασκευές (ξενοδοχεία, βίλες, υψηλής αισθητικής εκθεσιακούς χώρους), που όπως και τα έργα υποδομής βρίσκονται σε άνθηση στη χώρα.

Προτάσεις: Θεωρείται απαραίτητη η συμμετοχή στις μεγάλες διεθνείς εκθέσεις δομικών υλικών, που πραγματοποιούνται στην Ινδία για τους λόγους που ήδη αναλύθηκαν. Επιδίωξη σύναψης συνεργασίας με τοπικό εταίρο (μεγάλη κατασκευαστική, γραφεία μελετών κλπ) θα συνέβαλε στην διευκόλυνση μακροχρόνιας και όχι απλά συγκυριακής παρουσίας των ελληνικών εταιρειών στη χώρα. Προσκληση αρχιτεκτονικών και τεχνικών γραφείων σε κλαδικές Εκθέσεις στην Ελλάδα.

Πληροφορική

Η παρουσίαση του ινδικού αυτού τομέα παρέλκει. Όπως είναι παγκοσμίως γνωστό, ο κλάδος είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος στην Ινδία, με μεγάλο αριθμό εταιρειών, ιδιάιτερα στους πόλους υψιλής τεχνολογίας (πχ Μπανγκαλόρ, Χαιντεραμπάτ κά).

Προτάσεις:

Στην περίπτωση αυτή, η συμμετοχή σε διεθνείς εκθέσεις του εν λόγω τομέα, δίνουν την ευκαιρία για συνεργασία ιδιωτικών εταιρειών με στόχο την ανταλλαγή τεχνογνωσίας και τη δημιουργία καινοτόμων προϊόντων απευθυνόμενων στη διεθνή αγορά. Από πλευράς του επίσημου κράτους, θα πρέπει να προωθηθεί η συνεργασία μεταξύ Ερευνητικών Κέντρων Ελληνικών Πανεπιστημίων με αντίστοιχα Ινδικά, στο πλαίσιο της διμερούς Συμφωνίας Επιστημονικής & Τεχνολογικής Συνεργασίας Ελλάδος-Ινδίας η οποία υπεγράφη στην Αθήνα τον Απρίλιο του 2007, καθώς και η διασύνδεση (Networking) ελληνικών επιστημονικών δικτύων (π.χ. Δημόκριτος), με αντίστοιχα Ινδικά. Δυστυχώς η βαθειά οικονομική κρίση των οκτώ τελευταίων ετών αποτέλεσε τροχοπέδη για αυτού του είδους συνεργασίες.

Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας

Όπως αναλύεται στο επόμενο Κεφάλαιο (Δ), το ινδικό Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την αξιοποίηση της ηλιακής ενέργειας (National Solar Mission) αλλά και οι διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας για μειώσεις των εκπομπών

ρύπων, καθιστούν την Ινδία ιδιαίτερα δραστήρια στον συγκεκριμένο τομέα. Στο πλαίσιο των έργων υποδομών, που έχουν ανακοινωθεί συμπεριλαμβάνονται ηλιακά πάρκα, υδροηλεκτρικά έργα κλπ. Υπογραμίζουμε την σημαντική πρωτοβουλία του Ινδού Πρωθυπουργού, **"International Solar Alliance",** (βλ. υπ' αριθμ. πρωτ. 3100/ΑΣ 1046/17.10.2016 έγγραφό Πρεσβείας). Σχετική πρόταση για υπογραφή της Συμφωνίας από την Ελλάδα ετέθη και στις συνομιλίες του κ. ΑΝΥΠΕΞ με Ινδούς Υπουργούς τον Νοέμβριο 2016 στο πλαίσιο της 7ης ΜΔΕ Ελλάδας-Ινδίας. Ενδεόμενη ελληνική συμμετοχή σε πρωτοβουλίες όπως οι προαναφερθείσες «ανοίγει το δρόμο» για τη σύναψη συνεργασιών και την ανάληψη έργων υποδομών.

Προτάσεις:

Η σημασία συμμετοχής ελληνικών εταιρειών του κλάδου σε διεθνείς διαγωνισμούς, σε Διεθνείς Εκθέσεις και η διοργάνωση εξειδικευμένης επιχειρηματικής αποστολής στο πλαίσιο σημαντικών διεθνών διοργανώσεων στον τομέα της Ενέργειας,είναι ευνόητη. Οι ινδικές ανάγκες στο τομέα αυτό είναι μεγάλες, αφού προς το παρόν, υπάρχει έλλειψη ινδικού εξειδικευμένου προσωπικού. Στο μεγάλης σημασίας ινδικό ενεργειακό τομέα και τις πολυάριθμες επιχειρηματικές ευκαιρίες που παρουσιάζει, αφιερώνεται στη παρούσα έκθεση το Κεφάλαιο Δ.

Τουρισμός

Όπως ήδη προαναφέρθηκε, οι ινδικές τουριστικές ροές προς την Ελλάδα σημειώνουν ραγδαία άνοδο κάθε χρόνο. Η τάση αυτή θα πρέπει να διατηρηθεί.

Προτάσεις:

- Η επιδιωκόμενη από την Πρεσβεία και τον ΕΟΤ απευθείας αεροπορική σύνδεση Ελλάδος-Ινδίας, μετά την υπογραφή σχετικής Συμφωνίας τον Σεπτέμβριο 2016, όταν η τελευταία τεθεί σε εφαρμογή, θα δώσει εξαιρετική ώθηση στο Ινδικό τουριστικό ρεύμα προς την Ελλάδα. Όμως δεν υπήρξε μέχρι τώρα σοβαρή εκδήλωση ενδιαφέροντος από κάποιο αερομεταφορέα.
- Έντονη και συνεχής διαφήμιση στο διαδίκτυο, με σκοπό την προσέλκυση –κυρίως- εύπορων νέων ατόμων. Η τάξη αυτή ταξιδεύει συχνά και αναζητά νέες εμπειρίες. Επίσης, οι ευκατάστατοι νέοι Ινδοί δαπανούν μεγάλα ποσά για τη διασκέδασή τους και για αγορές, ενώ το διαδίκτυο αποτελεί το μοναδικό, σχεδόν, μέσο ενημέρ ωσης και επηρεασμού τους.
- Ολοκληρωμένη προσέγγιση σε εδώ αξιόπιστα τουριστικά γραφεία, ''μεγάλης εμβέλειας'', τα οποία έχουν πρόσβαση (με πλήρη ''τουριστικά πακέτα'') σε υψηλής εισοδηματικής τάξης Ινδούς καταναλωτές. Τον Ιανουάριο του 2018 πραγματοποιήθηκε επιχειρηματική αποστολή στο Νέο Δελχί εκπροσώπων μερικών μεγάλων ελληνικών ξενοδοχείων πολυτελείας, όπως και του ''Ομίλου Υγεια'' και πραγματοποιήθηκαν περισσότερες από 100 επιχειρηματικές συναντήσεις (B2B) με σημαντικούς Ινδούς

ταξιδιωτικούς πράκτορες. Εκτός του ‘’κλασικού’’ τουρισμού έγινε προσπάθεια προώθησης και του ιατρικού τουρισμού.Το Γραφείο ΟΕΥ Ν. Δελχί συνέβαλε στη πραγματοποίηση αρκετών από τις ανωτέρω επιχειρηματικές συναντήσεις.

- Διοργάνωση «ταξιδιών εξοικείωσης» (fan trip) από τον ΕΟΤ προς Ινδούς δημοσιογράφους και τουριστικούς πράκτορες, για την προβολή και προώθηση όλων των μορφών Τουρισμού, ιδίως δε του απευθυνόμενου σε άτομα υψηλών εισοδηματικών τάξεων (lifestyle tourism).
- Προσέλκυση Ινδών κινηματογραφιστών του ‘’Bollywood’’ για κινηματογραφικές παραγωγές στην Ελλάδα και συμμετοχή μας σε ανάλογες Δ. Εκθέσεις στη Μουμπάϊ.Ως γνωστό, σε συνέχεια προβολής στην Ινδία κινηματογραφικών παραγωγών του ‘’Bollywood’’, που πραγματοποιήθηκαν στη Μύκονο και Σαντορίνη την τελευταία 10ετία, ο αριθμός Ινδών τουριστών προς την Ελλάδα βαίνει αυξανόμενος τα τελευταία χρόνια. Σε επίπεδο αριθμών η Ινδία αποτελεί διεθνώς τη δεύτερη ταχύτερα αναπτυσσόμενη αγορά εξερχόμενου τουρισμού μετά την Κίνα, ενώ είναι πρώτη σε επίπεδο ποσοστού. Η εξωστρέφεια των Ινδών τουριστών ενθαρρύνεται από 60 χώρες, οι οποίες έχουν γραφεία προώθησης του τουριστικού τους προϊόντος στην Ινδία.

- Πραγματοποιούνται πενήντα περίπου διεθνείς τουριστικές εκθέσεις στην Ινδία κάθε χρόνο, στις οποίες συμμετέχουν ενίοτε και ελληνικές εταιρείες. Σε κάθε περίπτωση, η φυσική παρουσία για την προβολή και προώθηση προϊόντων θεωρείται σημαντική. Για τον λόγο αυτό είναι απαραίτητη και η συστηματική κατά το δυνατόν και όχι περιστασιακή συμμετοχή του ΕΟΤ σε κάποιες από τις μεγάλες εκθέσεις της Ινδίας, προκειμένου η χώρα μας να ωφεληθεί από την αυξητική τάση του αριθμού των εξερχόμενων Ινδών τουριστών. Όπως προαναφέρθηκε, η συμμετοχή για πρώτη φορά του ΕΟΤ με εθνικό περίπτερο στην Έκθεση Τουρισμού της Βομβάης ΟΤΜ (Φεβρουάριος 2017) που επαναλήφθηκε το επόμενο έτος, καθώς και η παρουσία και οι εκεί επαφές της κας Υπουργού Τουρισμού (2017), απετέλεσε σημαντική εξέλιξη, δημιουργώντας την αντίστοιχη δυναμική.

5.3.2 Συμπληρωματικές προτάσεις προώθησης εξαγωγών

→ Ενίσχυση της πρόσβασης του Γραφείου ΟΕΥ Νέου Δελχί στις **ηλεκτρονικές βάσεις επιχειρηματικής πληροφόρησης** ώστε να βελτιωθεί περαιτέρω η ποιότητα, αξιοπιστία της παρεχόμενης πληροφόρησης προς τις ελληνικές επιχειρήσεις (φορολογία, δασμολόγιο,B2B κλπ).

→ Εφόσον εγκριθούν από την Κ.Υ. οι σχετικές υπηρεσιακές μετακινήσεις, προγραμματισμός **διερευνητικών επισκέψεων**, των στελεχών του Γραφείου, σε κύριες Ινδικές μητροπόλεις όπου πραγματοποιούνται πολύ σημαντικές διεθνείς κλαδικές εκθέσεις, επιχειρηματικά συνέδρια προσέλκυσης επενδύσεων ένθεν και κείθεν, και είναι εγκατεστημένες ελληνικών συμφερόντων εταιρείες. Παράλληλα θα μπορούσαν να προκαθοριστούν συναντήσεις με Επιμελητήρια και επιχειρηματικούς Φορείς, ώστε να εξεταστούν οι δυνατότητες διμερών επιχειρηματικών συνεργασιών, αλλά και επαφές με τις κατά τόπους Τελωνειακές Αρχές (όπου συχνά παρατηρούνται εμπλοκές με εισαγόμενα φορτία). Επιπλέον, και μετά την επίσκεψη του επικεφαλής του Γραφείου ΟΕΥ σε τρεις από τις πέντε γειτονικές χώρες (2016-2017), για τις οποίες το Γραφείο έχει αρμοδιότητα (Μπανγκλαντές, Σρι Λάνκα και Νεπάλ), πραγματοποίηση επισκέψεων των στελεχών του Γραφείου στις υπόλοιπες από αυτές (Μπουτάν και Μαλδίβες), στις οποίες γίνονται προσπάθειες δραστηριοποίησης ελληνικών εταιρειών. Οι επισκέψεις αυτές πρέπει να γίνονται σε σταθερά χρονικά διαστήματα ώστε να είναι αποτελεσματικές (2-3 ετησίως).

- Θεωρούμε ότι σε συνέχεια των ανωτέρω, η κοινή προσπάθεια ελληνικών υποστηρικτικών φορέων και επιχειρήσεων πρέπει να ενισχυθεί και στόχος μας για την επόμενη πενταετία, όσον αφορά την τεράστια ινδική αγορά των 1,3 δις κατοίκων και 200 εκατομμυρίων καταναλωτών της ανερχόμενης μεσαίας τάξης της, όπως και των άλλων 200 εκατομμυρίων καταναλωτών των τεσσάρων γειτονικών χωρών αρμοδιότητας μας, θα πρέπει να είναι η εξαγωγή ελλ. αγαθών και υπηρεσιών της τάξεως του ενός δις ευρώ.

Το ποσό αυτό κατορθώνουν και το προσεγγιζουν ή το υπερβαίνουν Κ-Μ της ΕΕ, ενίοτε μικρότερα της χώρας μας, όπως πχ το Βέλγιο (7,9 δις Ευρώ), ή μεγαλύτερα σαν τις Κάτω Χώρες (2,2), τις Ισπανία(1,2), Σουηδία (1,1). Μικρότερες ή ανάλογων της Ελλάδος δυνατοτήτων χώρες, σημειώνουν αξιόλογες εξαγωγικές επιδόσεις στην ινδική αγορά. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις Αυστρία(781 εκατ. Ευρώ), Πολωνία(656), Τσεχία(592), Φινλανδία(563), Δανία(420), Ιρλανδία(353) κλπ (βλ. ‘’The European Union and India-Trade & Investment’’, opp. site). Οι χώρες αυτές φρόντισαν να διεισδύσουν και να εγκατασταθούν ‘’μόνιμα’’ στην ινδική αγορά προ 15-20ετίας, τόσο μέσω των επενδύσεων τους και των συνεχών προωθητικών δράσεων τους, όσο και μέσω των υποστηρικτικών υποδομών εξωστρέφειας τους. Οι τελευταίες αφορούν πλήρως στελεχωμένα Γραφεία ΟΕΥ που καλύπτουν με εξειδικευμένα στελέχη τους τρεις κύριους παραγωγικούς τομείς της οικονομίας τους, αλλά και δίκτυο επιτόπιων, πεπειραμένων συνεργατών τους στους σημαντικότερους οικονομικούς πόλους Ινδίας και των γύρω χωρών. Ο λόγος αυτής

της εξωστρεφούς οργάνωσης των εν λόγω Κ-Μ της Ε.Ε. είναι ότι τα 29 Ινδικά Κρατίδια που αποτελούν την χώρα, διαθέτουν γεωγραφικές εκτάσεις και πληθυσμό ανάλογου αριθμού γνωστών χωρών, ο οποίος κυμαίνεται από 60 έως 360 εκατομμύρια κατοίκους για κάθε κρατίδιο. Η Ινδία **δεν είναι μία ενιαία αγορά** αλλά **29 διαφορετικές αγορές** με διαφορετικές γλώσσες, θρησκείες, νοοτροπιες κλπ.''Εκ των πραγμάτων'' είναι τεχνικά αδύνατο σε οποιοδήποτε Γραφείο ΟΕΥ, εγκατεστημένο στο Νέο Δελχί, να καλύπτει τις αγορές άλλων 28 κρατιδίων που αντιστοιχούν σε ανάλογο αριθμό επώνυμων χωρών (βλ. κατωτέρω προσομοίωση των 29 ινδικών κρατιδίων με αντίστοιχου μεγέθους σε έκταση και πληθυσμό, γνωστές χώρες). Το δε ινδικό εργασιακό κόστος διευκολύνει την ύπαρξη ενός τέτοιου είδους επιτόπιων συνεργατών και θα ήταν ευχής έργον, όταν τα δημόσια οικονομικά της χώρας μας το επιτρέψουν, να αποκτήσει και αυτή ένα παρόμοιο δίκτυο επιτόπιων συνεργατών. Οι τελευταίοι είναι επιφορτισμενοι με την προώθηση των εξαγωγών μέσω συχνών κλαδικών επιχειρηματικών αποστολών (καθορισμό Β2Β συναντήσεων), συμμετοχής σε κλαδικές εκθέσεις κλπ στα κυριότερα οικονομικά κέντρα της Ινδίας (πχ Μουμπάι , Τσεννάι, Μπανγκαλόρ, Καλκούτα κλπ), όπως και στις γειτονικές σημαντικές αγορές (πχ Μπανγκλαντές, Σρι Λάνκα κλπ).

Για την υλοποίηση των ανωτέρω δράσεων θεωρούμε ότι το Γραφείο ΟΕΥ Ν. Δελχί, όπως και τα λοιπά Γραφεία, θα πρέπει να είναι περισσότερο **"business oriented"** και λιγότερο θεωρητικού οικονομικού ρόλου. Στο πλαίσιο αυτό κρίνουμε σκόπιμο ότι θα πρέπει να επανεξεταστεί από την Κεντρική Υπηρεσία η χρησιμότητα, η δομή, ο όγκος και το περιεχόμενο των ετήσιων εκθέσεων των Γραφείων. Για την συγγραφή της παρούσας έκθεσης αφιερώθηκαν τρεις τουλαχιστον μήνες, ταυτόχρονα με τη λοιπή τρέχουσα εργασία αλλά και επιπλέον του ωραρίου εργάσιμες ώρες. Χρόνος εξαιρετικά πολύτιμος για την υλοποίηση εξωστρεφών δράσεων (πχ ερευνών αγοράς, προωθητικών δράσεων κλπ). Τα περισσότερα Γραφεία των Κ-Μ της Ε.Ε. και χωρών ΟΟΣΑ δίνουν έμφαση στη σύνταξη χρήσιμων επιχειρηματικών οδηγών και πολύ λιγότερο, ή καθόλου, στη σύνταξη ετήσιων οικονομικών εκθέσεων, περισσότερο ακαδημαϊκού χαρακτήρα και με ελάχιστους αναγνώστες στην ΚΥ ή μεταξύ των λοιπών αποδεκτών.

Εξάλλου, οι ολοκληρωμένοι επιχειρηματικοί οδηγοί περιλαμβάνουν όλα τα βασικά οικονομικά μεγέθη των χωρών διαπίστευσης με τις επεξηγήσεις που χρειάζονται οι χειριστές της ΚΥ για τη σύνταξη ενημερωτικών σημειωμάτων προς την πολιτική και υπηρεσιακή ηγεσία. Ακόμη και μερικές πρεσβείες μας δεν συντάσουν πλέον ετήσιες εκθέσεις διπλωματικού κλπ περιεχομένου, προς όφελος άλλων δραστηριοτήτων προβολής της χώρας μας.

Δ. Η ΙΝΔΙΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟ ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ

1. Γενική επισκόπηση

Ο ινδικός ενεργειακός τομέας, ωθούμενος από τις ραγδαία αναπτυσσόμενες οικονομικές τάσεις, αντιμετωπίζει τις προκλήσεις του εκσυγχρονισμού και ανταπόκρισης στις αυξανόμενες ενεργειακές ανάγκες του πληθυσμού, καθώς και όλων των οικονομικών παραγωγικών τομέων.

Η **κατανάλωση ενέργειας υπερδιπλασιάστηκε** μεταξύ των ετών 2000 και 2017. Όμως η κατανάλωση ενέργειας ανά άτομο διατηρείται στο 1/3 του γενικού ασιατικού, μέσου όρου ενώ 240 εκατομμύρια άτομα δεν έχουν ακόμη πρόσβαση στο δίκτυο ηλεκτρισμού.

Τα ¾ της Ινδικής ενεργειακής ζήτησης αφορά στερεά καύσιμα. Τα νοικοκυριά εγκαταλείπουν προοδευτικά την παραδοσιακή χρήση σταθερούς βιομάζας για οικιακή χρήση. Ο άνθρακας παραμένει η ραχοκοκαλιά του Ινδικού ενεργειακού τομέα (70%). Η Ινδία είναι ο τρίτος μεγαλύτερος εισαγωγέας αργού πετρελαίου διεθνώς αλλά ταυτόχρονα αποτελεί σημαντικό εξαγωγέα πετρελαϊκών προϊόντων χάρις στον εκτεταμένο κλάδο διύλισης.

Παρά την αύξηση παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας των τελευταίων χρόνων, η διαθέσιμη ενέργεια προς τους τελικούς καταναλωτές υστερεί λόγω της κακής οικονομικής κατάστασης των τοπικών εταιρειών του δικτύου διανομής και των μεγάλων απωλειών των δικτύων μεταφοράς και διανομής.

Σύμφωνα με την Επιτροπή Διεθνούς Ενέργειας (International Energy Agency ή IEA) το **έτος 2022**, η Ινδία θα υπερκεράσει την Κίνα ως προς τον συνολικό πληθυσμό και θα αντιμετωπίσει μια **χωρίς προηγούμενο αύξηση της ενεργειακής ζήτησης**. Η Ινδία παράγει ετησίως 45 GW υδροηλεκτρικής και 23 GW αιολικής ενέργειας. Πρόσφατα έθεσε σαν στόχο την παραγωγή 175 GW από εναλλακτικές πηγές ενέργειας μέχρι το έτος 2022, έναντι 37 GW που παρήγε το έτος 2015. Εάν επιτευχθούν οι ανωτέρω στόχοι, η ινδική ηλιακή ενέργεια θα έχει συμβάλει στον διπλασιασμό της αντίστοιχης παγκόσμιας παραγωγής εντός μιας δεκαετίας. Όμως μέχρι τώρα, η Ινδία δεν κατόρθωσε να δημιουργήσει, βιώσιμη, αειφόρο βιομηχανία αιολικής και ηλιακής ενέργειας με αποτέλεσμα η ενεργειακή της εξάρτηση από εισαγωγές πετρελαίου, φυσικού αερίου, ακόμη και άνθρακα να διατηρείται αναλλοίωτη. Ακόμη και εισαγωγές

αιολικής ή ηλιακής ενέργειας, με προέλευση τη Κίνα, πραγματοποιούνται για τις ανάγκες της ινδικής αγοράς.

Εάν συνεχιστούν οι παρόντες ρυθμοί οικονομικής και δημογραφικής ανάπτυξης, τα επόμενα 25 χρόνια, η Ινδία θα παρουσιάσει την μεγαλύτερη αύξηση κατανάλωσης πετρελαίου και άνθρακα παγκοσμίως. Το **έτος 2040**, αναμένεται η Ινδία να αντιπροσωπεύει το 25% της παγκόσμιας αύξησης της χρήσης ενέργειας. Στο πλαίσιο αυτό και εν όψει των εθνικών εκλογών του έτους 2019, οι Ινδικές Αρχές, έχουν σαν κύριο στόχο την πλήρη ηλεκτροδότηση της τεράστιας αυτής χώρας των 29 κρατιδίων, εφαρμόζοντας διάφορες πολιτικές, οι οποίες σε κάποιο βαθμό ενδέχεται να φαίνονται αντιφατικές μεταξύ τους (βλ. ‘’Four Years of Empowerment’’, Ministry of Power and New & Renewable Energy, May 2018). Σαν παράδειγμα αναφέρουμε τον στόχο υπερδιπλασιασμού της παραγωγής άνθρακα και ταυτόχρονα την ανάπτυξη εναλλακτικών πηγών καθαρής ενέργειας (μεταξύ Απρίλιο 2017 και Μάρτιο 2018 προστεθήκαν άλλα 11.788 MW), όπως ηλιακής, χρήσης φυσικού αερίου κλπ. Στόχος της κυβέρνησης είναι η αύξηση της ενεργειακής παραγωγής από εναλλακτικές πηγές ενέργειας κατά 175 GW έως το έτος 2022. Το δε έτος 2027, η Ινδία φιλοδοξεί να έχει δυνατότητα παραγωγής 275 GW ανανεώσιμης ενέργειας, 72 GW υδροηλεκτρικής, 15 GW πυρηνικής και άλλα 100 GW ενέργειας από άλλες πηγές ‘’μηδενικής εκπομπής’’ άνθρακα.

Πάντως, έως την 30^{η} Ιουνίου 2018, η Ινδία είχε δυνατότητα συνολικής παραγωγής 344.00 GW ενώ η ανανεώσιμη ενέργεια αντιπροσώπευε το 33,23%. Το οικονομικό έτος 2016-17 η συνολική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας ανήλθε σε 1.433,4 TWh (Terra Watt Hour) και η κατανάλωση σε 1.122 kWh κατά κεφαλή. Όμως η κατανάλωση αυτή, παραμένει χαμηλή σε σύγκριση με πολλές άλλες χώρες, παρά την χαμηλότερη τιμή ηλεκτρικού ρεύματος στην Ινδία.

Συνοπτικά η Ινδία αποτελεί τον **τρίτο μεγαλύτερο παραγωγό, αλλά και καταναλωτή, ηλεκτρικής ενέργειας παγκοσμίως** παρά την έλλειψη κατάλληλων υποδομών για διανομή ηλεκτρικής ενέργειας σε όλους τους κατοίκους, σύμφωνα με την εξαγγελία της κυβέρνησης για τον Μάρτιο 2019 (‘’Power for All’’). Προς το παρόν, το 60% του ηλεκτρισμού της χώρας προέρχεται από τον άνθρακα, το 16% από την υδροηλεκτρική ενέργεια, το 12% από τις ΑΠΕ, το 9% περίπου από το φυσικό αέριο και το 2% από την πυρηνική ενέργεια.

Το κύριο εμπόδιο της Ινδικής ενεργειακής πολιτικής αποτελεί η έλλειψη ενιαίας στρατηγικής μεταξύ Ομόσπονδης κυβέρνησης και τοπικών Αρχών. Οι όποιες κοινές προσπάθειες μεταξύ, αφενός της κεντρικής κυβέρνησης και αφετέρου των αντίστοιχων τοπικών, είχαν σαν αποτέλεσμα την αύξηση της ενεργειακής παραγωγής από 1110,458 δις μονάδες (BU) την περίοδο 2014-15, σε 1306,614 BU το οικονομικό έτος 2017-18. Κατά το τελευταίο αυτό έτος, η συνολική αύξηση ενέργειας ανήλθε σε 5,35% η ανανεώσιμη ενέργεια κατά 23,48%, η θερμική κατά 4,27%, η πυρηνική κατά 0,87% ενώ η υδροηλεκτρική υποχώρησε κατά 3,07%.

Η πολιτική και οι επενδυτικές ενεργειακές αποφάσεις επηρεάζονται από τις χρήσεις γης και ύδατος, τις τιμές τελικού καταναλωτή και την

αγοραστική δύναμη του τελευταίου, όπως και της επιδείνωσης της ποιότητας του αέρα σε πολλές σημαντικές ινδικές πόλεις. Τέλος η έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού στις εναλλακτικές πηγές ενέργειας, όπως στον τομέα της ηλιακής, αποτελεί προς το παρόν σοβαρό εμπόδιο αυτόνομης ανάπτυξης τους.

2. Ενεργειακή παραγωγή από ορυκτά καύσιμα

Η Ινδική παραγωγή στερεών καυσίμων «ανά κεφαλή» είναι η χαμηλότερη μεταξύ των σημαντικών αναδυόμενων οικονομιών, δημιουργώντας μια δομική εξάρτηση από τις εισαγωγές αυτού του είδους.
Όμως τα στερεά καύσιμα και ιδιαίτερα ο άνθρακας, κυριαρχούν στο ινδικό ενεργειακό ‘’μοντέλο’’, αντιπροσωπεύοντας τα 2/3 της συνολικής παραγωγής ηλεκτρισμού (2017-2018). Εξυπακούεται ότι η καύση άνθρακα και προϊόντων πετρελαίου συμβάλει στην επιδείνωση του εξαιρετικά επιβαρυμένου περιβάλλοντος και στην εκπομπή αερίων θερμοκηπίου (GHG) της χώρας.

Για το λόγο αυτό το κυβερνητικό ‘’Εθνικό Σχέδιο Ηλεκτρισμού’’ (‘’National Electricity Plan’’) που ανακοινώθηκε κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους 2018, δίνει έμφαση στην αύξηση των επενδύσεων στο τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ). Τελικός στόχος του είναι οι υπό σχεδιασμό μονάδες ΑΠΕ να διαθέτουν το έτος 2027 δυνατότητα παραγωγής ύψους 275.000,00 MW. Ταυτόχρονα όμως, για οικονομικούς λόγους (αποθέματα άνθρακα, πολιτική υποκατάστασης εισαγωγών άνθρακα κλπ), το ίδιο Σχέδιο, εισηγείται την κατασκευή ενεργειακών μονάδων με βάση τον άνθρακα που θα συμπληρώνουν την συνολική ενεργειακή παραγωγή με επιπλέον 50.025,00 MW έως το έτος 2027.

2.α. Άνθρακας

Η Ινδία κατατάσσεται διεθνώς στη τέταρτη θέση ως προς τα ορυκτά αποθέματα άνθρακα (ή 12% περίπου των παγκοσμίων αποθεμάτων) και λιγνίτη. Πρόκειται για την πλέον εξαρτώμενη χώρα από τον άνθρακα στον ενεργειακό τομέα. Το έτος 2017 ο άνθρακας αντιπροσώπευε το 56,90% της πρωτογενούς ενέργειας (ή 411,9 Mtoe). Όσον αφορά την παραγωγή άνθρακα και λιγνίτη, η χώρα καταλαμβάνει την τρίτη θέση παγκοσμίως (7,6%). Πρόκειται για μετρίας ποιότητας αποθέματα που οι χαμηλοί ρυθμοί εξόρυξης και εκμετάλλευσης αδυνατούν να ικανοποιήσουν την αυξανόμενη εσωτερική ζήτηση. Για το λόγο αυτό η Ινδία εισάγει υψηλής ποιότητας άνθρακα για να ικανοποιήσει, επίσης, τις προδιαγραφές των παραγωγικών μονάδων χάλυβα. Οι κυριότεροι προμηθευτές άνθρακα της Ινδίας είναι η Ινδονησία (61%), η Αυστραλία (21%) και η Νότιος Αφρική (13%). Οι εισαγωγές άνθρακα της Ινδίας κατά την περίοδο 2017-2018 ανήλθαν σε 190,95 MTs.

Η ετήσια ινδική παραγωγή την περίοδο 2015-2016 κυμάνθηκε στα 550 εκατομμύρια τόνους άνθρακα (Mtce) Οι ινδικές ηλεκτροπαραγωγικές μονάδες με βάση την καύση άνθρακα καλύπτουν το 59% των δυνατοτήτων παραγωγής ηλεκτρισμού (2017).

Όπως εξάλλου συμβαίνει με την γενικότερη πολιτική εισαγωγών της, η ινδική κυβέρνηση εφαρμόζει πολιτική υποκατάστασης των ενεργειακών εισαγωγών, αυξάνοντας την εσωτερική παραγωγή, ακόμη και στο τομέα του άνθρακα. Το Υπουργείο Άνθρακα επεξεργάστηκε το πρόγραμμα-στόχο, ‘’Coal India,’’ που προβλέπει αύξηση της ετήσιας παραγωγής κατά 1 δις. μέχρι το έτος 2019, ήτοι τον υπερδιπλασιασμό της εθνικής παραγωγής άνθρακα έως το έτος 2020. Παραδοσιακά, το 90% ινδικού άνθρακα παράγεται μέσω της επιφανειακής μεθόδου εξόρυξης (open cast mining). Η μέθοδος αυτή είναι αφενός χαμηλού κόστους και κινδύνου σε σχέση με τα λειτουργούντα σε μεγάλο βάθος υπό την επιφάνεια ανθρακωρυχεία, αλλά αφετέρου προξενεί σοβαρή βλάβη στο περιβάλλον (αποψίλωση δασών, διάβρωση, υποβάθμιση εδάφους, απορροή οξύ νερού κλπ).

να άλλο πρόβλημα του ινδικού τομέα άνθρακα αποτελεί το γεγονός ότι, τα σημαντικά κοιτάσματα βρίσκονται στην ανατολική και κεντρική Ινδία, ενώ τα οικονομικά κέντρα υψηλής ζήτησης του προϊόντος είναι εξαιρετικά απομακρυσμένα (βορειοδυτικά, δυτικά και νότια). Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι ένας τόνος άνθρακα ταξιδεύει περισσότερο από 500 χιλιόμετρα πριν μετατραπεί σε ηλεκτρική ενέργεια, επιβαρύνοντας σε μεγάλο βαθμό το σιδηροδρομικό δίκτυο της χώρας που εγγίζει τα όρια του. Το πρόβλημα αυτό μαζί με τις καθυστερήσεις έκδοσης περιβαλλοντικών αδειών, απόκτησης γης, αποκατάστασης του περιβάλλοντος χώρου, τις ανεπαρκείς υποδομές επεξεργασίας-καθαρισμού γαιάνθρακα κλπ, περιόρισε την αύξηση της παραγωγής άνθρακα κατά τα τελευταία χρόνια.

Προ μερικών ετών, η Επιτροπή Οικονομικών Υποθέσεων του Πρωθυπουργικού Γραφείου (Cabinet Committee on Economic Affairs-CCEA), έθεσε τέλος στο επί 41 έτι μονοπώλιο της κεντρικής κυβέρνησης ως προς την ανάθεση διαχείρισης των ανθρακωρυχείων. Η σχετική αρμοδιότητα μεταβιβάστηκε στις κυβερνήσεις των κρατιδίων. Αυτές, πλέον, αποφασίζουν για την πώληση ή παραχώρηση ανθρακωρυχείων σε εταιρείες της περιοχής τους, με τελικό σκοπό την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, ή προϊόντων από ατσάλι, σίδηρο κλπ. Επί πλέον, στο πλαίσιο της 9ης Εθνικής αποστολής για τεχνολογίες καθαρού άνθρακα (Clean Coal), η κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι προωθεί μια νέα, οικονομικά βιώσιμη, τεχνολογία που ενισχύει την απόδοση της καύσης άνθρακα. Σύμφωνα με την κυβέρνηση, η τεχνολογία αυτή θα περιορίσει τις αντίστοιχες εκπομπές αερίων στις μελλοντικές θερμοηλεκτρικές μονάδες παραγωγής με βάση τον άνθρακα.

2.β. Πετρέλαιο και προϊόντα πετρελαίου

Η Ινδία , μαζί με τις ΗΠΑ και την Κορέα, αποτελεί μια από τις ελάχιστες χώρες που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις εισαγωγές αργού πετρελαίου ενώ ταυτόχρονα αποτελεί σημαντική εξαγωγέα διυλισμένων πετρελαϊκών προϊόντων. Η εθνική παραγωγή 900 χιλιάδων βαρελιών ημερησίως (kb/d) υπολείπεται κατά πολύ των δυνατοτήτων των ινδικών διυλιστηρίων (4,4 mb/d). Η παραγωγική δυνατότητα των τελευταίων υπερκαλύπτει την εσωτερική κατανάλωση πετρελαϊκών προϊόντων (3.8 mb/d). Τα σχετικώς περιορισμένα, αποδεδειγμένα, πετρελαϊκά κοιτάσματα της χώρας (5.7 δισεκατομμύρια βαρέλια) έχουν εντοπιστεί στο δυτικό

μέρος της Ινδίας, όπως στο Ρατζαστάν (Rajasthan) και σε υποθαλάσσιες περιοχές των κρατιδίων Γκουτζαράτ (Gujarat) και Μαχαράστρα (Maharashtra). Η δε λεκάνη του Ασσάμ-Αρακάν (Assam-Arakan), στο βορειοδυτικό τμήμα της Ινδίας, περικλείει το ¼ των συνολικών κοιτασμάτων πετρελαίου. Πολλές ινδικές εταιρείες εξόρυξης πετρελαίου με ηγέτιδες τις ONGC και Reliance Industries έχουν επιδοθεί σε αγώνα αναζήτησης του μαύρου χρυσού τόσο στις προαναφερθείσες περιοχές αλλά και στη Λεκάνη του Κρίσνα- Γκονταβάρι (Krishna-Godavari), στο νοτιο-ανατολικό τμήμα της Νοτίου Ινδίας, όπως και στο βορειανατολικά Ιμαλάια. Κατά τη χρονική περίοδο 2016-2017 η Ινδία κατατάγηκε τρίτη διεθνώς (μετά τις ΗΠΑ και Λ.Δ. Κίνας) ως προς την κατανάλωση πετρελαίου (212,7 εκατ. τόνους). Κατά το ίδιο διάστημα η χώρα εισήγαγε 195,1 εκατ. τόνους αργού και 23,3 εκατ. τόνους προϊόντων διειλημμένου πετρελαίου ενώ εξήγαγε 55 εκατ. τόνους διαφόρων πετρελαϊκών προϊόντων.

Οι προσπάθειες αύξησης της πετρελαϊκής παραγωγής «σκοντάφτουν» στο σύνθετο κανονιστικό πλαίσιο (αβεβαιότητα όσον αφορά τους όρους των συμβολαίων και τις σχετικές τιμές) και στα μη επαρκώς, μέχρι στιγμής, εξερευνημένα και επιβεβαιωμένα αποθέματα υδρογονανθράκων. Επί πλέον μερικές κρατικές εταιρείες ελέγχουν τα δύο-τρίτα της παραγωγής του αργού πετρελαίου (όπως οι όμιλοι ONGC και OIL).

Αντίθετα με την εθνική πετρελαϊκή παραγωγή, ο τομέας διύλισης παρουσιάζει συνεχή ανάπτυξη χάρις στις σημαντικές επενδύσεις μεγάλων ινδικών (κά) ομίλων (π.χ. Reliance και Essar). Κατά την διάρκεια των τελευταίων δέκα ετών η Ινδία διπλασίασε τις δυνατότητες διύλισης. Η χώρα κατατάσσεται πλέον στη τέταρτη θέση παγκοσμίως στον εν λόγω τομέα, μετά τις ΗΠΑ, Κίνα και Ρωσία.

Η Ινδία αποσκοπεί στη μείωση της εξάρτησής της από τις χώρες του ΟΠΕΚ και στην αύξηση της ενεργειακής της ασφάλειας. Η μεγάλη πτώση της διεθνούς τιμής του πετρελαίου κατά διάρκεια των τελευταίων δέκα ετών επέτρεψε στις ινδικές Αρχές να δημιουργήσουν σημαντικά στρατηγικά αποθέματα αργού πετρελαίου. Επιπλέον, η ινδική κρατική εταιρεία πετρελαίου, Indian Oil Corporation, ανακοίνωσε τον Αύγουστο του 2017, την πρώτη της παραγγελία εισαγωγής πετρελαίου προελεύσεως ΗΠΑ, παραγομένου από επεξεργασία σχιστόλιθου (shale oil). Η εμπορική αυτή συμφωνία προέβλεπε οικονομικότερη τιμή αυτής του αργού πετρελαίου των χωρών του Αραβικού Κόλπου. Η ανωτέρω απόφαση εντάσσεται στην πολιτική διαφοροποίησης των πηγών προμήθειας της Ινδίας και ασκεί πίεση στις τιμές των πετρελαιοπαραγωγών χωρών της ομάδος του OPEC. Επίσης, ο όμιλος ONGC απέκτησε μερίδια σε πετρελαιοπηγές στο εξωτερικό και συγκεκριμένα σε χώρες όπως το Σουδάν, την Συρία, το Ιράν και τη Νιγηρία.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί η στενή συνεργασία στον πετρελαϊκό τομέα. μεταξύ Ινδίας και Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων (ΗΑΕ), αλλά ακόμη και με την Σαουδική Αραβία. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι κατά το πρώτο ήμισυ του έτους 2018 πραγματοποιήθηκαν τέσσερεις συμπράξεις Ινδίας-ΗΑΕ. Η σημαντικότερη αφορά την κοινοπραξία Ratnagiri Refinery and Petrochemicals Ltd, επένδυση ύψους 44 δις δολλ. ΗΠΑ στην Ινδία,

από τον εμιρατινό Όμιλο Abu Dhabi National Oil Company (ADNOC), τον σαουδαραβικό κρατικό πετρελαϊκό ‘’κολοσσό’’ ARAMCO και τρεις ινδικές κλαδικές εταιρείες. Η επένδυση αφορά την διύλιση πετρελαίου και την παραγωγή πετροχημικών. Οι υπόλοιπες συμφωνίες αφορούν την μεταφορά δύο εκατ. βαρελιών εμιρατινού αργού πετρελαίου προς αποθήκευση στα ινδικά στρατηγικά πετρελαϊκά αποθέματα στη πόλη Μπανγκαλόρ της νοτίου Ινδίας, καθώς και την εκχώρηση δικαιωμάτων έρευνας και εκμετάλλευσης κοιτασμάτων σε ινδικές εταιρείες (πχ Larsen & Tourbo), στα HAE (Haliba και Lower Zakum).

Σύμφωνα με την Ινδική κυβέρνηση, από τον Μάρτιο του 2015, στρατηγικός στόχος της αποτελεί η μείωση της εξάρτησης της χώρας κατά 10% από τις εισαγωγές αργού πετρελαίου έως το έτος 2022.

2.γ. Φυσικό Αέριο

Η παραγωγή φυσικού αερίου καλύπτει μικρό ποσοστό (6%) στο ενεργειακό «μείγμα» εσωτερικής κατανάλωσης. Η ινδική παραγωγή φυσικού αερίου κατά το έτος 2017 ανήλθε σε 29,2 δις κ.μ. και η κατανάλωση σε 50,6 δις κ.μ. Τα κύρια χερσαία, υπό εκμετάλλευση, κοιτάσματα βρίσκονται στα κρατίδια του Ασσάμ (Assam) στα βορειοανατολικά της χώρας, Γκουτζαράτ (Gujarat) στα δυτικά, Ταμίλ Ναντού (Tamil Nadu) και Άντρχρα Πραντές (Andhra Pradesh) στα νότια.

Τα πολλά υποσχόμενα κοιτάσματα είναι υποθαλάσσια, στη λεκάνη του Κρίσνα-Γκονταβάρι (Krishna-Godavari). Η ελεγχόμενη από το κράτος εταιρεία φυσικού αερίου (GAIL) αποτελεί τον σημαντικότερο «παίκτη» στην αγορά φυσικού αερίου.

Εκτός από το συμβατικό φυσικό αέριο, η Ινδία παρουσιάζει δυνατότητες και στις μη συμβατές πηγές φυσικού αερίου, όπως του μεθανίου από άνθρακα (CBM) και του σχιστολιθικού αερίου. Οι δύο αυτές μη συμβατές πηγές φυσικού αερίου δεν έχουν αποτελέσει αντικείμενο εκμετάλλευσης. Όμως οι εταιρείες Reliance, Essar και μερικές μικρότερες έδειξαν ενδιαφέρουν να αναπτύξουν την παραγωγή CBM. Για τη περίπτωση του σχιστολιθικού αερίου, η Ινδία υιοθέτησε το έτος 2013 μια πολιτική εξερεύνησης του, η οποία επιτρέπει στους δύο σημαντικούς ομίλους (ONGC και OIL), να προβαίνουν σε εξόρυξή του στα οικόπεδα που τους έχουν ήδη εκχωρηθεί για τις λοιπές ενεργειακές δραστηριότητες τους.

Το σημαντικότερο εμπόδιο στην ανάπτυξη της ινδικής αγοράς φυσικού αερίου αποτελεί η τιμή πώλησης του στη πλειοψηφία των εγχώριων καταναλωτών. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η κεντρική κυβέρνηση ακολουθεί σταθερή πολιτική ταχείας αύξησης των αποθεμάτων εγχώριου άνθρακα και οι κυβερνήσεις των κρατιδίων επιδοτούν τις τιμές καταναλωτή κάτω από το κόστος παραγωγής, πολλά σχετικά ερωτήματα των αναλυτών αναζητούν απάντηση και συγκεκριμένα ως προς ποιο βαθμό:

- θα υπάρξει μεσοπρόθεσμη, έστω, σταθεροποίηση των διεθνών αγορών ώστε να συγκριθούν οι ενεργειακές τιμές που παράγονται από υγραέριο

(LNG) με αυτές που προέρχονται από εγχώριο και εισαγόμενο άνθρακα ή και πετρέλαιο;
-οι καταναλωτές θα έχουν την δυνατότητα ή την επιθυμία να καταβάλουν υψηλότερη τιμή κατανάλωσης για καθαρότερες μορφές ενέργειας όπως αυτή του εισαγόμενου LNG ή ενός αγωγού φυσικού αερίου;
-θα υιοθετηθούν κίνητρα για ανάπτυξη της παραγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου;
-θα μειωθούν οι κρατικές επιδοτήσεις για παραγωγή φυτοφαρμάκων από φυσικό αέριο (μέσω κατάλοιπων αγροτικής παραγωγής);
-θα αυξηθούν οι τιμές καταναλωτή φυσικού αερίου;

Τέλος, μερικά φιλόδοξα σχέδια αφορούν την **κατασκευή αγωγών φυσικού αερίου**. Η αρμόδια ινδική Αρχή, Petroleum and Natural Gas Regulatory Board (PNGRB) που ήδη ελέγχει 11.000 χιλιόμετρα δικτύου ατσάλινων αγωγών, αναπτύσσει περαιτέρω έργα δικτύου διανομής φυσικού αερίου μέσω της κατασκευής επί πλέον αγωγών σε 23 προς το παρόν ινδικά κρατίδια. Το σχέδιο αυτό αναμένεται να ολοκληρωθεί το έτος 2026.

Αξίζει ν' αναφερθούν μερικά σχέδια μεγάλων αγωγών στην ανατολική και δυτική Ινδία.

Το έτος 2016 ανακοινώθηκε η κατασκευή αγωγού μήκους 6,900 χλμ που θα συνδέει το Μπαγκλαντές (Chittagong), τη Μυανμάρ (Sitwe), μερικά νοτιο-ανατολικά κρατίδια (Siliguri και Durgapur) και αυτό της Δυτικής Βεγγάλης (βλ. Infra Live, Oct. 15, 2016, σελ. 56). Όσον αφορά το τελευταίο κρατίδιο, δύο άλλοι αγωγοί βρίσκονται υπό κατασκευή. Ο πρώτος αγωγός, μήκους 555 χλμ, θα διασχίζει οχτώ διοικητικές περιφέρειές του (πχ Puruliya, Bankura, Burdwan, Nadia κλπ). Οι εργασίες του δεύτερου (''JHBDPL project''), μήκους 2655 χλμ που θα τροφοδοτεί, μεταξύ άλλων, και το αστικό δίκτυο της Κολκάτα (Kolkata), εγκαινιάστηκαν από τον Πρωθυπουργό της χώρας, Ν. Μόντι, τον Ιούλιο του έτους 2015. Ο αγωγός αυτός θα διασχίζει τα ινδικά κρατίδια του Ουτάρ Πραντές (Uttar Pradesh), Μπιχάρ (Bihar), Τζαρκχάντ (Jharkhand), Ορίσα (Odisha) και όπως προαναφέρθηκε αυτό της Δυτικής Βεγγάλης (West Bengal).Το ένα τμήμα του, που θα διασχίζει και την περιοχή του Βαρανάσι (Varanasi), αναμένεται να ολοκληρωθεί το Δεκέμβριο του 2018 και το δεύτερο ένα χρόνο αργότερα. Η κατασκευή των ανωτέρω αγωγών, που αποτελούν μέρος του φιλόδοξου συνολικού ενεργειακού σχεδίου ''Pradhan Mantri Urja Ganga''για την προμήθεια φυσικού αερίου στην ανατολική περιοχή της Ινδίας, αφενός θα προσφέρει απασχόληση σε χιλιάδες εργαζόμενους, αφετέρου αποσκοπεί στην ενίσχυση της βιομηχανικής ανάπτυξης της ανατολικής Ινδίας. Οι κύριοι αποδέκτες καθαρής ενέργειας θα είναι τα εργοστάσια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, λιπασμάτων, χάλυβα, διύλισης αργού πετρελαίου και οι λοιπές παραγωγικές μονάδες διαφόρων κλάδων (βλ.''Kaleido Scope'', vol. 37-No 9, February 2018).

Όσον αφορά την δυτική Ινδία, ένα σχέδιο υποθαλάσσιου αγωγού φυσικού αερίου βρίσκεται υπό μελέτη από την κοινοπραξία SAGE. Ο αγωγός αυτός, κόστους 4,5 δις δολαρίων ΗΠΑ, εφόσον υλοποιηθεί, αναμένεται να μεταφέρει ιρανικό φυσικό αέριο στις όχθες του ινδικού κρατιδίου Γκουτζαράτ (Gujarat). Το σχέδιο αυτό θεωρείται οικονομικά πιο

ανταγωνιστικό από την θαλάσσια μεταφορά υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) για την συγκεκριμένη απόσταση 2500/3000 χλμ. Η θαλάσσια μεταφορά φυσικού αερίου (LNG) για μια τέτοια απόσταση, εκτιμάται ότι είναι υψηλότερου κόστους από την κατασκευή ενός υποθαλάσσιου αγωγού, λόγω του συνδυασμού υγροποίησης, θαλάσσιας μεταφοράς και εκ νέου μετατροπής του LNG σε μορφή αερίου (βλ. CII Communiqué, July 2018, σελ. 35).

Τέλος, όπως και στο τομέα του πετρελαίου, μερικές ινδικές εταιρείες άρχισαν να αναζητούν επενδυτικές ευκαιρίες στο εξωτερικό. Στο πλαίσιο αυτό ένα ινδικό σχέδιο που βρίσκεται υπό ανάπτυξη αφορά την εκμετάλλευση υποθαλάσσιου κοιτάσματος στη Μοζαμβίκη.

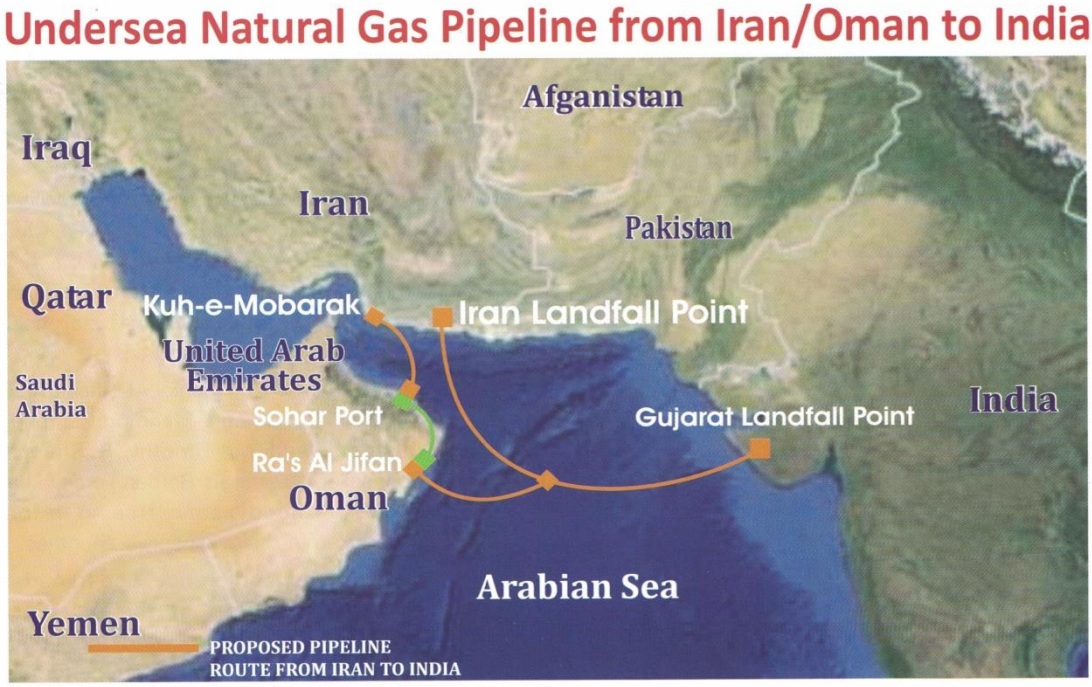

3. Εναλλακτικές Πηγές Ενέργειας

Με εξαίρεση την υδροηλεκτρική ενέργεια, οι λοιπές ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (Α.Π.Ε.) κερδίζουν έδαφος και στην Ινδία.
Η χώρα ήδη διαθέτει δυνατότητα παραγωγής 62,85 GW ανανεώσιμης ενέργειας και στόχος της είναι να προσθέσει επί πλέον 115 GW έως το λογιστικό έτος 2019-20 ή το αργότερο μέχρι την 31η Μαρτίου 2022. Η 31η Μαρτίου 2018 θεωρείται ‘’ιστορική’’ ημερομηνία στον τομέα των ινδικών ΑΠΕ αφού αυτές για πρώτη φορά υπερέβησαν την αντίστοιχη ενεργειακή ισχύ της υδροηλεκτρικής της ενέργειας.

Στο τομέα αυτό παρουσιάζονται σημαντικές επιχειρηματικές ευκαιρίες για τις ξένες και φυσικά τις ελληνικές, επίσης, εταιρείες ΑΠΕ.

3.α. Ηλιακή Ενέργεια

Ο ινδικός τομέας ηλεκτρικής ενέργειας αποτελεί μια γρήγορα ‘’ανερχόμενη’’ βιομηχανία. Μεταξύ 26 Μαΐου 2014 και 31 Μαρτίου 2018 οι δυνατότητές του πολλαπλασιάστηκαν κατά 8 τουλάχιστον φορές. Η αρχική, περιθωριακή παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος από ηλιακή ενέργεια (2,650 MW) ανήλθε σε 21,65 GW το 2018, ήτοι τέσσερα χρόνια ενωρίτερα από τον προκαθορισμένο χρονικά στόχο (έτος 2022).

Ταυτόχρονα, ο μέσος όρος τιμής του ηλεκτρικού ρεύματος από ηλιακή ενέργεια μειώθηκε κατά 18% έναντι της αντίστοιχης τιμής ρεύματος από μονάδες καύσης άνθρακα. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι κατά τη διάρκεια του έτους 2017 η τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος από ηλιακή ενέργεια μειώθηκε στα 1,79 σεντς/kWh, η οποία είναι αρκετά κατώτερη του κόστους παραγωγής ρεύματος από άνθρακα. Κατά την ίδια χρονική περίοδο, η τιμή ηλιακής ενέργειας από φωτοβολταϊκά στέγης (PV) περιορίστηκε στις 2,44 ινδικές ρουπίες, ήτοι τη χαμηλότερη τιμή από οιαδήποτε άλλο τύπο παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στην Ινδία. Αντίστοιχη ανταγωνιστικότητα έναντι των μονάδων παραγωγής ενέργειας από ορυκτά καύσιμα, παρουσιάζουν επίσης, τα εργοστάσια παραγωγής και αποθήκευσης ηλιακής ενέργειας.

Η Ινδία αφενός ανέλαβε διεθνείς δεσμεύσεις για μειώσεις των εκπομπών ρύπων και αφετέρου κατήρτισε Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την αξιοποίηση της ηλιακής ενέργειας (National Solar Mission), κυρίως, μέσω της κατασκευής ηλιακών πάρκων. Η ινδική κυβέρνηση έχει υιοθετήσει προϋπολογισμό ύψους 350 εκατομμυρίων δολλ. ΗΠΑ για χρηματοδότηση των σχεδίων ανάπτυξης ηλιακής ενέργειας.

Οι κυβερνητικές πρωτοβουλίες ανάπτυξης της ηλιακής ενέργειας έχουν σαν χρονική αφετηρία το έτος 2010 (Jawaharlal Nehru National Solar Mission). Το έτος 2014 ορίστηκαν πιο συγκεκριμένοι στόχοι, όπως παραγωγή ηλιακής ενέργειας 100 GW έως το 2022, όπως επίσης, 40 GW από ηλιακά φωτοβολταϊκά στέγης (PV) και 60 GW από μεγάλα συστήματα φωτοβολταϊκών (PV). Παρά τις καθυστερήσεις στις αναθέσεις κατασκευής νέων ενεργειακών μονάδων από τους αρμόδιους κρατικούς φορείς (National Thermal Power Corporation-NTPC και Solar Energy Corporation of India-SECI), τελικά υπερπηδήθηκαν τα διάφορα εμπόδια και επιτεύχθηκαν οι κύριοι στόχοι.

Σε συνέχεια των προαναφερθέντων εξελίξεων, η Ινδία παραμένει μια ενδιαφέρουσα αγορά στον τομέα της ηλιακής ενέργειας.

Τέλος υπενθυμίζεται ότι ο Πρωθυπουργός Ρ. Μόντι και ο τότε Πρόεδρος της Γαλλίας, Fr. Hollande, στο πλαίσιο της Συνάντησης Κορυφής στο Παρίσι για την Κλιματική Αλλαγή (COP21), εγκαινίασαν στις 30 Νοεμβρίου 2015, την πρωτοβουλία Συμμαχία Ηλιακής Ενέργειας-ΣΗΕ (‘’International Solar Alliance’’). Πρόκειται για διεθνή διακυβερνητική συνεργασία, ή κοινή «πλατφόρμα» συνεργειών μεταξύ 121 χωρών, πλούσιων σε ηλιακή ενέργεια. Προς το παρόν 58 χώρες έγιναν μέλη της ΣΗΕ.

Η σχετική «Δήλωση του Παρισιού» που αφορά την ίδρυση της ΣΗΕ, θέτει ως κύριο στόχο την παραγωγή ηλιακής ενέργειας άνω των 1000 GW και την συναφή προσέλκυση επενδύσεων της τάξης των 1 τρις δολ. ΗΠΑ στον τομέα της ηλιακής ενέργειας μέχρι το έτος 2030. Η ΣΗΕ αποβλέπει μέσω αυτών των επενδύσεων, στη συλλογική προσπάθεια μείωσης του κόστους ανάπτυξης ευρείας κλίμακας εφαρμογών ηλιακής ενέργειας, όπως στον αγροτικό τομέα, στην ανάπτυξη κοινών προτύπων, στη συσσωμάτωση των αγορών, στην ευκολότερη πρόσβαση στις χρηματοδοτικές πηγές κλπ.

Μέχρι στιγμής, 5 προγράμματα δράσης βρίσκονται σε εφαρμογή σε αγροτικές και αποκεντρωμένες περιοχές (πχ ηλιακές εγκαταστάσεις στέγης, τεχνολογικές εφαρμογές ηλιακής κινητικότητας οχημάτων- solar e/mobility- και αποθήκευσης ενέργειας, μικρά ενεργειακά δίκτυα-grids-, χρηματοδότηση κά). Ταυτόχρονα συγκλήθηκε 6 φορές η Διεθνής συντονιστική επιτροπή της ΣΗΕ (ISA international Steering Committee), 100 πρώτα σχέδια προς έγκριση και υλοποίηση υποβλήθηκαν από 36 χώρες-μέλη, δημιουργήθηκε ένας κοινός μηχανισμός εγγύησης της πρόσβασης σε χρηματοδοτήσεις (common financial guarantee mechanism) και πραγματοποιήθηκαν αρκετά ‘’Forums’’ με σκοπό την προσέγγιση του ιδιωτικού τομέα, των χρηματοδοτικών οργανισμών και των σχεδίων ζήτησης ηλιακής ενέργειας.

Την 11η Μαρτίου 2018 πραγματοποιήθηκε στο Νέο Δελχί η πρώτη συνάντηση κορυφής της ΣΗΕ υπό την κοινή προεδρία του Ινδού Πρωθυπουργού Ν. Μόντι και του Γάλλου Προέδρου Εμμ. Μακρόν. Στην συνάντηση αυτή συμμετείχαν 23 Αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων, αντιπροσωπείες άλλων 46 χωρών, διεθνών οργανισμών, αναπτυξιακών τραπεζών, ιδιωτικού τομέα κλπ. Σκοπός της συνάντησης ήταν η επιτάχυνση της εφαρμογής της ΣΗΕ, η επίτευξη συγκεκριμένων αποτελεσμάτων ως προς την πρόσβαση στην ηλιακή ενέργεια και η έναρξη εφαρμογής των αποφάσεων-δεσμεύσεων του ‘’One Planet Summit’’ που πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι την 12η Δεκεμβρίου 2017 από τον ΟΗΕ, την Παγκόσμια Τράπεζα και την οργάνωση ‘’Bloomberg Philanthropies’’, σαν μια πρώτη αξιολόγηση της προόδου της ‘’COP21’’. Κατά την διάρκεια των εργασιών της ανωτέρω συνάντησης κορυφής της ΣΗΕ στο Νέο Δελχί, μεταξύ άλλων, ανακοινώθηκε ότι το Γαλλικό πρακτορείο ανάπτυξης (French Agency for Development) θα συνεισφέρει, συνολικά, το ποσό του ενός δις. ευρώ για την υλοποίηση διαφόρων ηλιακών σχεδίων στο πλαίσιο της ΣΗΕ (βλ. Press Elysée, Mars 2018). Τέλος την 26η Απριλίου 2018 συνεκλήθη στο Νέο Δελχί η πρώτη Υπουργική Συνέλευση της ΣΗΕ (ISA Assembly of Ministers).

Κατά την 7η ΜΔΕ Ελλάδος- Ινδίας (Ν. Δελχί, Νοέμβριος 2016), η ινδική κυβέρνηση κάλεσε την ελληνική πλευρά να προσχωρήσει και αυτή στην ανωτέρω Συμφωνία.

3.β. Αιολική Ενέργεια

Η **αιολική** ενέργεια στην Ινδία διπλασιάστηκε μεταξύ 2011 και 2017 μέσω σημαντικών φορολογικών κινήτρων και έχει αναπτυχτεί στις νότιες,

δυτικές και βόρειες περιοχές της χώρας. Το ανωτέρω είδος ενέργειας κατέχει το μεγαλύτερο μερίδιο των σύγχρονων Α.Π.Ε. στην παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος και ανέρχεται σε 34,04 GW (31.03.2018). Η Ινδία κατατάσσεται παγκοσμίως στην τέταρτη θέση όσον αφορά την παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος από αιολική ενέργεια. Κατά το οικονομικό έτος 2017-2018 παρήχθησαν 52,67 TWh (Terra Watt Hour), ήτοι το 3% της συνολικής ηλεκτρικής παραγωγής ενώ οι δυνατότητες αναφορικά με τις εγκατεστημένες υποδομές της χώρας ανέρχονται σε 10%.

Το κόστος της αιολικής ενέργειας στην Ινδία μειώνεται με ταχείς ρυθμούς.Τον Δεκέμβριο του 2017, η κυβέρνηση ανακοίνωσε τις κατευθυντήριες οδηγίες για τις τιμές στο πλαίσιο των δημοπρασιών-προσφορών για προγράμματα αιολικής ενέργειας. Τον ίδιο μήνα η εν λόγω τιμή περιορίστηκε σε 3,6 σεντς (ΗΠΑ) ανά kWh, χωρίς την παρεμβολή έμμεσων ή άμεσων επιδοτήσεων.

3.γ. Υδροηλεκτρική Ενέργεια

Η Ινδία αποτελεί τον έβδομο μεγαλύτερο παραγωγό παγκοσμίως υδροηλεκτρικής ενέργειας. Τον Δεκέμβριο 2017, οι πραγματικές δυνατότητες των υποδομών παραγωγής υδροηλεκτρικής ενέργειας ανέρχονταν σε 44.594 MW ή το 13,5% της συνολικής δυνατότητας τροφοδοσίας ρεύματος. Η παραγωγή αυτή υπολείπεται αισθητά των δυνατοτήτων παραγωγής υδροηλεκτρικής ενέργειας της χώρας, σε αντίθεση με τις παραγωγικές και ‘’εξαγωγικές’’ δυνατότητες των γειτόνων, Νεπάλ και Μπουτάν. Η Ινδία, εξάλλου, εισάγει πλεονάζουσα υδροηλεκτρική ενέργεια από το Μπουτάν.

Η παραγωγική δυνατότητα εντοπίζεται στις βορεινές και βορειο-ανατολικές περιοχές της Ινδίας. Μερικές ακόμα παραγωγικές μονάδες παραγωγής επιπρόσθετης ενέργειας βρίσκονται υπό κατασκευή. Όμως η δημιουργία τέτοιων μονάδων συναντά μεγάλα τεχνικά, περιβαλλοντικά (κ.ά.) εμπόδια.

Ο δημόσιος τομέας αντιπροσωπεύει το 92,5% της ινδικής παραγωγής υδροηλεκτρικής ενέργειας. Οι σημαντικότερες κρατικές εταιρείες είναι οι National Hydroelectric Power Corporation (NHPC), Northeast Electric Power Company (NEEPCO), Satluj Jal Vidyut Nigam (SJVNI), THDC και NTPC-Hydro κά. Η ανάπτυξη της υδροηλεκτρικής ενέργειας στην οροσειρά των Ιμαλάϊων καθώς και στη βορειοανατολική Ινδία, αναμένεται να επηρεάσει θετικά και την μεγέθυνση του ιδιωτικού τομέα. Ορισμένες μάλιστα ινδικές εταιρείες έχουν κατασκευάσει υδροηλεκτρικά έργα στο Μπουτάν, Νεπάλ, Αφγανιστάν κά.

Παρά το γεγονός ότι η παραγωγική δυνατότητα της ινδικής υδροηλεκτρικής ενέργειας σημείωσε διαχρονική αύξηση, η δε συνεισφορά της στην συνολική παραγωγή ηλεκτρισμού ανήρθε σε 40% το έτος 1980, μετά την πάροδο 35ετίας μειώθηκε στο 12% περίπου. Η ανάπτυξη της υδροηλεκτρικής ενέργειας υπολείπεται άλλων εναλλακτικών ενεργειακών πηγών με φυσικό επακόλουθο, όπως αναφέρθηκε, το μερίδιο της στη

συνολική παραγωγή ηλεκτρισμού να παρουσιάζει σταθερή κάμψη. Το μεγάλο οικονομικό κόστος (π.χ. μακροχρόνιος δανεισμός) ή τα απομακρυσμένα σημεία των εγκαταστάσεων μονάδων παραγωγής, τα οποία απαιτούν πολλών χιλιομέτρων δίκτυα μεταφοράς ηλεκτρικού ρεύματος στους καταναλωτές, αποτελούν μερικούς από τους ανασταλτικούς παράγοντες ανάπτυξης της υδροηλεκτρικής ενέργειας στην Ινδία.

4. Άλλες πηγές ενέργειας

4.α. Βιοενέργεια

Η βιομάζα, δηλαδή η ύλη που έχει βιολογική (οργανική) προέλευση, άλλως οποιοδήποτε υλικό προερχόμενο από το φυτικό κόσμο, αποτελεί αντικείμενο αντιπαράθεσης μεταξύ ειδικών κατά πόσο πρόκειται περί ΑΠΕ ή όχι. Ιδιαίτερα τα καυσόξυλα, οι ξυλάνθρακες, το καλάμι, τα άχυρα, στελέχη αραβόσιτου, κλαδιά δένδρων, ελαιοπυρηνόξυλα κά, όταν χρησιμοποιούνται στις μεγάλες ινδικές αστικές περιοχές για θέρμανση ή μαγειρική, δημιουργούν περισσότερες παρενέργειες από αυτές που προκαλεί η χρήση καθαρής ενέργειας.

Η βιοενέργεια αντιπροσωπεύει το ένα-τέταρτο της ινδικής ενεργειακής κατανάλωσης και αφορά κυρίως την παραδοσιακή χρήση βιομάζας για τις ανάγκες μαγειρικής εκατοντάδων εκατομμυρίων νοικοκυριών. Το αποτέλεσμα της χρήσης αυτής είναι η μόλυνση του αέρος και τα συνεπακόλουθα προβλήματα υγείας. Παρατηρείται επίσης χρήση πιο μοντέρνων εφαρμογών βιοενέργειας όπως από κατάλοιπα της αγροτικής παραγωγής. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι τα έτη 2004 και 2005 παρήχθη, σε ετήσια βάση, ηλεκτρική ενέργεια 7 GM περίπου από βιομάζα. Το κύριο υλικό αυτού του είδους βιομάζας προέρχεται από επεξεργασία ζαχαροκάλαμου (bagasse).

Προς το παρόν η σύγχρονη βιοενέργεια αποτελεί μικρό μέρος της ενέργειας, που καταναλώνεται. Μέσω κυβερνητικών πρωτοβουλιών (π.χ. «National Bioenergy Mission»), επιδιώκεται η ενίσχυση του ρόλου της βιοενέργειας στις αγροτικές πηγές, αυξάνοντας το αγροτικό εισόδημα και την προσφερόμενη προς κατανάλωση ενέργεια.

Από το έτος 2009 οι διάφορες κυβερνητικές πολιτικές απέβλεπαν στην προοδευτική υποστήριξη μιας άλλης μορφής βιοενέργειας, αυτής των βιοκαυσίμων. Ο αρχικός στόχος όμως χρήσης βιοαιθανόλης και ‘’βιοντίζελ’’ κατά 20%, στο σύνολο των καυσίμων μέχρι το τέλος του έτους 2017, «απέχει παρασάγγας» από την πραγματικότητα (πολύ κατώτερος του 5%). Σαν σημαντικότερα εμπόδια αυτού του στόχου αναδείχτηκαν, αφενός, η ανταγωνιστική χρήση γης για άλλου είδους παραγωγές και αφετέρου, η μεγάλη ανάγκη ύδατος και φυτοφαρμάκων. Η περιορισμένη διαθέσιμη ποσότητα τους, η ανάγκη χρήση τους και για άλλους γεωργικούς τομείς, αποτέλεσαν τροχοπέδη στα φιλόδοξα σχέδια ανάπτυξης της ινδικής βιοενέργειας.

4.β. Πυρηνική Ενέργεια

Η ανάπτυξη των εργοστασίων πυρηνικής ενέργειας στην Ινδία άρχισε το έτος 1964 όταν η αμερικανική εταιρεία General Electric ανέλαβε την κατασκευή δύο αντιδραστήρων στο κρατίδιο Μαχαράστρα. Στη συνέχεια, το έτος 1971, μέσω καναδο-ινδικής συνεργασίας, κατασκευάστηκαν μερικοί επί πλέον αντιδραστήρες στο κρατίδιο Ρατζαστάν. Το δε έτος 1987 δημιουργήθηκε η κρατική εταιρεία Nuclear Power Corporation of India Limited για την δημιουργία και διαχείριση των πυρηνικών αντιδραστήρων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.

Η Ινδία διαθέτει 21 πυρηνικούς αντιδραστήρες σε διαφορετικά σημεία της χώρας, δυναμικότητας παραγωγής μεταξύ 100 MW και 540 MW, συνολικής παροχής ηλεκτρικής ενέργειας της τάξεως των 5,302 MW. Τα κρατίδια όπου λειτουργούν πυρηνικοί αντιδραστήρες για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας είναι τα Μαχαράστρα (Maharashtra), Γκουτζαράτ (Gujarat), Ρατζαστάν (Rajastan), Ούταρ Πραντές (Uttar Pradesh), Ταμίλ Ναντού (Tamil Nadu) και Καρνάτακα (Karnataka).

Προς το παρόν, το ποσοστό συνεισφοράς της πυρηνικής ενέργειας στο συνολικό ενεργειακό μείγμα της χώρας παραμένει μικρό. Την 31η Μαρτίου 2018, η δυναμικότητα της ινδικής πυρηνικής ενέργειας ανερχόταν σε 6,78 GW ή 2% της συνολικής δυναμικότητας τροφοδοσίας ρεύματος. Το οικονομικό έτος 2017-18 παρήχθησαν 38,247 εκατ. kWh από τα υπάρχοντα ινδικά πυρηνικά εργοστάσια. Σε διεθνές δε επίπεδο, το ινδικό ποσοστό παραγωγής ηλεκτρισμού από πυρηνική ενέργεια ανέρχεται μόνο σε 1,2%, κατατάσσοντας την χώρα στην 15η θέση.

Η κυβερνητική πολιτική υποστηρίζει την υλοποίηση ενός πυρηνικού προγράμματος κατασκευής 30 επιπρόσθετων πυρηνικών αντιδραστήρων έως το έτος 2032, συνολικού κόστους 85 δις δολαρίων ΗΠΑ. Εφόσον ολοκληρωθεί το εν λόγω πρόγραμμα, η παραγωγή πυρηνικής ενέργειας θα ανέρχεται σε 63,000 MW και θα καλύπτει το 9% των αναγκών της χώρας σε ηλεκτρικό ρεύμα. Μακροπρόθεσμα, μετά το έτος 2032, απώτερος στόχος της Ινδίας είναι η παραγωγή του 25% του ηλεκτρισμού της, να προέρχεται από την πυρηνική ενέργεια.

Η Ινδία φιλοδοξεί ν' αναπτύξει και αυτόν τον ενεργειακό τομέα επενδύοντας σε πιο εξελιγμένους πυρηνικούς αντιδραστήρες, όπως αυτούς που χρησιμοποιούν θόριο (thorium).Οι Ινδικές Αρχές σχεδιάζουν να κατασκευάσουν 62 αντιδραστήρες, κυρίως με βάση το θόριο, έως το έτος 2025, κάτι που θα την καταστήσει πρωτοπόρο του είδους. Αντίθετα με τα πολύ περιορισμένα κοιτάσματα ουρανίου στο ινδικό υπέδαφος, η χώρα διαθέτει τα μεγαλύτερα κοιτάσματα θορίου παγκοσμίως. Όμως η επιλογή αυτή παρουσιάζει τεράστιες οικονομικές, τεχνολογικές και νομικές προκλήσεις. Εκτός αυτών των προβλημάτων, διεθνώς, ο κλάδος της πυρηνικής ενέργειας για παραγωγή ηλεκτρισμού, αντιμετωπίζει αντιδράσεις της κοινής γνώμης μετά από σημαντικά ατυχήματα (πχ Fukushima Daiichi), δυσκολίες χρηματοδότησης κά.

Το έτος 2015, η Ινδία και οι ΗΠΑ κατέληξαν σε μια πρώτη συμφωνία σχετικά με θέματα «πυρηνικών υποχρεώσεων».

Περισσότερες πληροφορίες για την ενεργειακή πολιτική της Ινδίας βλ. - Energy Statistics 2018-Ministry of Statistics and Program Implementation, Govt. of India; Report on Growth of Electricity Sector in India-2018, Ministry of Power, BP-Energy Outlook-India-2018; Power sector in India-IBEF, 2018